

ESKİ TÜRKİYE TÜRKÇESİ DEVRESİNE AİT MENSUR BİR ESER: RİSÂLE-İ MİRÂCİYYE

Ayşe Nur SIR*

ÖZET

XI. yüzyıla kadar tek bir koldan gelişen Türk dili, bu yüzyıldan sonra coğrafya ve kültürel değişimler doğrultusunda ayrı ayrı bölgelerde farklı lehçelerle ortaya çıkmıştır. Bu lehçeler, XIII. yüzyıldan başlayarak çeşitli yazı dillerini oluşturmuştur. Oğuz lehçesi, bu yazı dillerinden biridir. Bilim çevresinde, XIII. ve XV. yüzyıllar arasında Oğuz Türkçesine dayalı olarak gelişen bu yazı diline Eski Türkiye Türkçesi denir.

Eski Türkiye Türkçesi dönemi, Türkiye Türkçesinin tarihî gelişiminde yazı dilinin oluşum ve kuruluş evresinin en önemli devresidir. Bu dönemde, ağırlıklı olarak dinî-ahlakî ve tasavvufî içerikli metinler yazılmıştır. Bu eserlerden Hz. Muhammed'in çevresinde oluşturulmuş türlerden miracnamelerin yeri büyüktür.

Çalışmamıza konu olan *Risâle-i Mi'râciyye*, miracname türünün bir örneğidir. Eserin bilinen tek müstakil nüshası, Marmara Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Kütüphanesi nr. Y.3/3 kayıtlı yazmanın 101a-119a yaprakları arasındadır.

Eser, mensur olarak yazılan miracname türünün en eski örneklerinden olması itibarıyla önemlidir. Muhteva açısından orijinal dinî motiflere, mitolojik unsurlara ve zengin söz varlığına sahiptir. Tarihsel Türkiye Türkçesinin karakteristik ses bilgisi ve şekil bilgisi özelliklerini yansıtır. Dönemin söz varlığını ortaya koyar. Eski yazı sistemimizin kalıplaşmış imla geleneği içinde birtakım problemleri günümüze taşır.

Çalışmamızda, önce mevcut nüsha hakkında bilgi verdik; metnin dil ve imla özelliklerini inceledik sonra metnin yazım özelliklerine bağlı kalarak metni transkribe ettik; metnin gramatik sözlüğünü hazırladık ve tıpkıbasımını verdik.

Anahtar Kelimeler: Risâle-i Mi'râciyye, Eski Türkiye Türkçesi, ses bilgisi, şekil bilgisi, söz varlığı

* Yrd. Doç. Dr. Dumlupınar Üniversitesi Fen-Edebiyat Fak. Türk Dili ve Edebiyatı Böl., El-mek: a.nur95@gmail.com

AN OLD TURKEY TURKISH CIRCUIT'S PROSE: RİSÂLE-İ MÎ'RÂCIYYE

ABSTRACT

Turkish language, which developed from a single section until XI. century, emerged in different dialects in separate regions according to geographical and cultural changes since this century. These dialects constituted various written languages on and after XIII. century. Oghuz dialect is one of these written languages. In scientific community, the written language which developed on the basis of Oghuz Turkish between XIII and XV centuries in Anatolia is called *Old Turkey Turkish*.

The Old Turkey Turkish period is the most important period of the constitution and establishment phase of the written language at the historical development of the Turkey Turkish. At this period, mainly, texts with the content of religious-ethical and sufistic were written. Of these works, the Mirac-nâme type which was formed around Hz. Muhammed is so important.

Our study *Risâle-i Mi'râciyye* is one of the samples of mirac-nâme type. The only private copy of the work is between the 101a-119a pages of the manuscript which is registered in the number Y.3/3 at Marmara University Faculty of Art and Sciences Library.

The work is important because of being one of the oldest samples of the prose mirac-nâmes. It includes original religious motifs, mythological elements and rich vocabulary. It reflects the typical phonological and morphological characteristics of Historical Turkey Turkish. It reveals the vocabulary of the period. It brings some problems of the rigid orthographic tradition of the old script to the present.

In this study, at first, information about the present copy is given, the linguistic and orthographic features of the text is analyzed, then, the text is transcribed by keeping the writing features, grammar glossary of the text is prepared and its exact copy is given.

Key Words: Risâle-i Mi'râciyye, Old Turkey Turkish, phonology, morphology, vocabulary

GİRİŞ

Türkçenin müstakil bir yazı dili halinde kurulup gelişmesi kolay olmamıştır. Zira “bir dilin lehçeleşmesi için o dili konuşan topluluğun coğrafya değiştirme, toplumsal ve kültürel bakımdan farklılaşma, canlı ağızlara sahip olma, siyasî otorite ve alfabe olmak üzere beş ana şart gereklidir. Bu şartlar birbirlerinin sonucu, birbirlerini tamamlayan süreçler olarak karşımıza çıkar” (Akar 2010: 19). Bu şartlar çerçevesinde Eski Türkiye Türkçesinin lehçeleşme evresini, Oğuz Türkçesinin Anadolu’da yaşanan gelişim sürecinde aramak gerekir.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/1 Winter 2013

Oğuz Türkçesi konusunda ilk dönemlere ilişkin bilgilerimiz oldukça sınırlıdır. Çünkü elimizde VI.-XIII. yüzyıllar arasını aydınlatacak Oğuz Türkçesi ile yazılmış eserler yoktur. Bunun başlıca nedeni, Büyük Selçuklu ve Anadolu Selçuklu Devletlerinin kuruluşuna kadar uzanan dönemlerde Oğuzların kendi başlarına siyasî bir varlık gösterememeleri ve başlı başına bağımsız birer Oğuz devletinin tarih sahnesine çıkamamış olmasıdır. Ama bu oluşum, Oğuzcanın Türk dili tarihindeki yerini asla önemsizleştirmemiş, aksine eldeki kaynakların verdiği olanaklar ölçüsünde aydınlığa kavuşturulmasını gerekli kılmıştır (Korkmaz 2010: 8). Bu durumda VIII.-XI. yüzyıllar arasındaki Oğuzcanın gelişimini aydınlatmak için Eski Türkçe ve Orta Türkçe dönemine ait eserlerdeki Oğuzca belirtiler üzerine yapılan bütün çalışmaları dikkate alarak bunlardan elde edilen malzemeleri, verileri tekrar değerlendirmek gerekir.

Tarihî gelişim sürecinin daha sonraki evrelerinde, Oğuzca coğrafyaya ve kültürel değişimlere bağlı olarak gelişimine devam etmiştir. Oğuz boylarının XI. yüzyılda Batı Türkistan'dan Horasan'a ve Anadolu'ya kitlesel göçlere başlaması, 1040'ta Horasan'da Büyük Selçuklu Devleti'ni, 1071'de Anadolu'da bağımsız Anadolu Selçuklu Devleti'ni kurması ve bu topraklarda siyasî ve askerî yönden üstünlük sağlaması, XIII. yüzyılda yeni göç dalgalarıyla Anadolu'ya yerleşmesi ve buna bağlı olarak toplumsal farklılıkların yaşanması, bu farklılıkların sosyolojik oluşuma ve kültürel değişime yansımaları Oğuzların dilini de etkilemiştir. Bütün bunların neticesinde Oğuz Türkçesi hızlı olarak gelişmiş, olgun bir seviyeye ulaşmış ve bir yazı dili haline gelmiştir.

Oğuz Türkçesi bir yazı dili olarak sadece Anadolu coğrafyasında değil; İran, Azerbaycan, Irak, Suriye ve Balkanlar'da geniş bir sahaya yayılmıştır.

Bu geniş coğrafyada, standart bir yazı dilinden söz etmek oldukça zordur. Nitekim "her zaman aynı siyasî sınırlar ve sosyal şartlar içinde bulunmayan "Oğuzcanın Arapça, Farsça, Rumca ve Ermenice gibi diğer yerel edebî dillerle karşılaşması ve bu dillerle etkileşimi sonucunda Kaşgarlı'nın tanıttığı şekilden farklılaşması ise kaçınılmazdı" (Develi 2008: 184). Özellikle Arap ve Fars kültür dünyasının da tesiriyle dilin hem eşzamanlı hem de artzamanlı olarak değişime uğrayarak farklılaşması gerçekleşti.

İlk adımda bu farklılaşmayı, Eski Türkiye Türkçesi döneminde kaleme alınan dil ürünlerinde görmek mümkündür. XII. yüzyılın sonlarında yazıldığı düşünülen karışık dilli eserlerde, Oğuz boylarının Ön Asya'da Karluk ve Kıpçak toplulukları ile birlikte yaşamalarının sonucu olarak görülen Kıpçakça ve Harezmce ses bilgisi, şekil bilgisi ve söz varlığını içeren dil özellikleri, XIII. yüzyıl eserlerinde yavaş yavaş silinmiş, XIV. yüzyılda ağırlıklı olarak yerini Oğuzcaya, XV. yüzyılın ikinci yarısında ise Arapça ve Farsça unsurlara bırakmıştır.

Turkish Studies

Oğuz Türkçesinin tarihî seyrine dair bilgiler, ancak XIII.-XV. yüzyıllar arasında yazılabilen ve bugüne ulaşabilen eserler oranında elde edilmektedir. Bu döneme ait günümüze kadar ulaşan eserlerin sınırlı sayıda olması, mevcut olanların birçoğunun telif ya da istinsah tarihlerinin kesin olmayışı, müelliflerinin ya da müstensihlerinin tespit edilememesi nedenlerinden dolayı bu döneme ait eserlerin incelenmesi sonucunda elde edilen veriler sınırlı kalmakta ve Oğuz Türkçesinin tarihî değişim ve gelişim sürecini ancak ana hatlarıyla ortaya koymamıza neden olmaktadır. Dolayısıyla dönemin dil özelliklerini yansıtacak her eser, Türkiye Türkçesinin tarihini aydınlatmak için önemlidir. Bu durumda Eski Türkiye Türkçesi dönemine ait telif ya da tercüme eserlerin konusu ne, müellifi ve müstensihi kim olursa olsun kayda alınmalı; bilim dünyasına tanıtılmalı ve dil özellikleri ortaya konulmalıdır.

Bu dönemde yazılan ve günümüze ulaşabilen eserlerin çoğu, dinî-ahlakî ve tasavvufî içerikli kitaplardır. “Bu eserlerden Hz. Muhammed’in dönemindeki kimi kıssaları ve ibretimiz olayları nakleden *Dâstân-ı Güvercin*, *Dâstân-ı İbrâhîm*, *Dâstân-ı Oğlan*, *Dâstân-ı Kız* gibi eserlerle yine peygamberin çevresinde oluşturulmuş türlerden mevlidler, mucizatlar ve miracnamelerin yeri büyüktür” (Köksal 2011: 250).

Çalışmamıza konu olan *Risâle-i Mi’râciyye*, miracname türünün bir örneğidir. Eser, türünün Anadolu sahasında yazılan en eski örneklerinden biri olması açısından önem taşır. Dil ve üsluptaki akıcılığı, leksik, fonetik ve morfolojik özellikleri, eski yazı sistemi imla geleneği yansıtması yönüyle Türk dili için kayda değer bir eserdir.

Miraciyyenin Tanımı ve Tarihçesi

Miraciyye, İslâm edebiyat ve sanatlarında Hz. Muhammed’in miracını konu alan müstakil eserlere verilen genel ismi ifade eder. Daha çok edebiyat alanında manzum ve mensur olarak ürünler vermiştir. Anadolu sahasında yazılan ilk miraciyye, XV. yüzyılın başında Ahmedî’nin *Tahkîk-i Mi’râc-ı Resûl* başlıklı 497 beyitlik eseridir. Yine XV. yüzyıl şairlerinden İbrahim Bey’in 275 beyitlik *Mi’râc-nâme*’si, Abdülvâsi Çelebi’nin *Mi’râcnâme-i Seyyidü’l-Beşer Hazret-i Resûlullah aleyhi efdâlû’s-salavât*¹, Aksaraylı İsa adlı bir şair tarafından yazılan *Mi’râc-nâme*, müellifi bilinmeyen *Kitâb-ı Mi’râc*, Ârif tarafından kaleme alınan *Mi’râcü’n-Nebî*, Hayati Develi tarafından üzerinde çalışma yapılan müellifi ve adı bilinmeyen *Mi’râc-nâme*, İbrahim Bey’e ait *Mi’râc-nâme* XV. yüzyıla ait en eski manzum miraciyyeler olarak bilinir (Akar 1987: 155-170).

XVI. yüzyıldan sonra mensur olarak yazılan telif ve tercüme miraciyyeler de görülür. Bunlardan XVII. yüzyılda kaleme alındığı tahmin edilen M. Emin Hirevî’nin *Me’âricü’n-Nübüvve* isimli eserinin birkaç yaprağının serbest tercümesi olan *Mi’râc Gicesi Oluğunun Hikmetin Beyân İder* başlıklı eser, XVIII. yüzyıl miraciyyeleri arasında şeyhülislâm Dürriyâde Mustafa Efendi tarafından tercüme edilen *Tercemetü’s-Salat Mi’râcü’l-Ârifin*, müellifi bilinmeyen *Risâle-i Fi*

Turkish Studies

Medhi Mi'râc, hakkında bilgi bulunmayan *Mi'râc Beyân İder* başlıklı eser, miracın işlendiği müstakil mensur eserlerdendir (Akar 1987: 105-111).

Görüldüğü gibi zaman içerisinde belirgin özellikler kazanan miraciyyeler; XV. yüzyıl ve sonrası rağbet görmüş manzum ya da mensur yahut çoğu manzum karma metinler halinde gelişimini sürdürmüştür. Özellikle XVII. ve XVIII. yüzyıllarda hemen hemen her divan şairinin bir veya birkaç miraciyye yazdığı görülür. Bu gelenek, XIX. yüzyılda da devam etmiştir.

Risâle-i Mi'râciyye'nin Özellikleri

Risâle-i Mi'râciyye'nin, bilinen tek nüshası, Marmara Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi Kütüphanesi nr. Y.3/3 kayıtlı bir mecmuada 101a-119a yaprakları arasındadır. Aharlı krem renkli kâğıda harekeli nesih ile yazılmıştır. 19 yapraktan ibarettir. Genellikle 14 satırdan oluşmuştur. Muhtelif yapraklarda 15 ya da 16 satır da görülür. Kataloğa "*Risâle-i Mi'râciyye*" başlığı ile kaydedilmiştir, ancak bu başlığa nüshada rastlanılmamıştır. Eserin müellifi ve müstensihisi bilinmemektedir.

Nüsha;

"*Yâ Allâh Yâ Allâh Yâ Allâh Yâ Muhammed leyle-i mi'râce yâ Muhammed rağıyallâhu 'anhu...*" ifadesiyle başlar,

"...*Ve her kim bunu okuya bize Tañrı te'âlâ aña rahmet kıla. Fâtiha ehsân ede. Vallâhu a'lem bi's-şavâb.*" ifadesiyle biter.

Eserin istinsah edildiği tarih, kütüphane kayıtlarında XVIII. yüzyıl olarak verilmiştir. Ancak eserin bu yüzyıldan önce kaleme alındığı ve Osmanlı Türkçesi dönemine ait bir metin olmayıp Eski Türkiye Türkçesi dönemine ait bir metin olduğu ve bu dönemin dil özelliklerini yansıttığı söylenebilir.

Risâle-i Mi'râciyye; ses bilgisi, şekil bilgisi ve söz varlığı açısından incelenip değerlendirildiğinde, Anadolu sahası Türkçesinin ilk dönem eserlerindeki dil yapısının bu esere de hâkim olduğu görülür. Uygur ve Arap imlasının birlikte kullanılması, kelimedeki ünlülerin yazımında bazen harflere bazen harekeye bazen de hem harflere hem de harekeye başvurulması, *beri, bin-, de-, er-, et- gece, gerü, git-, in-, ver-* kelimelerinin yazılışında imlanın farklılık göstermesi ve aynı kelimenin bazen /e/ bazen /i/ bazen de /è/ ile yazılması, devamlı yuvarlak ünlü bulunduran *-dUm, -dUñ, dUr, -(y)Up, UbAn* gibi eklerin ya da devamlı düz ünlü bulunduran *-cı, -dı, -Gİl, -miş* gibi eklerin ağırlıklı olarak kullanılması, söz varlığı dikkate alındığında XIV. ve XV. yüzyıllarda Anadolu sahası metinlerde sık görülen *bengilde-, devşir-, dura gel-, ısmarla-, öñdin, kaçan, kelecı, kutlula-, sağrak, tamu, uçmak, yarlıga-, yarlıganmak, yegrek* gibi sözcüklere yer verilmesi, Arapça ve Farsça tamlamaların nadiren kullanılması, bunların çoğunlukla dinî

terminolojide yer alan ‘*aleyhi’s-selām, Baħri’l-ħayāt, Beyti’l-muħaddes, Ĥiṭāb-ı ‘izzet, meleki’l-mevt, Muħammedi’l-Muṣṭafā* vb. tamlamalardan ibaret olması gibi. Bu bağlamda *Risāle-i Mi’rāciyye*, XIV. ya da XV. yüzyılda telif edilen Eski Türkiye Türkçesi dönemine ait bir eserdir.

Eseri anlatım bakımından incelediğimizde konu bütünlüğünün zaman zaman bozulduğu söylenebilir. Bunun başlıca sebebi, müstensihinin eseri istinsah ederken ya gerekli özeni göstermemesi, ya konu hakkında yeterli bilgiye sahip olmaması ya da orijinal nüshaya ulaşamamasıdır.

Aşağıda bahsi geçen yerlerde, kelime ve/veya satır atlanıldığı tespit edilmiştir:

“*Uçmağda dört büstān vardur adı bellü. Biriniñ adı Cenneti’l-fırdevsi’dür ve biriniñ adına Cennetü’l-me’vā’dur ve bir buñar vardır başı bir, ayağı dört dürlüdür açar, adı kevşerdür...*” (M 15b/07-10)

Metinde dört bahçeden bahsedildiği halde sadece ikisinin adı verilmiş, diğerler ikisinin adı zikredilmeden ikinci bahçe ile ilgili özellikler anlatılmaya başlanmıştır.

“*Ammā yedi ŧamu gördüm, velākin ŧamusınıñ ‘uķūbetin ve ‘azābın söylemeğe yazmaz, ammā evvelki ŧamu cehennemdir. Ger ikinci ŧamuya Lazzā der[ler]. Üçüncü ŧamuya Ĥuṭame derler. Dördüncü ŧamuya Saķar derler. Beşinci ŧamuya Hāviye derler. Ve deñlü biri gök ferişteh omuzunda ŧurur ve bir ferişteh öküz üstünde ŧurur. Ol ferişteh balıķ üstünde ŧurur...*” (M 16b/01-05)

Metinde yedi cehennemden bahsedilir. Beş cehennemin adı verilir, ilk dördünün özellikleri açıklanmadan sadece beşincisinin özellikleri anlatılır. Altıncı ve yedinci cehennemin adları verilmez.

“*Şıfatü’s-semāe’r-rabi’.* Andan daħı geçdüm, yedinci ŧat göge êrdüm. Ĥaķ te’ālā anı nūrdan yaratmışdur.” (M 12a/03-05)

“*İlahī, cümle Müslimānlar ile bize, anı rūzī ve müyesser eyleye. Çok günahlarımız Yārabbī, ħālik-i allāhu’l-‘ālemīn yā ħayr nāşirīn.*” (M 15b/13-14)

Göge yükseliş bahsinde, hem semanın katmanları hem de burada görülenler birbirine karıştırılır. Dördüncü katmanı anlatmak için giriş yapıldığı halde birden yedinci katmana geçilir ve bu katın özelliklerinden bahsedilmeye başlanır.

Risāle-i Mi’rāciyye’nin Konusu

Risāle-i Mi’rāciyye’de, İslām dininde yaygın olan şekliyle manevi âleme yükseliş tecrübesini yaşayan Hz. Muhammed’in miraç mucizesi anlatılır.

Birbirini takip eden ve tamamlayan bu olağanüstü hadise, eserde anlatılan şekliyle şöyle özetlenebilir: Rebiülevvel ayının yirmi yedinci gecesini, Hz. Peygamber’in Talibe Ümmü Han’ın

evinde yatsı namazını kıldıktan sonra Cebrail'in ona miracı müjdelemesi, Allah'ın bu daveti üzerine Hz. Muhammed'in melekût âlemini, evrenin büyük ve derin sırlarını, seyir ve temaşa için önce Mescid-i Aksa'ya sonra yedi kat göklere, Sidretü'l-münteha'ya ve ötesine kadar yükselmesi, yeryüzüne dönmesi, aldığı kutsal mesajı ve miraç mucizesini Kureyş kavmine anlatması, kavmin ileri gelenlerinin bu olağanüstü olayın doğru olup olmadığına yönelik ona sorular yöneltmesidir.

Eserde, diğer miracnamelerden farklı olarak namazın farz kılınışını anlatan bölüme yer verilmemiştir.

Risâle-i Mi'râciyye'nin Dil ve İmlâ Özellikleri

Dil Özellikleri

Risâle-i Mi'râciyye'nin Eski Türkiye Türkçesi dönemi eserlerinden olduğunu dil özelliklerinden çıkarmak mümkündür. Bunlara fonetik, morfolojik ve söz varlığı açısından ana hatlarıyla temas etmeye çalışalım:

Türkçenin tarihî seyri içerisinde yazılmış olan çok sayıda eserde, i>e ve e>i değişmesi bir mesele haline gelmiştir. Metinde tek şekilli imlası olan kelimelerin yanı sıra çok şekilli imlası olan kelimeler de vardır. Eski Türkiye Türkçesi devri diğer eserlerde de görüldüğü gibi aynı kelimenin ilk hecesinde görülen hem i'li hem de e'li şekli, bu iki sesin arasında başka bir sesin kapalı e'nin varlığını düşündürmektedir.

Metinde tespit ettiğimiz kapalı e ile yazılan kelimelerden bazıları şunlardır:

ددیلر	dédiler	6b/15	دیدیم	dédim	2a/10
دیسسه	dése	6a/05	دیر	dér	6b/15
اده سین	édesin	2b/02	ایدار	éder	7b/06
کیجه	géce	2a/06	ویردم	vêrdim	5b/11

Eserde belirgin bir şekilde görülen bu meselenin sebebi, Anadolu'da gelişen Türk standart yazı dilinin ne ölçüde Türk yazı geleneğinden, ne ölçüde Arap imla geleneğinden etkilendiği bütün yönleriyle hâlâ bir sorun olduğundan erken devre metinlerinin bize gösterdiği bu iki imla geleneği bir yüzyıldan daha uzun bir süre yan yana, birbirlerine üstünlük sağlayamadan yaşamış (Develi 1998: 94) olmasıdır.

Eldeki nüshanın XVIII. yüzyılda istinsah edilmesi dolayısıyla kimi eklerde Eski Türkiye Türkçesi dönemi özelliklerine uyulmamış olması eserin bu döneme ait olmadığını göstermez. Bu tür eserlerin çoğunda karşılaşılan bu durum tabiidir. Konuyu somutlaştırmak açısından eserdeki kimi eklerin farklı yazılmasını birkaç örnekle vermeye çalışalım:

Turkish Studies

Bildirme eki *-dUr* olması gerekirken metinde karmaşık bir durum sergilemektedir. Ek, hem yuvarlak hem de düz ünlü olarak kullanılmıştır. Ekin yuvarlak ünlüyle yazıldığı kelimelerden bazıları: *‘Aķımdur* 16b/10, *‘ālemcedür* 13a/10, *Behūşdur* 16b/06, *Cenneti’l-firdevsidür* 15b/08, *Cenneti’l-me’vādur* 15b/09, *çoķdur* 9b/13, *degildür* 2a/14, *dekdür* 5a/11, *dīvārdur* 15a/15, *dürlüdür* 15b/09, *etmekdür* 14b/14, *gerçekdür* 19a/09, *gibidür* 13a/04, *heybetlüdür* 16a/09, *ırakdur* 17b/03, *ķanadur* 15a/12, *ķavimdür* 7a/09, *kevşerdür* 15b/10, *Muħammeddür* 11a/03, *nedür* 16b/15, *rivāyetdür* 2a/03, *sā‘atdür* 4a/06 *toptoludur* 15b/05, *Ṭür tağıdur* 5b/02, *vardur* 9b/12, *yıllıķdur* 9b/11, *yoķdur* 12b/10, *yoldur* 6b/02. Bildirme eki, Őu kelimelerde hem yuvarlak hem de düz ünlü olarak görülür: *deñizdir* 12a/02, *deñizdür* 6b/02, *deñizdedir* 16b/09, *Muṣtafādur* 6b/07, 9a/12, 10b/03, *Muṣtafādur* 17a/11; I. teklik şahıs iyelik eki *-(U)m* olması gerekirken metinde seyrek de olsa düz ünlüyle kullanılmıştır: *ayağım* 6a/10, *başım* 5b/08, *bedenim* 18a/09, *celālim* 14a/14, *‘izzim celālim* 6a/03, *selāmım* 16a/05; II. teklik ve çokluk şahıs iyelik eki *-(U)ñ*, *-(U)ñUz* için de bu durum söz konusudur: *Çalab’iñun* 14b/04, *mi’rāciñ* 5b/12, *nefiñi* 2a/15, *seniñle* 4a/01, *sulṭāniñun* 14b/03, *ķabristāniñuz* 17b/04, *sulṭāniñuz* 17b/01; ilgi hali eki *-(n)Uñ* metinde yine karışık bir durum sergiler, dolayısıyla ekin düz ünlü şekillerine de rastlanır: *anlarıñ* 7b/09, *birbiriniñ* 5a/11, *biriniñ* 15b/08 *cümlesiniñ* 19a/01, *deñiziñ* 9a/06, *Ḥaķ te‘ālāniñ* 13a/03. İlgi hali eki, kimi yerde aynı kelime için hem yuvarlak hem de düz ünlü olarak kullanılmıştır: *bunlarıñ* 7b/04, *bunlarıñ* 7a/02, *ṭamuniñ* 16a/08, *ṭamuniñ* 16a/02; görülen geçmiş zaman eki *-dUm* şeklinde olması gerekirken düz ünlü yazımlarına da rastlanır: *açdım* 14a/06, *ağdım* 6a/14, *bengildedim* 3a/05, *ķaldırdım* 13b/02, *geldim* 17b/16. Bazı kelimelerde ekin her iki şeklini tespit etmek mümkündür: *baķdım* 6a/11, *baķdum* 6a/06, *çıķdım* 9a/09, *çıķdum* 13a/03, *dedim* 5a/02, *dedüm* 3b/01, *eyetdim* 4b/13, *eyetdüm* 2b/05, *eyledim* 5b/14, *eyledüm* 6a/02, *érdim* 9b/14, *érdüm* 10b/07, *geçdim* 4a/14, *geçdüm* 4a/07, *girdim* 6b/08, *girdüm* 15a/09, *içdim* 4b/09, *içdüm* 18b/10, *ķıldım* 17b/14, *ķıldım* 13b/01, *uğradım* 7a/03, *uğradım* 9a/05, *vardım* 4a/11, *vardım* 2a/04, *vérdim* 12b/06, *vérdüm* 11b/10. Yuvarlak ünlüyle kullanılan sıfat-fiil eki *-dUk*’un sadece bir yerde düz ünlüyle kullanıldığı görülür: *baķdığım* 16a/09; öğrenilen geçmiş zaman eki *-mİş*’in düz ünlü olması gerekirken ses uyumuna uydurularak iki yerde yuvarlak ünlüyle kullanıldığı görülür: *ķomuşdur* 9a/02, *ķopmuş* 6a/12. Aynı ekin iki yerde de hem yuvarlak hem de düz ünlüyle kullanımına rastlanır: *olmuş* 18a/04, *olmuşlar* 5b/11, *toğurmuşdur* 5b/09, *toğurmuşdur* 5b/05; Eski Türkiye Türkçesi döneminde düz ünlü şekilleri kullanılan *-Iik* isimden isim yapma eki, metinde bir yerde yuvarlak ünlü ile kullanılmıştır: *büyüklüğü* 11b/13; düz ünlü ile kullanılan *-sI* fiilden isim yapma eki, üç yerde yuvarlak ünlüyle geçmektedir: *yatsu namāzın* 2a/06, 18a/03, 18a/06.

Eski Türkiye Türkçesinin dil özelliklerini yansıtan eklerin kullanımı ile ilgili olarak yaptığımız tespit sonucunda, eserde eklerin çoğunlukla dönemin dil özelliklerini yansıttığını, doğru şekilde kullanıldığını, farklı yazımların daha az olduğunu hatta kimi eklerde de hiç yer verilmediğini, bazen de ekin her iki şeklin kullanıldığını belirtmeliyiz.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/1 Winter 2013

Bazı eklerin yazımında görülen bu karışıklık ve farklılık iki sebebe bağlanabilir: Biri müstensihin bilgi düzeyinin yetersiz olması veya eseri istinsah ederken itina göstermemesi, diğeri eserin istinsah edildiği dönemdeki yaygın imlanın veya dönem fonetiğinin tesiridir.

Eserde, Eski Türkiye Türkçesi dönemine ait diğer metinlerde görülen sözcüklere rastlamak mümkündür: *assı* “fayda”, *ayrık* “1. artık, 2. başka, diğer”, *başıra* “baş”, *bekçe* “pekçe, çok sıkı”, *bengilde-* “ürkmek”, *bire* “biraz”, *birle* “ile, birlikte”, *büyüre* “daha büyük”, *çağırış-* “hep birlikte bağırarak”, *Çalab* “Tanrı”, *çetik* “kedi”, *devşir-* “derlemek, toplamak”, *dire-* “desteklemek”, *dükeli* “hepsi, herkes”, *dürüş* “karşı karşıya gelmek, çarpışmak”, *emecik* “meme”, *eñ* “eklem yeri”, *en/en* “yılan deliği”, *erte* “ertesi, gelecek, sabah”, *erte namazı* “sabah namazı”, *ev-* “acele etmek”, *eyt-/eyet-/eyit-* “söylemek”, *gök yaşlıg* “gök yeşili”, *gökçek* “güzel, sevimli hoş”, *ısmara-* “tevdi ve teslim etmek, emanet etmek”, *issi* “sahip”, *işburdan* “buradan”, *kabıla-* “kaplamak”, *kağ-* “el veya ayakla itmek”, *kancaı* “nereye, hangi tarafa”, *karañu* “karanlık”, *katı* “şiddetli, acıklı”, *keleci/kelece* “söz, kelime”, *kıssa al-* “kısa adım atmak”, *kutur-* “bir canlıyı, bir tehlike veya zor durumdan uzaklaştırmak”, *kutlula-* “kutlamak, tebrik etmek”, *muştıla-* “müjdelemek”, *oğu-* “çağırarak, davet etmek”, *öñdin* “önce, önceden, evvel”, *sağan-* “sakinmek, yapmaktan uzak durmak”, *sağrak* “kadeh, bardak, maşraba”, *şagış* “sağış, sayı, adet”, *segirtmek* “seğirtmek, koşmak”, *sulıcak* “sulu, suyu bol” *tamu* “cehennem”, *uçmak* “cennet”, *uş* “işte”, *uzun al-* “adımlarını uzun almak”, *yaña* “tarafa; tarafta; taraftan”, *yarlıg-* “suç bağışlamak, mağfiret etmek”, *yarlıganmak* “suçu bağışlanma”, *yaşıl* “yeşil”, *yaşılıg* “yeşillik”, *yegrek* “daha üstün tutulan, tercih edilen” gibi.

Bu sözcüklerin çoğu, Tarama Sözlüğü’nde daha önce tespit edilmiş şekilleriyle ve anlamlarıyla mevcuttur. Ancak metinde Tarama Sözüğü’nde yer almayan sözcükler de vardır: *başıra*, *bekçe*, *bire*, *büyüre*, *en/en*, *eñ*, *gök yaşlıg*, *ısmara-*, *işburdan*, *kabıla-*, *kıssa al-*, *kutur-*, *sağan-*, *şagış*, *sulıcak*, *uzun al-*, *yaşılıg*.

Metnin söz varlığında görülen yukarıda anlamlarıyla birlikte verdiğimiz sözcüklerin bazıları, ölçünlü dilde kullanılmadığı halde Anadolu ağızlarında yaşamaktadır. Tespit ettiğimiz bu sözcükler şunlardır: *assı*, *ayrık*, *bengilde-*, *çağırış-*, *çetik*, *dire-*, *eyt-/eyet-/eyit-*, *erte*, *ev-*, *gökçek*, *kağ-*, *katı*, *muştıla-*, *oğu-*, *öñdin*, *sağrak*, *segird-*, *tamu*.

Eserin terminolojisinde yaygın olarak kullanılan *âhiret*, *arş*, *cehennem*, *cennet*, *hidâyet*, *kıyâmet*, *melek*, *mescid*, *mi'râc*, *muvaḥhid*, *mü'min*, *münâcat*, *münâfik*, *Müslümân*, *resûl*, *sadaqa*, *secde*, *secide*, *şefâ'at*, *tevbe* gibi Arapça; *âbdest*, *ferište*, *günâh*, *günâhkâr*, *ḥac*, *melâyik*, *namâz*, *oruç*, *peygâmbet* gibi Farsça dinî terimlerin dışında Arapça ve Farsça tamlamalara oldukça az rastlanır. Bunlar, genellikle İslamî itikatla ilgili olan yer isimlerinden oluşur: *Baḥri'l-aḫım*, *Baḥri'l-ḥayât*, *Baḥr-ı lâ-aḫzar*, *Beytü'l-ma'mûr*, *Beytü'l-muḫaddes*, *Beyti'l-muḫdese*, *Cenneti'l-firdevsi*

Turkish Studies

Cennetü'l-me'vâ. Ancak bu tamlamalarda bir imla birliğine gidilmemiştir. Bu durum, nüshanın bir istinsah nüsha olmasına bağlanabilir.

Risâle-i Mi'râciyye'de; 'Aķīm, 'Alī, Allah, Aştafil, 'Azrâ'il, Behūş, Beni Ebū Zemzem, Cebrâ'il, Çalab, Ebū Bekir, Falk, Fâtiha, Hağ, Hâviye, İblīs, İbrâhīm, İbrâhīm Halīl, Kâf, Kur'an, Kureyş, Lât, Lazzâ, Mekke, Menât, Meryem, Mikâ'il, Muħammed, Muħammedü'l-Muştafa, Mūsâ, Muştafa, Nūh, 'Oşmân, 'Ömer, Rıdvân, Tâlibe Ümmü Hân, Tañrı, Tūr gibi özel isimlerin de fazlaca yer verildiği görülür. Bunu, işlenen konuya ve içeriğe bağlamak mümkündür.

İmlâ Özellikleri

Eserde, hem Uygur hem de Arap-Fars imla geleneklerini görmek mümkündür. Ayrıca müstensihin imla konusunda gerekli hassasiyeti göstermediği görülür.

Arap imlasında görüldüğü üzere ünlüler, kimi zaman hareke, kimi zaman da imla harfleri - elif, vav ve ye-, kimi zaman da hem hareke hem de imla harfleri ile karşılanmıştır:

آرتق	artık	3b/01	آدم	adım	6a/10
بق	bak	6a/11	قلور	kılur	5a/14
صغمز	sıgmaz	4b/01	طاغ	tağı	17a/06

Uygur imla geleneğine olduğu gibi Türkçe kelimelerde ünlüler; sıklıkla elif, vav ve ye harfleriyle gösterilmiştir:

أغديم	ağdım	6a/14	باليق	balık	16b/09
بودور	budur	8b/05	اوددان	oddan	16a/12
تكريدان	Tafrıdan	17b/11	وارديم	vardım	2b/09

Bu karışık imla; /ç/ ve /p/ ünsüzleri için de söz konusudur. /ç/ ünsüzü için çoğunlukla cim harfinin birkaç yerde çim harfinin, /p/ ünsüzü için de be harfinin kullanılmasında görebiliriz:

ç ve p ünsüzlerinin cim ve be olarak yazılması.

جيان	çayan	7a/09	چتک	çetik	8b/02
چقر	çıkar	4a/15	اچون	içün	15b/15
اچنده	içinde	6a/04	قچوجى	kapucı	6b/08
قچوده	kapuda	6b/06	كوجك	küçük	4a/15

İmlâ özellikleri ile ilgili diğer husus, Türkçe kelime tabanlarında standart bir imlanın bulunmaması ve kelime tabanının yanlış imla ile yazılmasıdır. Bunları birkaç maddede toplayabiliriz.

Turkish Studies

Türkçe kelime tabanlarında kalın sıradan kelimelerde /s/ için sad harfi kullanımı yaygındır. Ancak kalın sıradan birkaç kelimedede sin harfi kullanılmıştır:

سغراق	sağraq	2b/03	سكر	sağar	16b/03
سقنورز	sağanıruz	17b/08	سواش	savaş	17b/02

Eserde /s/ için birkaç kelimenin imlasında sin ya da sad harfi yerine şin harfinin kullanıldığı görülür. Bu kullanım, yanlış imlanın kullanımı şeklinde yorumlanabileceği gibi müellifin ya da müstensihin yaşadığı bölgenin ağız özelliklerinden kaynaklandığı şeklinde de yorumlanabilir.

شاغشی	şağışı	7a/02
شجددان	şecideden	13b/01
شولشردیلر	şöyleşirdi	12b/12

Metin Neşrinde İzlenen Yol

1. Harekeli metindeki imlaya sadık kalınmıştır.
2. Metnin çevirisi sırasında imla ile bağlantılı olarak aynı kelimenin yazılışında görülen /e/ ve /i/ ünlülerinin karışık olarak verilmesi /è/ ünlüsünün varlığına işaret olarak düşünülmüştür. İmlaya bağlı olarak kelimenin ilk hecesinde her üç ünlüye de yer verilmiştir.
3. *Cebrā'il*, *Mikā'il*, *Azrā'il*, *yel* gibi kelimelerin imlasında görülen ve anlatım bozukluğuna sebep olan aslında yazılmaması gereken, ye ile gösterilen /ı/ ya da /i/ ünlüleri dikkate alınmamıştır.
4. Mevcut nüsha için M kısaltması kullanılmıştır.
5. Köşeli ayraç içindeki ibareler, metin tamiri yapılan bölümleri gösterir.
6. Ayraç içindeki ifadeler, metinde tekrarlanan kelimeleri gösterir.
7. Metinde geçen ayetler, tesbihat ve dua mahiyetindeki Arapça ifadeler orijinal şekliyle verilmiştir. Müstensih tarafından hatalı olarak yazılanlar dipnotta belirtilmiş, doğru şekliyle metne alınmıştır.
8. Metinde geçen ayetlerin, tesbihat ve duaların meali dipnotta verilmiştir.
9. Metinde yaygın transkripsiyon sistemi kullanılmıştır.

Sonuç

Çeşitli yönleriyle tanıtmaya çalıştığımız *Risâle-i Mi'râciyye*, her ne kadar geç bir dönemde istinsah edilmiş olsa da XIV.-XV. yüzyıllarda kaleme alınmış ve yazıldığı dönemin karakteristik dil özelliklerini taşıyan miracname türünün önemli eserleri arasındadır.

Müstakil bir eser niteliğinde olan miracıyenin dilinin fonetik, morfolojik ve söz varlığı açısından incelenip değerlendirilmesi, Oğuz Türkçesinin değişim ve gelişimine ait aşamaları belirlememizde katkıda bulunacaktır. Şöyle ki;

1. Eski Türkiye Türkçesi dönemine ait eserlerin pek çoğunda görülen ve kapalı e'nin varlığına işaret eden kelimeler, *Risâle-i Mi'râciyye*'de de tespit edilmiştir. Bu bağlamda ister i>e ve e>i ses değişiminden kaynaklanan bir ara ses, ister aslî bir ses olsun kapalı e sesi dokuzuncu bir ses olarak kabul edilmelidir.

2. Türkiye Türkçesinde görüldüğü gibi Eski Türkiye Türkçesinde bir dudak uyumundan söz etmek oldukça zordur. Kimi eklerde daima yuvarlak ünlü tercih edilirken kimi eklerde de daima düz ünlü tercih edilmiştir. Eklerin yazımı ile ilgili bu özellik, XIII.-XV. yüzyıllar arasında yazılan metinlerin karakteristik dil özellikleri arasında zikredilir. Metinde de eklerin yazımı ile ilgili dönemin dil hususiyetini yansıtan bu kurala, ağırlıklı olarak uyulmuştur. Bazı eklerin seyrek de olsa bu kuralın dışına çıktığı ve karışık bir durum sergileyerek hem yuvarlak hem de düz ünlüyle kullanıldığı görülür. Ancak bu husus, dönemle ilgili genel kaideyi bozamaz.

3. Eserin söz varlığında, Eski Türkiye Türkçesi dönemi eserlerinde görülen ve pek çoğu sıkça kullanılan sözcükler tespit edilmiştir. Kaydedilen elli dört sözcükten on sekiz tanesi, ölçünlü dilde görülmediği halde Anadolu ağızlarında yaşar: *assı, ayrık, bengilde-, çağrış-, çetik, dire-, eyt-/eyet-/eyit-, érte, ev-, gökçek, kaç-, katı, muştıla-, oğu-, öñdin, sağrak, segird-, tamu*. Otuz altısı arkaik özellik taşır: *başıra, bire, birle, büyüre, Çalab, devşir-, dükeli, dürüş, emecik, eñ, en/ën, érte, érte namâzı, gök yaşlıg, ısmara-, issi, işburdan, kabıla-, kancaru, karañu, kelec/kelece, kıssa al-, kutar-, kutlula-, sağan-, şağış, sulıcak, tamu uçmak, uş, uzun al-, yaña, yarlıga-, yarlıganmak, yaşıl, yegrek*. Bunlardan on yedisi ise Tarama Sözlüğü'nde kayıtlı değildir: *başıra, bekçe, bire, büyüre, en/ën, eñ, gök yaşlıg, ısmara-, işburdan, kabıla- kıssa al-, kutar-, sağan-, şağış, sulıcak, uzun al-, yaşılıg*.

4. Eserde işlenen konu -Hz. Muhammed'in miracı- itibariyle İslamî itikatla ilgili pek çok sözcük kullanılmıştır. Dolayısıyla bu sözcükler, din terminolojisi açısından önemlidir.

5. Eserin söz varlığında özel isimlere sıkça rastlanır. Madde ve madde ötesi olarak nitelendirebileceğimiz yer isimlerinin varlığı ad bilimine katkıda bulunacaktır.

Metin**[2/a]**⁰¹ **Yâ Allâh Yâ Allâh Yâ Allâh****⁰² Yâ Muhammed leyle-i mi'râce yâ Muhammed ⁰³ rağıyallâhu 'anhu**

Rivâyetdür, Resûlü'llâh 'aleyhi ve sellem ⁰⁴ hâzrâtından. Bir gün vardum, receb ayınıñ yigirmi ⁰⁵ yedinci gecesı aħşam, Tâlibe Ümmü Hân'ın evine vardum. ⁰⁶ Kaşdı kıldum ki ol gece andan benim yatsu namâzın kılduğumda, ⁰⁷ şoñra kâpudan bir ün eşitdüm. Resûlü'llâh berrü ⁰⁸ çıka geldi. Çıkdum gördüm, kârındaşım Cebrâ'il dağı yetmiş ⁰⁹ biñ ferişteh kâpuda tur[d]ılar. Baña selâm vërdiler ¹⁰ ve ben: “ ‘Aleyke's-selâm yâ melâ'ik ve'r-rüh” dedim. Andan ¹¹ Cebrâ'il eyder: “Yâ Muhammed! Tañrı te'âlâ 'azze ve celle saña selâm ¹² eyler ve seni mi'râca oğur dağı saña kerâmetler rüzî ¹³ kıılır ki ol kerâmeti senden öñdin ve senden şoñra ¹⁴ hëç peygamberlere vërmedi ve veresi degildir. İmdi ¹⁵ yâ Muhammed durğıl, âbdesti alğıl ve nefsiñi arıtğıl ki Hâk te'âlâ **[2/b]**⁰¹ kendü pâdişâhlığın ve kudretini ve 'azametini ve dîzârını saña ⁰² mu'în kıılıp âşikâre idesin. Andan Peyğamber 'aleyhi's-selâm eyder: ⁰³ “Ben, âbdest almağa kaşdı kıldum. Cebrâ'il 'aleyhi's-selâm bir tolu sağrak ⁰⁴ şu vërdi. Anıñ birle âbdesti aldum dağı Cebrâ'il, ⁰⁵ ol şuyu kânatların dutdı ve ben eyetdüm: “Yâ ahî Cebrâ'il! ⁰⁶ Âher âbdesti ağır kerâhetdir, neçün kânaduñı dutarsın?” ⁰⁷ dedim. Cebrâ'il eyetdi: “Yâ Muhammed! Bu şu, kevşer havzı ⁰⁸ armağanıdır anuñ-içün dutaram.” dedi ve andan biraz ilerü ⁰⁹ vardım. Gördüm, yetmiş biñ ferişteh birle Mîkâ'il ¹⁰ dağı durur. Selâm vërdiler. “ ‘Aleyke ” aldum ve kâmusı ¹¹ benüm mi'râcımı muştuladılar ve: “Beşâret olsun ki Hâk ¹² te'âlâ seniñ birle bu gece seyir haberlerin söyleşir.” dedi ¹³ -ler ve bir cânuvar getürdiler. Eşekden büyük ve kâtır ¹⁴ -dan [küçük] yüzi âdem yüzi gibi. Yelisi boynunda ¹⁵ at yelisi gibi. Egeri ak incüden ve üzengüsü kızıl yâküt **[3/a]**⁰¹ -dan ve uyanı zebrecetden ve tırnaqları gevherden ⁰² ve te[r]si za'ferândan. Cebrâ'il 'aleyhi's-selâm eyetdi: ⁰³ “Yâ Muhammed, bu cânuvar Burâk'dır, gel bin!” dedi. Cebrâ'il 'aleyhi's-selâm, ⁰⁴ Mîkâ'il 'aleyhi's-selâm üzengüsün dutdı ve ben elüm uzatdum. ⁰⁵ Hemân ol Burâk bengildedi. Benden ırak getdi ⁰⁶ ve Cebrâ'il 'aleyhi's-selâm eyetdi: “Yâ Burâk! Neçün, utanmaz mısın, ⁰⁷ Muhammed'den kaçarsın?” Burâk eyetdi: “Yâ Muhammed, hâcî¹ dut ⁰⁸ -mışdur, anuñ-içün kaçarın!” dedi ve Cebrâ'il 'aleyhi's-selâm ⁰⁹ eyetdi: “Yâ Muhammed, hâcî dutduñ mı?” Muhammed eyder: “Yâ Cebrâ'il, ¹⁰ bir kez Lât Menât adlu hâcî!”² Başıra vardum. Ne ¹¹ meñendür sizi tâbin³ ve yine Burâk eyder: “Yâ Cebrâ'il! ¹² Hâk te'âlâ Muhammed için yetmiş biñ burâk yaratmışdur ¹³ ammâ benüm-ile kâvl kılsun yarın kıyâmetde benden **[3/b]**⁰¹ artık Burâğ'a binmeye. Ben eyetdüm: “Senden artık Burâğ'a binmeyem.” dedüm. ⁰² Ol Burâk gerü geldi. Şöyle egildi kim kârın yere en ⁰³ -dirdi ve dağı ben zahmet görmedim, arkasına bindüm. Cebrâ' ⁰⁴ -il eyetdi: “Yâ Muhammed, dizginin koyver, getsün!” Ve dizginin ⁰⁵ kuduğum sâ'at şöyle uçdu ki yel gibi. Kaçan

¹ hâcî: hâcî M 3a/07² hâcî: hâcî M 3a/10³ meñendür sizi tâbin: منكدر سزى طين M 3a/11**Turkish Studies**

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/1 Winter 2013

yokuş⁰⁶ uğrasa iki öñ ayağı kıssa alurdu ve kıçları⁰⁷ uzun alurdu ve dağı ben zağmet görmezdim. Andan⁰⁸ Cebrā'il eyetdi: “Yā Muhammed! Sen biraz ilerü varğıl⁰⁹ ve dağı biz gerü qaluru ve dağı yā Muhammed zinhār ve zinhār¹⁰ yolda giderken ‘acā’ib ve ġarā’ib nesnelere göresin ve anlara¹¹ işidirsin ammā hıç dönmeğıl ve cevāb vèrmeğıl!” dedi.¹² Andan ben yüz biraz ilerü vardum ve sağ yanımdan bir āvāz¹³ geldi eyder: “Yā Muhammed, āhır evmeğıl! Yol azdıñ.” dedi.¹⁴ Ben cevāb vèrmedim ve biraz dağı ilerü vardum. Şol yanımdan [4/a]⁰¹ bir ün geldi. Eyder: “Yā Muhammed, bire şur! Āhır seniñle sözüm⁰² var. Ne bekce gidersin?” ve ben aña dağı cevāb vèrmedim ve yine⁰³ biraz yere getdüm. Ardımdan bir ün geldi: “Yā Muhammed, bire eglen⁰⁴ get!” dedi. “Āhır seni göreyim.” dedi. Aña dağı cevāb⁰⁵ vèrmedim ve yine biraz getdüm ve gördüm ardımdan bir⁰⁶ hūb ‘avrat bitdi. Eyder: “Yā Muhammed, n’olduñ? Āhır bir sâ’atdür⁰⁷ seniñle bir iki sözüm varmadum.” ve andan dağı geçdüm. Yine⁰⁸ biraz ilerü vardum. Çok koyunlara gördüm ki dolanuban ot⁰⁹ -lardı ve ammā bir arslan⁴ anları durup sağardı¹⁰ ve biraz geyikler ol südi içirler velākin toymazlar¹¹ -dı ve yine biraz ilerü vardım bir çoğa gördüm. Kuyuya iner¹² dolar ve gerü boş çıkar andan dağı geçdüm. Bir kişi gördüm. Çok¹³ odunlar keser, gerü götürmez ve dağı biraz dağı durur götürmez,¹⁴ ol odun üstüne qor ve andan dağı geçdim. Gördüm,¹⁵ bir küçük yılan eninden çıkar ve şöyle büyüre ve yine⁵ enine [4/b]⁰¹ şığmaz ve andan dağı geçdüm. Beyti’l-muqaddes’e vardum. Andan⁰² Cebrā'il geldi eyder: “Yā Muhammed! Burāk’dan engil, iki⁰³ rik‘at namāz kılgıl.” Andan iki rik‘at namāz kıldım.⁰⁴ Mīkā’il, beni qanadı-y-ıla götürdi. Andan Tūr Tağı’na elet⁰⁵ -di. İki rik‘at namāz anda kıldım ve gerü beni Beyti’l-muqaddes’e⁰⁶ götürdi. Andan baña qadeh getürdi üsti nūr örtülü.⁰⁷ Biri süd ve biri süci. Cebrā'il eyder: “Yā Muhammed, şol qadehlerüñ⁰⁸ birin iç imdi!” dedi. Şundum. Süd qadehi elüme geldi.⁰⁹ İçdim. Şekerden tatlu idi ve qardan sovuqdı ve tere¹⁰ -yağından yumşaqdı ammā ve bundan bize zerre qodum. Hep içmedim. Anda¹¹ Mīkā’il eyder: “Yā Muhammed! Eger bu südi hep içseñ idi ümmetiñden¹² hıç kimse tamuya girmezdi ve eger süci içseñ idi ve küllī¹³ ümmetiñ kâfirler ve fâsiklar olalardı. Bu sözi eşitdüm, eyetdim:¹⁴ ”⁶ ”الحمد لله الذى بلغنى على رحمته”⁷ Andan Cebrā'il [5/a]⁰¹ eyder: “Yā Muhammed! Yolda hıç ‘acā’ibler gördüñ mi?” Ben qamu ahvā⁰² -limi dedim ve Cebrā'il eyetdi: “Yā Muhammed! Eger sağından yaña⁰³ -dan gelen üne cevāb vèrseñ idi ümmetiñ hep cühüt olur⁰⁴ -dı ve şol yañadan gelen cevāb vèrseñ ümmetiñ hep⁰⁵ kâfir olurdu ve ol gökçek ‘avrat bu dünyā-y-ıdı. Eger aña⁰⁶ cevāb vèrseñ ümmetiñ dünyāya meşğül olup⁰⁷ āhireti unudurlar[d]ı ve ol aslan sultān⁰⁸ -dır ve geyikler nā’iblerdir. Ol seniñ za’if ümmetüñ mälla⁰⁹ -rın ve ni‘metlerin ve küllīsin yeyeler dağı toymazlar ammā ol¹⁰ çoğa ki kuyuya ener tolar ve dağı boşu çıkar. Ol seniñ şol¹¹ ümmetler dekdür kim birbiriniñ ardında ġaybet ve bühtān eder¹² -ler, qā‘atleri İblīs alup gider ammā ol ādem

⁴ arslan: arsalan M 4a/09

⁵ ve yine: ولد ايته M 4a/15

⁶ الحمد لله الذى : الحمد لله الذى M 4b/14

⁷ “Beni rahmetine ulaştıran Allah’a hamd olsun.”

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/1 Winter 2013

ki odun¹³ devşirür götürmez. Ol seniñ şol ümmetlerüñdür kim günâh¹⁴ kıllurlar ve tevbe kılmazlar, bir günâh yine kıllurlar ve ol yılan [5/b]⁰¹ kim eninde çıkar, yine ve enine şıgmaz. Ol seniñ şol ümmetler⁰² gider kim birbiriniñ ardınca nâ-ħaķ kelece ederler. Ol, Tūr Ta⁰³ -ğı'dur. Mūsā peygamber Ĥaķ te'ālā birle münācat andan⁰⁴ kıllurdu, ammā ol yerde kim iki rik'at namāz kıllıñ ki ol⁰⁵ İbrāhīm Ĥalīl'in makāmıdır ve Meryem 'İsā⁸ peygamber[i] anda toğur⁰⁶ -muşdur ve ben bu sözi Cebrā'il'den eşidicek şāz⁰⁷ oldum; Ĥaķ te'ālāya şükür eyleyüp secide kıldum;⁰⁸ çün başım şecideden götürdüm. Gördüm kim 'İsā peygamber[i]⁰⁹ anda toğurmuşdur ve ben bu sözi Cebrā'il ve Mūsā¹⁰ yüz yigirmi dörüt biñ peygamber ķamusı yanumda cümle¹¹ ĥāzır⁹ olmuşlar. Anları görecek selām vërdüm. Cümlesi¹² selām aldılar, eyitdiler: "Mi'rāci[n] mübārek olsun, ¹³ yā Muħammed!" dediler. Cebrā'il dura geldi, bekledi ve ben anlara¹⁴ imāmlıķ eyledim. İki rik'at namāz kıldum. Namāzdan fāriğ [6/a]⁰¹ olacaķ ben 'ālem getürdüm. Cümle peygamberler birle Ĥaķ te'ālāya⁰² du'ā eyledüm ve ümmetimi Ĥaķ ĥaziretinden diledüm. Ĥaķ te'ālā⁰³ ĥitāb kıldı: "Yā Muħammed, 'izzim celālim ĥaķķı-y-çun şol⁰⁴ kişiler kim 'ömri içinde bir kez 'aşķ-ıla eyet kim: ¹⁰ لا اله الا اله محد رسول الله،"⁰⁵ dese anları yarlığayam." dedi.⁰⁶ Andan baķdum gördüm benim-içün bir nerdübān getir-⁰⁷ mişler. Bir ayağı altundan ve bir ayağı gümüşden⁰⁸ ve tahtaları ve mıhları kızıl yāķūtdan ve altı üçün şaħrā⁰⁹ taş üzere ķodular ve üstü üçün göge dirediler. Andan¹⁰ sağ ayağım nerdibāna başdum, bir iki adım atdum. Cebrā'il 'aleyhi's-selām¹¹ eyetdi: "Yā Muħammed, bire berü baķ! Baķdım, gördüm ol taş¹² ķopmuş bile gelür. Andan ben eyetdüm: "Yā taş! Tañrı te'ālā mi'rāca¹³ beni oķudı, seni oķumadı ve taş muallaķada ķaldı¹⁴ ve ben beş adım göge ağdım. Anda bir deñiz gördüm, suyu yaşıl [6/b]⁰¹ nürdan idi ve bu gök yaşılığı anuñ rengindendir. Deriñligi⁰² beş yüz yıllıķ yoldur. Cebrā'il şordum ki: "Bu ne deñizdür?" Eyetdi:⁰³ "Buña Baħrū'l-aħđar dërler." Şıfatı's-semāi'l-evvel. Andan⁰⁴ evvelki ķat göge girdüm. Ĥaķ te'ālā, anı gök perruzeden⁰⁵ yaratmış ve ķalınlığı daħı beş yüz yıllıķ yoldur. Andan Cebrā'il⁰⁶ ķapuda ķaķdı. İçerüden ün geldi: "Kimsin?" Cebrā'⁰⁷ -il eyetdi: "Benim, Muħammed Muştafā'dır." dedi. Andan ķapuyı⁰⁸ açdılar. İçerü girdim, selām vërdim. Ol ķapucı: " 'Aleyke " aldı⁰⁹ ve beni gördi şāz oldu: "Mi'rāci[n] mübārek olsun yā Muħammed!"¹⁰ dedi daħı yetmiş ferişteh ve ol ķapucı ferişteh fermānındadır.¹¹ Beni görüp cümlesi şalavāt getürdiler ve her biri Tañrı te'ālā¹² -ya bir dürlü tesbīħ ederler. Ol ķapucı ferişteh bile bu¹³ tesbīħi ederler kim:

¹¹ "سبحان الملك الاعلا سبحان العلى الاعلا سبحان الذى¹⁴ ليس كمثلته شئى وهو السميع الخبير"¹¹ ve "Her¹⁵ kim bunu dër ise ķabir azābı görmez." dediler. Cebrā'il baña¹³ [7/a]⁰¹ eyetdi: "Bu gökde feriştehler ne ķadardır?"

⁸ 'İsā: ve 'İsā M 5b/05

⁹ ĥāzır: ĥāzır M 5b/11

¹⁰ "Allah'tan başka ilah yoktur, Muhammed onun resulüdür."

¹¹ "Melik ve yüce olan (Allah teala), eksik sıfatlardan noksandır. Yüceler yücesi olan (Allah), eksik sıfatlardan noksandır. Hiçbir benzeri olmayan (Allah), eksik sıfatlardan noksandır. O, her şeyi işiten ve her şeyden haberdar olandır."

¹² السميع : السمیع M 6b/14

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/1 Winter 2013

Cebrā'il eyetdi: ⁰² “Yā Muḥammed! Bunların şağışını Tañrı te‘ālā bilür ancak. Andan ⁰³ daḥı geçdüm, Ādem’e uğradım. Ol daḥı mi‘rācı kütüladı, ⁰⁴ ammā dünyāda ölen (ölen) ādemlerin cānları getürür ⁰⁵ ‘arız kılurlar. Mü’minler cānidur assı maḥalline aldılar ve daḥı ⁰⁶ Ādem bu tesbīhi eder: ¹⁴ “سبحان الواسع الغنى سبحان الله وبحمده” ve daḥı ilerü vardım. Bir bölük ādem ⁰⁸ gördüm ki duḥakları üzerlerine enmiş ve kulaḥlarından ⁰⁹ bile çayan gerü çıkar. Cebrā'il şordum: “Bu, ne kavimdür?” ¹⁰ Eyetdi: “Bunlar, yetimler mālın zulum¹⁶ birile yeyelerdür. Netekim Kur‘ān ¹¹ içinde yād kılur: ¹⁷ إِنَّمَا يَأْكُلُونَ فِي بُطُونِهِمْ نَارًا وَسَيَصْلُونَ سَعِيرًا ¹² andan daḥı geçdüm. Yine bir bölük ‘avratlara ¹³ gördüm ki bunları emeciklerinden aşmışlar her birine bir dürlü ¹⁴ ‘azāb kılurlar. Cebrā'il şordum ki: “Bunları daḥı ne günāh [7/b] ⁰¹ etdiler?” “Bunları erleri var-iken er kişiler şöyleşirlerdi. Anlardan ⁰² oḡlan toḡurup erlerine bu sizdendi dēyeler ve nā-ḥaḥ yere ⁰³ mīrāsı yerlerdi.” Andan daḥı geçdüm. Yine bir bölük ‘avrat gördüm ki ⁰⁴ bunların etlerin kesüp gerü anlara yedürürler. Cebrā'il ‘aleyhi’s-selām ⁰⁵ şordum: “Bunlar daḥı ne günāh etdiler?” Eyetdi: “Bunlar, şol ⁰⁶ kişilerdür ki bir mü’mine sen ḥoş kişisin deyüp ö ⁰⁷ -ñünde ögerler ardından anı ḡaybet eyleyüp segirdirler ⁰⁸ -di. Andan daḥı yine bir bölük ādemler gördüm enlerin ⁰⁹ -den ḡan ve irin aḡardı. Ferişteler, onların ḡatı ¹⁰ ‘azāb böyle yedürürler. Ben eyetdim: “Bunlar daḥı kimlerdir?” ¹¹ Cebrā'il ‘aleyhi’s-selām: “Yā Muḥammed! Bunlar, şol kişilerdür kim kendü ḡelāl ¹² mālının koyup ḡarāma ḡariş olurlardı.” Andan daḥı ¹³ geçdüm. Yine bir bölük ādemler gördüm. Ellerin ayakların ¹⁴ bağlamışlar, boyunlarına geçirmişler. Bir dürlü ‘azāb kılurlar. Ben [8/a] ⁰¹ eyetdüm: “Bunlar daḥı kimlerdir?” Cebrā'il eyder: “Bunlar ribā ⁰² -ḡorlardı ya‘nī mālının ‘ammeye verenlerdir.” Andan geçdüm. ⁰³ Yine bir bölük kavim gördüm, anlara uzun gömlekler geydürmüşler ⁰⁴ ve yüzlerin ḡapḡara ḡılmışlar. Ben eyetdüm: “Bunlar daḥı kimler ⁰⁵ -dür yā Cebrā'il?” Eyetdi: “Yā Muḥammed! Bunlar, şol kişilerdür ⁰⁶ kim ādemler yüzine ḡarşu ögerlerdi, ¹⁸ ardınca söger ⁰⁷ -lerdi.” Andan daḥı geçdüm. Yine bir kavim gördüm. Dilleri ⁰⁸ göḡüslerin enmiş, başları deve başı gibi ve daḥı ayak ⁰⁹ -ları deve ayaḡı gibi ve daḥı ferişterler her birine bir ¹⁰ dürlü ‘azāb ederler. Cebrā'il şordum: “Bu[nlar] ¹¹ daḥı kimlerdir?” Eyetdi: “Yā Muḥammed! Bunlar, şol kişilerdür ¹² nā-ḡaḡ yere mü’minleri öldürürler.” Andan daḥı geçdüm. ¹³ Yine bir bölük ‘avratlar gördüm. Her birine ferişteher ¹⁴ bir dürlü ‘azāb eder. Cebrā'il ‘aleyhi’s-selām şordum: “Bunları [8/b] ⁰¹ kimlerdür?” Eyetdi: “Şunlar, erlerine ḡürmet etmezlerdi.” Andan ⁰² daḥı geçdüm. Bir ¹⁹ kavim gördüm, başları çetik başı gibi ve ayakları ⁰³ eşek ayaḡı gibi. Ferişterler ve her birine bir dürlü ‘azāb

¹³ baña: ben M 6b/15

¹⁴ “Yüceler yücesi olan (Allah), eksik sıfatlardan noksandır. (Rızkı) geniş ve zengin olan (Allah), eksik sıfatlardan noksandır. Allah, eksik sıfatlardan noksandır ve övgüye layıktır.”

¹⁵ سبحان لا جلى : سبحان الواسع الغنى M 7a/14

¹⁶ zulum: zulum M 7a/10

¹⁷ Nisâ Suresi, 4/10 “...Karınlarında sırf ateş yerler ve alevlenmiş ateşe atılacaklardır.”

¹⁸ ögerlerdi: egerlerdi M 8a/06

¹⁹ bir: bu M 8b/02

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/1 Winter 2013

eder ⁰⁴ -ler. Cebrâ'il şordum: "Bu ne kavimlerdür?" Eyetdi: "Bunlar, münâ ⁰⁵ -fıqlardur." Ol ferişteles tesbîh budur: ⁰⁶ ²⁰ "سبحان ستقدم عن عدا به الملك المعظم سبحان الملك المقدر سبحانه من" andan geçdüm. Bir ferişteş gördüm beñnus şüretinde. Ba ⁰⁸ -şı 'arşdan yuķaru, ayakları yedi ķat yerden aŗa ⁰⁹ -ġı. Bu tesbîhi eder: ²¹ "سبحان الذى يتبج له اللى ونهار ¹⁰ سبحان الذى يتبج له الطيور من اصواتها" andan şordum: "Bu, ne ferişteledür?" dedüm. Eyetdi: "Bu dünyâda, ¹² mü'minler beş vaķit bekler. Eyder: ²² "أنه والله ياغافلین dërler. Anuñ ¹³ ünin ferişteles eder. Cümlesi, t̄ā'at meşġül olurlar." ¹⁴ Andan daħı geçdüm. Gerü bir feriştelele uğradım, yarısı ķardan ¹⁵ ve yarısı oddan. Ol da bu tesbîhi eder: ²³ "سبحانه من الفه بينه السلج والنار" ⁰¹ [9/a] Andan daħı geçdim. Yine bir ferişteş gör ⁰² -düm burca bekler. Ĥaķ te'ālā, anı buluta ve yaġmura ĥākim ⁰³ ķomuşdur. Anuñ destürü birle yaġar açılır. Anuñ tesbîhi ⁰⁴ budur: ²⁴ "سبحانه من يسبح و الر بحمدهى والملائكته من حنيفه" ⁰⁵ Andan daħı geçdüm. Bir deñiz u[ġ]radum şuyu aķ süd gibi. İçinde ⁰⁶ bir ferişteş durur, Tañrı'ya tesbîh eder. Ol deñiziñ deriñligi, beş yüz ⁰⁷ yıllık yoldur. Ol deñiz, ol feriştehiñ t̄opuġına çıkar, yuķaru ⁰⁸ çıkamaz. Cebrâ'il 'aleyhi's-selām şordum: "Bu ne, deñiziñ adı nedir?" Eyetdi: ⁰⁹ "Bu deñiziñ adı, el-Baħrı'l-ĥayāt'dur." Andan ikinci ķat göge çıkđım. ¹⁰ Ĥaķ te'ālā, anı aķ incüden yaratmışdur. Ĥalınlıġı, beş yüz yıllık yoldur. ¹¹ Cebrâ'il 'aleyhi's-selām, ķapuyı kaķdı. İçerüden ün geldi: "Kimsin?" Cebrâ'il ¹² 'aleyhi's-selām eyetdi: "Benem, Muĥammed Muştafā'dır." ve " 'Aleyke's-selām " Ĥapu ¹³ -cı eyetdi:

²⁵ "الحمد لله رب الالمين" Andan ķapu açdı, baña selām ¹⁴ vèrdi. " 'Aleyke " aldım. "Merĥabā, yā Muĥammed! Mi'rāciñ mübārek olsun." ⁰¹ [9/b] dedi. Ol, bu tesbîh ider:

²⁶ "سبحانه كلما يسبحون له ⁰² المسبحون والحمد لله حق حمده ولا الاله الا الله والله ⁰³ اكبر المكبرون" ⁰⁴ ol ferişteş fermānında iki yüz biñ ferişteş ⁰⁵ vardır. Andan daħı geçdüm. Ĥarındaşım 'İsā peyġamberi gördüm. ⁰⁶ Selām vèrdüm. " 'Aleyke " aldı. Ol daħı mi'rācim ķutluladı. ⁰⁷ "Şāz geldiñ, yā Muĥammed!" dedi. Ol daħı bu tesbîh eder ki eyder ki: ⁰⁷ ²⁷ "سبحان الخالق العظيم سبحان الله و بحمدهى" ⁰⁸ Andan daħı geçdüm. Yine bir ferişteş gördüm. Yetmiş başı var, her başında ⁰⁹ yetmiş dili var. Her bir dilinde Tañrı'ya bir dürlü tesbîh eder ¹⁰ daħı birbirine beñzemez. Andan daħı geçdüm. Bir deñiz gördüm. Şuyu ¹¹ yaşıl, deriñligi beş yüz yıllıkdur. Anıñ [i]çinde bir ferişteş ¹² var. Şol ķadar gözleri vardur kim gökdeki

²⁰ "Eksik sıfatlardan noksandır, meliktir, muazzamdır; eksik sıfatlardan noksandır, her şeye gücü yetendir. Eksik sıfatlardan noksan olan (Allah), azabının gelmesi istenendir."

²¹ "Kendisine gece ve gündüzün tesbih ettiği yüce Allah eksik sıfatlardan noksandır, kendisine kuşların sesleriyle tesbih ettiği yüce Allah eksik sıfatlardan noksandır."

²² "Allah'a yemin olsun, ey gafiller!"

²³ "Karı ve ateşi birleştiren (Allah), eksik sıfatlardan noksandır."

²⁴ "Kendisine ruhun teşbih ettiği (Allah), eksik sıfatlardan noksandır ve onun melekleri onun haniflerindedir, (Onun hak dinine inananlardır)."

²⁵ Fatiha Suresi, 1/1 "...Bütün hamdler âlemlerin Rabbi olan Allah'a mahsustur."

²⁶ "Kendisine tesbih edenlerin her defasında tesbih ettiği (Allah), eksik sıfatlardan noksandır ve bütün hamdler hamdi hak olan Allah'a mahsustur."

²⁷ "Yaratan ve büyük olan Allah, eksik sıfatlardan noksandır; Allah eksik sıfatlardan noksandır ve hamde layıktır."

Turkish Studies

yılduz ¹³ -lar ve yerdeki ağaçlardan ve otlardan çoktur. Şıfatü's-semā-i ¹⁴ şālîş. Andan dağı geçdüm. Üçinci kat göge êrdim. Gördüm, [10/a] ⁰¹ Hâķ te'ālā anı kıızıl yâķütđan yaratmış. Ķalınlığı, beş yüz yıllık yol ⁰² -dur. Cebrā'il eyetdi: "Benem ve benim birle Muĥammedü'l-Muştafa'dır." Andan ⁰³ ol ferîşte eyetdi: ²⁸ "الحد الله رب العالمين" Şāz geldiñ, ⁰⁴ mi'rāciñ mübārek olsun." dedi. Ol ferîşte, bu tesbîhi êder: ²⁹ لا اله الا اله محد رسول الله سبحان الخالق العليم سبحان الرزق الكريم سبحان العلي الاعل

Andan dağı geçdüm. Gördüm ki bir ⁰⁷ ferîsteh kürsî üzerine oturmuş. Yetmiş biñ başı var. Her ⁰⁸ başında yetmiş dili var. Degme dili birle bir dürlü tesbîh êder ve yine ⁰⁹ (ve yine) bir bölük ferîşte gördüm, âdem oğlanlarına 'azāb eyler. ¹⁰ Ben dağı eyetdüm: "Yā Cebrā'il, bunlar kimlerdir?" Eyetdi: "Tekebbürlük ¹¹ êdüp göñlüni büyük tütanlardır." Andan dağı geçdim. Bir deñiz ¹² gördüm, deriñligi vaşfa sıgmaz. Cebrā'il 'aleyhi's-selām şordum: "Bu ne deñiz ¹³ -dür?" Eyetdi: "Buña, Bahri'l-aķım dêrler. Hâķ te'ālā, Nūĥ ĳavmi anuñ-ıla ¹⁴ helāk kılmışdır." Andan geçdim. Dördünci kat göge vardum. Hâķ [10/b] ⁰¹ te'ālā, anı kıızıl altundan yaratmışdır. Ķalınlığı, beş yüz ⁰² yıllık yoldur. Andan Cebrā'il ĳapu ĳaķdı. İçerüden ⁰³ ün geldi: "Kimsin?" Cebrā'il eyetdi: "Benem ile Muĥammed Muştafa ⁰⁴ -dır." Andan ĳapuyı açdı. Eyder: "Merĥabā, yā Muĥammed! Beşāret ⁰⁵ geldiñ. Mi'rāci[ñ] mübārek olsun." dedi. Anuñ fermānında ⁰⁶ dörüt yüz biñ ferîsteh var. Andan dağı geçdüm, Beytü'l-ma'mūr'e ⁰⁷ êrdüm. Hâķ te'ālā, anıñ bir duvarını kıızıl yâķütđan ⁰⁸ ve birin zümrütden ve birin altundan ve birin ĥām gümüşden ⁰⁹ yaratmışdır. Günde yetmiş biñ ferîsteh, anı ziyāret kıılur ¹⁰ -lar ve bir kez ziyāret kıılan ferîsteh ayrıķ kıyāmete degin nevbet ¹¹ gelmezdi bir dağı kılsa. Andan dağı geçdüm. Yine bir ferîsteh gör ¹² -düm, 'azāmet ve heybet birle kürsî üzerine oturur, elinde ¹³ bir levhi tıtar, dāyim aña nazār kıılur. Anı görecek 'aķlım başımdan ¹⁴ getdi. Cebrā'il şordum: "Bu ne ferîstedir, adı nedir?" dedim. Eytdi: [11/a] ⁰¹ "Buña, meleki'l-mevt dêrler. Adı 'Azrā'il'dir." ⁰² Andan Peyĳamber eyder: "Selāmı almadı, başını ⁰³ ĳaldırmadı." Cebrā'il eyetdi: "Saña selām vèren Muĥammed'dür. Tu[r] ⁰⁴ -ĳıl. Selāmın alĳıl." dedi. Andan şoñra benim selāmum alup baña ⁰⁵ ikrām eyledi ve benim mi'rācımu ĳutluladı. Benden 'özür diledi. ⁰⁶ Eydem: "Yā Muĥammed! Baña suçumu baĳışla, seni bilmedüm." dedi dağı baña eyetdi: "Yā ⁰⁷ Muĥammed, beşāret olsun saña ki ümmetüñe şefā'at kıılam, cānlarını ĳatı ⁰⁸ almayam." dedi dağı yine ben eyetdüm: "Yā 'Azrā'il! Bu cümle maĥlūķa ⁰⁹ -tıñ cānların sen mi alursın?" Eyetdi: Yā Muĥammed! Allāhu te'ālā ¹⁰ seni yaradaldan berü işbu kürsî üzerinde oturmuşam ¹¹ ve siziñ yüziñüzden ĳayrı kimsenüñ yüzine baķ ¹² -madum. Benim fermānında yetmiş biñ ferîsteh vardur. ¹³ Kimüñ kim eceli gele, ol ferîstehlerden vardum varurlar cānın ¹⁴ ĳutarlar, ĥulķuma getürürler. Ben, işburdan şunaram cānın [11/b] ⁰¹ olsun." dediler. Ol ferîstehiñ yüz biñ ĳapucısı var. Her ⁰² biri bu tesbîhi

²⁸ Fatiha Suresi, 1/1 "...Bütün hamdler âlemlerin Rabbi olan Allah'a mahsustur."

²⁹ "Allah'tan başka ilah yoktur, Muhammed onun resulüdür. Eksik sıfatlardan noksan olan Allah yaratandır, her şeyi bilendir. Eksik sıfatlardan noksan olan Allah rızık verendir, çok ikram edendir, Eksik sıfatlardan noksan olan Allah yüceler yücesidir."

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/1 Winter 2013

eder kim: ³⁰“*في الارض ولا في السماء وهو السميع العليم*” Andan dağı geçdüm. ⁰⁵ Yine bir ferişteh uğradum. Kürsî üstünde oturur. Başı ⁰⁶ ‘arşdan yukarı, ayağı yedi kat yerden aşağı. ⁰⁷ Bu tesbîhi eder: ³¹“*سبحان الملك سبحان الملك القهار سبحان الستار ولا حول ولا قوة الا بالله العلي العظيم*” ve dağı ilerü vardum. Nūh, İdrîs’i ¹⁰ gördüm. Selâm vërdüm. “ ‘Aleyke ” aldılar ve mi’râcımı mübârek ¹¹ olsun.” dediler. Andan geçdüm. Mîkâ’il ‘aleyhi’s-selâm gördüm. Bir kürsî ¹² üzerine oturmuş, önünde terâzû aşı lup durur. Bir keffesi mağribde ¹³ ve bir keffesi maşriqda. Büyüklüğü vaşfa gelmez dağı yetmiş biñ ¹⁴ ferişteh anuñ fermânındadır. Andan dağı geçdüm. Bir deñiz gördüm ¹⁵ yaşıl zümrüden ve anıñ içinde feriştehler gördüm ki [12/a] ⁰¹ kaleme almağa yaramaz. Ol deñiz heybetinden, tenimi ditrimek dutdı. ⁰² Ben eyetdim: “Yâ Cebrâ’il, bu ne denizdir?” dedüm. Eyetdi: “Ben ⁰³ dağı bilmezem, bu ne deñizdür?” dedi. Şıfatü’s-semâ er-rabi’. Andan ⁰⁴ dağı geçdüm, yedinci kat göge êrdüm. Hâk te’âlâ ⁰⁵ anı nürdan yaratmışdur. Qalınlığı beş yüz yıllık yoldur. ⁰⁶ Cebrâ’il, kapuyı kaqđı. İçerüden ün geldi. Cebrâ’il ⁰⁷ eyetdi: “Benem ve benim birle Muħammed ‘aleyhi’s-selâm.” Kapu ⁰⁸ açıldı, selâm vërdi. Cümle selâmum aldılar ⁰⁹ ve baña mi’râcım küt lüladılar. Ol kapucu eyetdi: ³² “*ان لا اله الا الله واشهد ان محمداً عبد هو رسوله*” ¹¹ Eyetdiler ki: “Yâ Muħammed, ümmetiñ-çün.” Andan dağı geçdüm. Yine bir ¹² ferişteh gördüm, kürsî üzere oturur. Eger Hâk te’âlâ ol ¹³ feriştehe buyursa işbu cihânı bir loqma gibi yudaydı. ¹⁴ Andan dağı geçdüm. Yine bir ferişteh gördüm deñiz içinde ¹⁵ -dir. Cebrâ’il şordum: “Bu ne feriştehdır?” Eyetdi: “Bu [12/b] ⁰¹ bu ferişte günde yedi kez bu deñize talar çıkar, silkinir. Her ⁰² bir talmadan Allâh te’âlâ bir ferişte halk eder, tâ kıyâmete degin tesbîh eder.” ⁰³ Andan dağı geçdüm. Yine şol kadar feriştehler ki hisâbını meğer ⁰⁴ Allâh te’âlâ bile. Andan dağı geçdüm. Yine bir ferişteh gördüm. ‘Azamet ⁰⁵ birle kürsî üstünde oturur. Cebrâ’il’e şordum: “Bu ne ferişteh ⁰⁶ -dir?” Eyetdi: “Buña, İsrâfil dërler.” Selâm vërdim: “ ‘Aleyke’s-selâm” ⁰⁷ Eyetdi: “Yâ Muħammed, mi’râciñ mübârek olsun!” dedi. Anuñ katında ⁰⁸ bir ağaç gördüm. Hâk te’âlâ, anı nürdan yaratmışdur. Ol ağacıñ ⁰⁹ bir budağı dünyâyâ getürseler dünyâyı başdan başa kabılar. ¹⁰ Uçmaqda hëç bir şehir ve hëç bir köşk yoqdur ki anuñ bir bu ¹¹ -dağı girmeyüp durur, cümlesine girür. Cebrâ’il eyder: “Yâ Muħammed, kür ¹² -sîye bengil.” Kürsîye ben[d]üm. Benimle yolda şöyleşirdi, tâ Hâk ¹³ kürsîsine degin. Ol kürsî birile vardum. Andan Cebrâ’il ‘aleyhi’s-selâm ¹⁴ benden girü qaldı. Ben eyetdim: “Yâ Cebrâ’il neçün qalursın?” ¹⁵ Eyetdi: “Yâ Muħammed, benim maqâmum buradır. Artık baña ilerü geçmek yoqdur.” [13/a] ⁰¹ Ben eyetdim: “Benüm gönü[m]-içün biraz ilerü varğıl!” dedim. Varduğı ve ⁰² sâ‘at eridi serçe gibi oldı. Andan Cebrâ’il qaldı. ⁰³ Ben, ol kürsî birile ‘arşa çıqđum. Bu gökleri, Hâk te’âlâ’nıñ ⁰⁴ kürsî katında bir daru dânesi gibidür. Netekim Hâk buyu ⁰⁵ -rur: ³³ “*وهو رب العرش العظيم*” ve yine

³⁰ “Yerde ve gökte hiçbir benzeri olmayan Allah, eksik sıfatlardan noksandır ve o her şeyi işiten ve bilendir.”

³¹ “Eksik sıfatlardan noksandır, mülkün sahibidir, her şeye her istediğini yapacak surette galiptir, yüce ve azamet sahibi olan Allah’tan başkasında güç ve kudret yoktur.”

³² “Ben şahadet ederim ki Allah’tan başka ilah yoktur ve yine şahadet ederim ki Muhammed onun resulüdür.”

³³ “O, yüce arşın Rabbi’dir.”

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/1 Winter 2013

‘arşın yetmiş bucağı⁰⁶ vardır. Her bucağı işbu cihān kıdardır. Her bucağı üzerinde⁰⁷ iki biñ burcu vardır. Her bir burcu üzerinde on iki⁰⁸ biñ küngüre vardır. Bir küngürede iki zencir vardır. Her zencir⁰⁹ -de on iki biñ kandil vardır. Her kandilde büyüklüğü on¹⁰ sekiz biñ ‘ālemcedür. Degme kandilde yüz biñ ferişteh oturur,¹¹ Tañrı’ya tesbîh eyler. Kulağıma bir ün geldi: “Yā Muḥammed, beri gel! ‘Arış¹² üzere çıkıl. Ben kaşid kıldım na‘linim çıkarmağa.” Hiṭāb-ı ‘izzet¹³ erişdi: “Yā Muḥammed, na‘liniñ çıka[r]mağı! Seniñ na‘liniñ berekātı, benim¹⁴ ‘arşıma dokunsun.” dedi. Andan na‘linim³⁴ birle ‘arşa çıkdım. Tañrı [13/b]⁰¹ -ya yek secde kıldım, şükür eyledim. Yine başım şecide⁰² -den kıldırdım, ‘arşı üzere bağıdım. Yüz biñ şehir gördüm. Deg⁰³ -me şehriñ yüz biñ kal‘a[s]ın gördüm, cümlesinden ay güneş⁰⁴ toğar. ‘Arşın şifātın kılmazam meğer anuñ ‘azametin⁰⁵ Tañrı bile. Ve yine ün geldi: “Yā Muḥammed, berü gel! Gözüñ açıl.”⁰⁶ Yine getdüm. Yüz biñ yıllık yol kadar yine ün geldi: “Yā⁰⁷ Muḥammed berü gel! Beni görgil kim kamu ‘ālemiñ Hālîk’ı, Cebbār’ı ve⁰⁸ Tañrı’sıyam.” Andan bağıdım, Allāh zü’l-celāle ve niteliğini gördüm.³⁵ ⁰⁹ Allāhu ‘azīmü’ş-şān benem birle toğsan biñ kelecı kıldı. Andan¹⁰ Hāq te‘ālā eyetdi: “Yā Muḥammed! Bu sözüñ otuz biñ ‘ālemleri¹¹ eyetgil ve otuz biñ ‘ārifleri eyetgil ve otuz senüñle benim¹² aramda kılsun.” dedi. Ve gerü hiṭāb geldi: “Yā Muḥammed!” Ben eyetdüm:¹³

³⁶ “ لبيك يا الهی وسیدی ومولای ومحیای ومماتی ورزاق ” andan¹⁴ Hāq te‘ālā eyetdi: “Senden dağı beni ağıl ve söylegil.” dedi.¹⁵ Ben eyetdim: “Yā İlahî! saña layık n’edelüm? Var kim seni şenā kılalım. Meğer sen vallah [14/a]⁰¹ eyleyesen dem” ve Hāq te‘ālā eyetdi: “Yā Muḥammed! Sen degil misin kim ‘Arablar⁰² içinde benden feşāhat issi yokdur, benden zireki kadar?”⁰³ derdiñ. İmdi ol feşāhat kıncarudır?” Ben eyetdim: “Yā İlahî,⁰⁴ ol dili ben maḥlūkāt kıtında Ebū Bekir, ‘Ömer, ‘Osmān, ‘Alī kıtında⁰⁵ ederem. Bunda ne zehrem vardır ki söyleseler?” Andan Hāq⁰⁶ te‘ālā eyetdi: “Yā Muḥammed, ağızıñı açıl!” Ağızım açdım, bir tamlı suyum⁰⁷ boğazıma tamladı. Ol tamlı kırdan soğuk idi ve şekerden⁰⁸ tatlı idi, erimiş yağdan yumşakdı. Ol tamlı benim boğazıma⁰⁹ yutduğum sāt zehnim açıldı. Hāq te‘ālā kızrātı şol kıdar dür¹⁰ -lü ülfetler birile baña söyledi. Ben Hāq te‘ālā kızrātı şol kıdar¹¹ yağıın vardım ki anuñla benim aramda bir perde kıaldı. Şöyle¹² şandım ki bu cihānda diri kılmadı. Cümlesi fenā oldu şandım.¹³ Çalab’dan ben dağı yarlığanmak diledüm. Ümmeti-içün dürüşdüm: “İlahî,¹⁴ sen yarlığa ümmetim!” dedim. Gerü ün geldi. Eyder: “Yā Muḥammed, ‘izzim celā¹⁵ -lim haqqı-y-çün her kim benim birliğime ‘aşk-ıla inana ve seniñ peygamberliğına [14/b]⁰¹ ikrār eyleye. Ben anları ne kıdar çok günāh eyleseler kıamudan ilerü⁰² uçmağa göreml” dedi. Gerü ün geldi: “Yā Muḥammed!” Ben eyetdüm:

³⁴ na‘linim: na‘ilim M 13a/14

³⁵ gördüm: sen gördüm M 13b/08

³⁶ “Buyur, ey ilahım, efendim, mevlam, hayat verenim, canımı alanım, rızık verenim!”

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/1 Winter 2013

³⁷“ لبیک یا الہی وسیدی ومولای ومحیای ومماتی ” Eyetdi: “Bilgil, senüñ hakîkat sulţanı ⁰⁴ -ñun ve Çalab’ıñun ve Tañrı’ñun. Ben eyetdim:

³⁸ امنت بالله وملائکته ⁰⁵ وکتبه ورسوله والیوم لآخر وکلامک فی التوراة والانجیلی ⁰⁶ الزبور والفرقان yine ün geldi: “Yâ Muhammed! Ben dağı halkıma...” ⁰⁷ Eyetdi: “Ettehiyâtiyi ve okuya.” Yine hitâb geldi Tañrı’dan:

³⁹ “امن ⁰⁸ الرسول بما انزل” tamâm okuya. Andan hitâb geldi eydür: “Yâ Muhammed! ⁰⁹ ‘İzzim celâlim haqqı-y-çün ne kim dilediñse vërdüm, ammâ bilür misin kul ¹⁰ -larım ne iş birle derecât bilürler?” Ben eyetdim: “Yegrekin sen bilür ¹¹ mi sen? ‘Allemü’l-ğuyūbsun sen.” Andan eyetdi: “Yâ Muhammed, ulu derecât oldur ¹² kim mescide varalar, cemâ’at birle namâzı kılalar ve biz yatmaq oldur kim ¹³ baqsalar ta’ām vereler!” Netekim kelâm-ı kadîmde yād kıldı: ⁴⁰ “واطّ ¹⁴ لا عمو ال بأس الفقير” ve “ ‘Älemler hürmet eylemekdür dağı saña ve ¹⁵ ümmetüñe. Muhammed beşâret olsun kim bunları uçmağa gir!” deyinçe ¹⁶ ayrıq dağı ümmetlere görmem.” dedi dağı her kim gönülle eyet ki [15/a] ⁰¹ uçmağa anları rûzî kılam. Cümle günâhların bağışlayam. Andan ⁰² eyetdi: “Yâ Muhammed, hoşnüt olduñ mı?” Ben eyetdüm: “Hoşnüd ve rażıyam.” Girü ⁰³ hitâba geldi. Eyder: “Yâ Muhammed! Diler misin şol ni’metler kim senüñ- ⁰⁴ için dağı bu mü’mînler için yed yaratdı? Görsin.” Ben eyetdim: “İlahî, gö ⁰⁵ -reyim!” dedüm. Andan Haq te’âlâ ‘azze ve cellâ Aştâfil adlu feriştehe ⁰⁶ buyurur ki: “Peygamber’i, Cebrâ’il’e işmarağıl. Ol ferişteh seni ⁰⁷ Cebrâ’il ‘aleyhi’s-selâm götür!” dedi. Cebrâ’il’i aldı, beni uçmağa vardı. ⁰⁸ Kapuyı kaqdı. Ün geldi: “Kimsin?” Cebrâ’il ‘aleyhi’s-selâm eyetdi: “Benem ve benim ⁰⁹ birle Muhammedi’l-Muştafâ’dır.” Rıdvan kapuyı açdı. Girdüm, selâm vër ¹⁰ -düm. “ ‘Aleyke ” aldı. Andan kapu açduğı sâ’at ol kapudan âvâz ¹¹ geldi:

⁴¹ “لا اله الا الله محمد رسول الله” Uçmak kapusu, iki ¹² kanaddur. İki yañadan açılır. Rıdvan, baña uçmaq ni’metlerin ¹³ ‘arız kıldı. Ben eyetdüm: “Bu ne, ben ümmetimize?” dedim. Andan uçmaq seyrân ¹⁴ eyledim, girdim ki bir kerpici altun ve bir kerpici zebercedden ve toprağı misk-i ‘amberden ve şıvası za’ferândan, dīvârı kalınlığı, ¹⁵ yetmiş arşun. Şöyle dīvârdur ki taşradan baqacak ilerüsi [15/b] ⁰¹ görünür, içerüden baqıcaq taşrası görünür. Yüz biñ ulaya kıyâs ⁰² eyleyim kim köşkeri gördüm. Bir nicesi yâkütan ve bir nicesi gümüşden, ⁰³ bir nicesi zebercedden ve dağı ırmağı gördüm. Kimisi bal ve kimisi şu ⁰⁴ ve kimisi süci. Ol ırmaqlar yanında ağaçlar ve çemenler ve menevşeler ⁰⁵ ve çiçekler toptoludur. Her âzîne gëcesi, uçmaq kavim burâqlara ⁰⁶ bineler; uçmağa teferrüc kılurlar ve birbirine ziyâret eylerler ⁰⁷ ve maqâmlu maqâmlarına varalar. Uçmağda dörüt büstân var ⁰⁸ -dur adı bellü. Biriniñ adı Cennati’l-firdevsi’dür ve biriniñ adına ⁰⁹ Cennatü’l-

³⁷ “Buyur, ey ilahım, efendim, mevlam, hayat verenim, canımı alanım!”

³⁸ “Allah’a, meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine ve ahiret gününe iman ettim. (Ey Allah’ım)! Senin Tevrat’ta, İncil’de, Zebur’da ve Furkan’da geçen sözlerine de (iman ettim).”

³⁹ “Resul, kendisine indirilene iman etti.”

⁴⁰ “Fakirlere, sıkıntı ve zorluk yoktur.”

⁴¹ “Allah’tan başka ilah yoktur, Muhammed onun resulüdür.”

Turkish Studies

me'vā'dur ve bir buñar vardır başı bir, ayağı dört dür ¹⁰ -lüdür açar, adı kevşerdür. Haq te'ālā, anı Muhammed için yaratmışdır. ¹¹ Haq'dan nidā geldi ki: "Yā Muhammed! 'İzzüm celālim haqkı-y-çün seni daħı üm ¹² -metüñü daħı büstānlara gire. Ayırık ümmetlere göstermeyem." dedi. "Yā İlahī, ¹³ cümle Müslimānlar ile bize, anı rüzī ve müyesser eyleye çok günahlarımız. ¹⁴ Yārabbi, Yārabbi, ħālik-i allāhu'l-'ālemīn⁴² yā ħayrū'l-nāşirīn."⁴³ Andan Cebrā'il ¹⁵ eyder: "Yā Muhammed berü gel! Tamuyı gör ki kāfirler için ne yaratmışdır?" ¹⁶ "Yā İlahī, Çalab'um cümle muvaħħidler ile biz günāhkārları anuñ ħışımından ¹⁷ āzād eyleye." Şifātu cehennem. Andan peygamber eyder: "İçerü girdüm. Bir turş [16/a] ⁰¹ yüzli ferişteh gördüm. Yüzine baqduğum sā'at tenim titredi, uşşum ⁰² getdi." Eyetdi: "Yā Muhammed! Bu yedi tamunuñ mālīkidür. Ol vaqıttan ⁰³ berü kim Allāhu te'ālā bunu yaratdı daħı hēç gelmemişdür ve bir ⁰⁴ kimseniñ yüzüne baqmamışdır." Andan Cebrā'il eyetdi: "Yā Mālīk, u ⁰⁵ -tan! Aħī bu Muhammedü'l-Muştafā'dur." Andan sağ melek benem selāmım aldı ⁰⁶ ve benden 'özür diledi. Eyder: "Yā Muhammed, ma'zūr tüt! Bilmedim." dedi ⁰⁷ daħı eyetdi: "Yā Muhammed, beşāret olsun saña ki ümmetüñe şefā'at kılam!" dedi. ⁰⁸ "Bunlara 'azāb ētmem." dedi. Andan melek buyurdı, tamunuñ ⁰⁹ kabağın getürdiler. Baqdığım sā'at bir heybetlüdür içinde bir feriş ¹⁰ -teh gördüm, ayağı üzere durur. Yüzi kapkara, gözleri yaşlı ¹¹ şulıcaq. Ağzından burnundan od çıkar. Öñünde bir ağaç gör ¹² -düm. Oddan dikenleri var صَبَّيْنُ ⁴⁴ gibi. Cebrā'il'e şordum: "Bu ne ağaç ¹³ -dır?" Eyetdi: "Buña zaqķūm ağacı dērler." Ve yine baqđım. "Bir deñiz var.¹⁴ Şuyu kan ve iriñ gibi." dedim. Cebrā'il eyetdi: "Gıslindir. ¹⁵ Bu, şol dünyāda zinā kılanlardır er-ile 'avrat şehvetidir. Gerü ¹⁶ anlara içürürler." Netekim kelām-ı qadīmde ve içinde buyurur: ⁴⁵ "لا طعام الا من غسلين لا ياكله الا الخاطعون"⁴⁶ ¹⁷ Ammā yedi tamu gördüm, velākin kamu [16/b] ⁰¹-sınıñ 'uķūbetin ve 'azābın söylemeğe yazmaz, ammā evvelki tamu cehennem dēr ⁰² -ler. İkinci tamuya Lazza dēr[ler]. Üçüncü tamuya Huṭame dērler. Dördün ⁰³ -ci tamuya Saqar dērler. Beşinci tamuya Hāviye dērler. Ve deñlü ⁰⁴ biri gök ferişteh omuzunda turur ve bir ferişteh öküz üstünde tu⁰⁵ -rur. Ol ferişteh, balık üstünde turur. Ol öküzün bü ⁰⁶ -yükligi kırk yıllık yoldur, adı Behüş'dur ve dünyāda ⁰⁷ cānuvar yerince kendi ol öküz ta'am yedire, Tañrı'ya tesbīh ⁰⁸ eyler dürlü. Ol öküz, balık üstündedir. Balık adı ⁰⁹ Gavaş'dır, balık içindedür. Balık deñizdedir. Deñiziñ adı ¹⁰ 'Aqīm'dür. 'Aqīm, şahrā taşı üzere turur. Taş, hevā üzere ¹¹ turur. Hevā, yel üzere turur. Yel zulmet üzere turur ve ¹² zulmet nūr üzere turur. Nūr, qudret üzere turur. Ayırık Tañrı'ya ¹³ -dan gayı kimse bilmez, ammā peygamber ħazireti eydür: "Tamuda iki ¹⁴ dere gördüm, 'azāb ve 'uķūbet birle örtülü." Cebrā'il şordum: ¹⁵ "Bu nedür?" dedim. Eyetdi: "Yā Muhammed! Bunuñ adı birine Veylī, birine ¹⁶ Falq dērler. Qaçan kıyāmet günü olsa ikisi daħı çağrışırlar: [17/a] ⁰¹ "İlahī,

⁴² "Ālemleri yaratan Allah"

⁴³ "Yardım edicilerin hayırlısı"

⁴⁴ صَبَّيْنُ : Kelime şabkın olarak okanabilir, kelimenin anlamı yorumlanamadığı için orijinal şekli verilmiştir.

⁴⁵ Hakka Suresi, 69/36-37 "...İrinden başka bir yiyecek de yoktur. Onu hata işleyenlerden başkası yemez."

⁴⁶ لا طعام الا من غسلين لا ياكله الا الخاطون : M 16/16

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/1 Winter 2013

evvelâ bize va'de eylediği vergil, va'deye hilâf etmegil.”⁰² dërler. Andan Hâk te'âlâ eyder: ‘Yâ Veylî veyâ Falk ‘izzüm celâlüm⁰³ haqqı-y-çün şol kişiler kim benim ni‘metim yerler ve içerler gayrıya⁰⁴ taparlar. Anları size vërdüm. Qomayınca ayrıq peygamberler⁰⁵ ümmetlerinden bir kişi kıoyşam.” dedi. Andan Cebrâ’il⁰⁶ ‘aleyhi’s-selâm beni Kâf tağı üzerine endirdi. Bir kavim arasına getür⁰⁷ -di ki gönülleri nür, evleri qarañu tamlar berâber mescidleri ev⁰⁸ -lerinde ırâq, qapuları erte gece açıkdur ve maqbereleri evleri⁰⁹ qurbında. Andan ol kavme ilerüde vardum, selâm vërdüm. “ ‘Aleyke ”¹⁰ aldılar. Beni Cebrâ’il’e şordum, diyeler. Cebrâ’il eyetdi: “Yâ kavim! ¹¹ Bu Muhammed Muştafâ’dur. Hâk te’âlâ mi’râca çıkardı. Yedi qat gökden¹² ve ‘arşdan ve kürsîden geçirdi. Kendü dîzârı getür¹³ -di. Hem vërupdür kim kamuñızı İmâna getüresiz. Andan¹⁴ ol kavim eyderler: “Yâ Muhammed!”⁴⁷ “ان محمدًا ورسوله”⁴⁸ Qamusı, bu kelimeyi dediler. Andan ben [17/b]⁰¹ eyetdim: “Yâ kavim, neçün sulţanıñuz yok?” Eyetdiler: “Bize ne, ⁰² tekebbürlük bilmeziz.” Eyetdi: “Qâdıñuz, neçün [yok]?” Eyetdiler: “Biz, da’vâ ve savaş⁰³ kılmaz[ız]. Hacet degildür.” “Mescidi neçün evleriñuzden ırâqdur?” “Anuñ⁰⁴ -içün kim rahmet çoğ olsun.” “Neçün qabristanıñuz evleriñuz⁰⁵ öñündedir?” “Anuñ-içün kim ne vaqıt bunları görürüz ‘ibret aluruz. ⁰⁶ Qorquları içërumüzden getmez.” Gerü ol kavme eyetdiler: “Yâ resül! ⁰⁷ Biz, bu Tañrı’ya inanuruz. Namâz kıılırız. Orucı tutarız. Hacı vararuz. Di⁰⁸ -limizi gaybetden ve bühtândan saqanıruz ve bağıl nesneden⁰⁹ qaçaruz ve ne kim zahmet var-ısa çekerüz ve bizim Tañrı’ya ulaşduruz¹⁰ işi qabül kıılıruz.” Gerü eyetdiler: “Yâ Muhammed, birkaç öğüt vër!”¹¹ Ben eyetdim: “Yâ kavim, cümlesini hüd bilürsin! Tañrı’dan qorqarın,¹² Hâk’dan size hidâyet êrmiş. Ben, size ne dëyem?” Bunlardan¹³ dağı geçdüm. Yolda gerü bir dürlü kavime uğradım. Bunlar da¹⁴ -ğı baña qarşu geldiler. Bunlara dağı şehâdet kelimesin ‘arızı¹⁵ kıldum, qamusı Müslimân oldılar. Bunlardan dağı geçdüm.¹⁶ Gerü Beyti’l-maqdese geldim. Gördüm ki ol benden Burâk [18/a]⁰¹ şöyle hâzır⁴⁹ turur. Arqasına bindüm fi’l-hâl gerü beni Mekke’ye⁰² getürdi. Peygamber eyder: “Êrte namâzın gerü Mekke’de kıldum.”⁰³ Ammâ rivâyetdür, Ümmü Hânî’den. Eyder: “Yatsu namâzın peygamber⁰⁴ -le kıldum. Ben yatdum uyudum. Gördüm erte olmış. Vardum⁰⁵ gerü. Êrte namâzın peygamberle kıldum. Andan peygamber⁰⁶ baña eyetdi: “Yâ Ümme Hân! Bu gece seniñ bir[le] yatsu namâzın⁰⁷ kıldum. Andan Şâm’a vardum. Andan Beytü’l-muqaddes’e⁰⁸ vardum. Andan İbrâhîm ‘aleyhi’s-selâm gördüm.⁵⁰ Andan yüz biñ yigirmi⁰⁹ dört biñ peygamberlere imâmlık kıldum. Andan bedenim tâ¹⁰ göge ve yedi yere ve ‘arşa ve kürsî ve hevâya ve fenâ¹¹ -ya teferrüc kıldum. Andan Allâh’iñ dîzârını gördüm.¹² Toqsan biñ kelecı kıldım. Gerü erte namâzın seni[ñ]¹³ yanuñda kıldum.” Andan Ümmü Hânî eyder: “Belî, yâ Resülla’llâh!”¹⁴ Dürüst buyurursun ammâ bu sözi Qureyş’e, kavmine bil¹⁵ -dirmegil inanmayalar. Andan peygamber eyetdi: “Yâ Ümmü Hân! ¹⁶ Ol Tañrı haqqı-y-çün kamu

⁴⁷ “Ben şehadet ederim ki Allah’tan başka ilah yoktur ve yine şehadet ederim ki Muhammed onun resulüdür.”

⁴⁸ محمد عبده ورسوله: محمدًا ورسوله M 17a/14

⁴⁹ hâzır : hâzır 18a/01

⁵⁰ gördüm: girdim M 18a/08

Turkish Studies

‘âlemi yokdan var eyledi. [18/b] ⁰¹ Ne kim gördümse eyderem.” Andan Muhammed durdu, mescide vardı. ⁰² Gördi kim dükeli kavim andan hâzır ⁵¹ gelmişler. Andan Mu‘tî ⁰³ ibn ‘Abdu’l-melik andan açdı andan Benî Ebū Zemzem: ⁰⁴ “Harāb kılam, kimseye şu vèrmeyem.” dedi. Kaçdı, tırı geldi, ⁰⁵ getmege cümle kılların. Andan Çureyş kavmi eyetdiler: “Yā Mu‘tî ⁰⁶ ibn ‘Abdu’l-melik bir dem Cebrā’il bir bir şor kim resül ⁰⁷ yalan mıdur yāhūd gerçek midür bilmem.” dediler. Andan resül ⁰⁸ kâfile haberin şordılar. Resül eyetdi: “Kāfile filān ⁰⁹ yere geldi.” Eyetdi: “Anda konmuşlar anlardan şu aldum, ¹⁰ içdüm. Bunlar develerin yād kılmışlar. Şalu vèrdüm. Uş ¹¹ anlar fulān yere geldiler, filān deve üstünde fulān ¹² renglü yük var, dèyü söyleyüp dururdu.” Kāfile dağı ol ¹³ kavim eyetdiler: “Yā Muhammed! Bize bu gök içinde ne var deyü ver?” ¹⁴ dediler. Peygamber bu sözi eşidicek mütaḥayyir kaldı. ¹⁵ Fi’l-ḥāl Cebrā’il geldi. Kamu yüküñ içinde ne var-ısa ¹⁶ peygamber ‘aleyhi’s-selām ol kavme haber vèrdi. Gerü eyetdiler. Beytü’l-¹⁷ muḳaddes mescidiñ şıfātın haber vèrdi. Andan Muhammed [19/a] ⁰¹ cümlesiniñ nişānın èdivèrdi. Andan Ebū Bekir, ‘Ömer, ‘Oşmān da ⁰² ‘Alī cümlesi eyetdiler. Tanıklık durar ki Haḳ te‘ālā seni ⁰³ yā Muhammed gerçek sözlü yarānları. Netekim kelām-ı ḳadīminde buyurur: ⁵² “سُبْحَانَ الَّذِي أَسْرَى بِعَبْدِهِ لَيْلًا مِّنَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ” ⁰⁴ dağı ⁰⁵ eytdi: ⁵³ “وما جعلنا الرؤيا التي أريناك الا فتنة للناس” ⁰⁶ ammā bir gece kavim bu āyet-i delīli getürdiler. Mi‘rāca münkir ⁵⁴ ⁰⁷ oldukları çün andan peygamber ‘İsā’nıñ İbrā ⁰⁸ -hīm’iñ cümlesinin şıfātın èdivèrdi. Ḳamusın eyet ⁰⁹ -diler: “Peygamber gerçekdür, ammā her kim mi‘rāca münkir ⁵⁵ olsa ¹⁰ Müslimān olmaya. Her kim inansa mü’min muvaḥḥiddür. Haḳ ¹¹ te‘ālā uçmak dīzārī rüzī kılsa inşa’llāh te‘ālā. Ve ¹² her kim inanmasa namāzı, orucu, şadaḳası ḳabül ¹³ olmaya. Ve her kim bunu oḳuya bize ¹⁴ Tañrı te‘ālā aña raḫmet kıla. Fātiḫa eḫsān ¹⁵ ède.” Vallāhu a‘lem ¹⁶ bi’ş-şavāb. ⁵⁶

⁵¹ hâzır: hâzır

⁵² İsrā Suresi, 17/1 “...Kulunu bir gece Mescidi haramdan yürüten Allah, her türlü eksik sıfattan noksandır.”

⁵³ İsrā Suresi, 17/60 “...Sana göstermiş olduğumuz o rüyayı sadece insanlar için bir imtihan kıldık.”

⁵⁴ münkir: münkür M 19a/06

⁵⁵ münkir: münkür M 19a/09

⁵⁶ “Doğrusunu ancak Allah bilir.”

DİZİN

-A-

âb: (F.) Su	a.+ı 9a/08, 9a/09, 10b/14, 11a/01, 15b/08, 15b/10, 16b/06, 16b/08, 16b/09, 16b/15
â.-u zezem Zemzem suyu	
â. 18b/04, 18b/03	
âbdes: <i>bkz. âbdest</i>	
â. almağ Abdest alma	
â. almağa 2b/03	
âbdest: (F.) Abdest	
â.+i 2b/06	
â. <i>a/-</i> Abdest almak	
â. alğıl 2a/15	
â.+i aldum 2b/04	
'acâ'ib: (A.) Acayip, garip,	
tuhaf	
'a. 3b/10	
'a.+ler 5a/01	
aç-: Açmak	
a.-dı 9a/13, 10b/04, 15a/09, 18b/03	
a.-dılar 6b/08	
a.-dım 14a/06	
a.-duğı 15a/10	
a.-ğıl 13b/05, 14a/06	
açık: Açık, açılmış	
a. durar 17a/08	
açıl-: Açılmak	
a.-dı 12a/08, 14a/09	
a.-ur 9a/03, 15a/12	
ad: Ad, isim	
	Âdem (A.) I. Hz. Âdem
	Â. 7a/06
	Â.+e 7a/03
	II. İnsan, kişi
	â. 2b/14, 5a/12, 7a/07
	<i>â.oğlanlarına</i> insanoğullarına 10a/09
	â.+ler 7b/08, 7b/13, 8a/06
	â.+lerüñ 7a/04
	adım: Adım
	a. 6a/14
	<i>a. at-</i> Yürümek
	a. atdum 6a/10,
	adlu: Adlı, adında
	a. 3a/10, 15a/05
	ağ-: Ağmak, yükselmek
	a.-dım 6a/14
	a.-agildi (hilâfi a.-agildi) 17a/01
	ağaç: Ağaç
	a. 12b/08, 16a/11
	a.+dır 16a/12
	a.+ı 16a/13
	a.+iñ 12b/08
	a.+lar 15b/04
	a.+lardan 9b/13

ağır: Ağır, çok	‘A. 16b/10
<i>a. kerāhet</i> Şiddetle istenmeyen, kerahet derecesi kötü 2b/06	‘A.+dur 16b/10
ağız: Ağız	‘ akıl: (A.) Akıl
a.+ım 14a/06	‘ <i>a.+ım başımdan get-</i> Ne yapacağını şaşırmak
a.+ından 16a/11	‘a.+başımdan getdi 10b/13
a.+ını 14a/06	al-: I. Tutup götürmek
āher: (A.) Diğer, başka, gayrı	a.-dı 15a/07
ā. 3b/13	a.-dılar 7a/05
<i>ā. ābdesti</i> Abdest alınmış su 2b/06	II. Karşılık vermek
aḥī: (A.) Ahı, kardeş	a.-dı (‘aleyke a.-dı) 6b/08, 9b/05, 15a/10
a. 2b/05, 16a/05	a.-dı (selāmım a.-dı) 16a/05
āhir: (A.) Ahir, son, sonraki	a.-dılar (‘aleyke a.-dılar) 11b/10, 17a/10
ā. 4a/01, 4a/04, 4a/06	a.-dılar (selām a.-dılar) 5b/12
āhiret: (A.) Ahiret	a.-dılar (selāmum a.-dılar) 12a/08
ā.+i 5a/07	a.-dım (‘aleyke a.-dım) 9a/14
aḥşam: Akşam	a.-dum (‘aleyke a.-dum) 2b/10
a. 2a/05	a.-ğıl (selāmın a.-ğıl) 11a/04
aḥvāl: (A.) Haller	a.-madı (selām a.-madı) 11a/02
a.+imi 5a/01	a.-up (selāmum a.-up) 11a/04
aḥ: I. Beyaz	III. Sağlamak, temin etmek
a. 2b/15, 9a/10	a.-dum 18b/09
II. Temiz, lekesiz	IV. İbadetten önce usulüne uygun olarak yıkanmak
a.9a/05	a.-dum (ābdesti a.-dum) 2b/04
aḥ-: Akmak, bir yerden bir	a.-ğıl (ābdest a.-ğıl) 2a/15
yere doğru gitmek	VI. Öldürmek
a.-ar 15b/10	a.-mayam (cānlarını katı a.-mayam)
a.-ardı 7b/09	11a/07
‘ Aḳīm: (A.) Beşinci cehennemde adı geçen	
denizin ismi	

a.-ursın (cânların a.-ursın) 11a/09	‘a. aldılar 17a/10
VII. Aşmak, kat etmek	a.-dum 2b/10
a.-urdu (kıssa a.-urdu) 3b/06	‘ Alî: (A.) Hz. Ali, dört halifeden biri
a.-urdu (uzun a.-urdu) 3b/07	‘A. 14a/04, 19a/02
IX. Olan bir şeyden kendi payına ders çıkarmak	Allāh: (A.) Allah, Tanrı
a.-uruz (‘ibret a.-uruz) 17b/05	A. 2a/01, 13b/08
a.-up <i>gît</i> - Götürmek	A.+iñ 18a/11
a. -up gider 5a/12	Allāhu : <i>bkz. Allāh</i>
alar: <i>bkz. anlar</i>	A. 13b/09
a. 17a/04	A. <i>te‘ālā</i> Yüce Allah 11a/09, 12b/02, 12b/04, 16a/03
‘ ālem: (A.) I. Hâl, halet	‘ Allām: (A.) Her şeyi bilen ‘ <i>allāmü’l-ğuyüb</i>
‘ā. 6a/011	Gaybi bilen Allah
II. Kâinat, evren	‘A.+sun 14b/11
‘ā.+i 18a/16	almāğ(k): I. İbadetten önce usulüne uygun olarak yıkanma
‘ā.+iñ 13b/07	a.+a (ābdest a.-mağa) 2b/03
‘ā.+ler 14b/14	II. Hesaplamak
‘ā.+leri 13b/10	a.+a (kaleme a.-mağa) 12a/01
‘ ālemce: (A.+Tür.) Yaratılmışların bütünü üzerine	alt: Alt
‘ā.+dür 13a/10	a.+ı 6a/08
‘ aleyhi ve sellem: (A.) Ona selam olsun.	altun: Altın
‘a. 2a/03	a. 15a/14
‘ aleyhi’s-selām: (A.) Ona selam olsun.	a.+dan 6a/07, 10b/01, 10b/08
‘a. 2b/02, 2b/03, 3a/02, 3a/03, 3a/04, 3a/06, 3a/08, 6a/10, 7b/04, 7b/11, 8a/14, 9a/08, 9a/11, 9a/12, 10a/12, 11b/11, 12a/07, 12b/13, 15a/07, 15a/08, 17a/06, 18a/08, 18b/16	ammā: (A.) Ama, fakat, lâkin
‘ aleyke : (A.) “Senin üzerine”; selam	a. 3a/13, 3b/11, 4a/09, 4b/10, 5a/09, 5a/12, 5b/04, 7a/04, 14b/09, 16a/17, 16b/01, 16b/13, 18a/03, 18a/14, 19a/09, 19a/06
‘a. aldı 6b/08, 9b/05, 15a/10	‘ amme: (A.) Herkese ait, kamu
	a.+ye 8a/02

- añ-**: Anmak, hatıra getirmek
a.-ğıl 13b/14
- ancağ**: Ancak, yalnız, sadece
a. 7a/02
- anda**: Orada
a. 4b/05, 4b/10, 5b/09, 6a/14, 18b/09
- anda**: O zaman, bunun üzerine
a. 4b/10
- andan**: Oradan
a. 2b/08, 3b/12, 4a/07, 4a/12, 4a/14, 4b/03, 5b/03, 5b/05, 7a/02, 7a/12, 7b/03, 7b/12, 8a/02, 8a/07, 8a/12, 8b/01, 8b/07, 8b/14, 9a/01, 9a/05, 9a/09, 9b/04, 9b/07, 9b/10, 9b/14, 10a/05, 10a/11, 10a/14, 10b/06, 10b/11, 11b/04, 11b/11, 11b/14, 12a/03, 12a/11, 12a/14, 12b/03, 12b/04, 18a/07, 18a/08, 18a/09, 18a/11, 18b/03, 18b/07
- andan**: O zaman, bundan sonra
a. 2a/06, 2a/10, 2b/02, 3b/07, 4b/01, 4b/04, 4b/06, 4b/14, 6a/06, 6a/09, 6a/12, 6b/05, 6b/07, 9a/13, 9a/13, 10a/02, 10b/02, 10b/04, 11a/02, 12b/13, 13a/02, 13a/14, 13b/08, 13b/09, 13b/13, 14a/05, 14b/08, 14b/11, 15a/01, 15a/05, 15a/10, 15a/13, 15b/14, 15b/17, 16a/04, 16a/05, 16a/08, 17a/02, 17a/05, 17a/09, 17a/13, 17a/15, 18a/05, 18a/13, 18a/15, 18b/01, 18b/02, 18b/05, 18b/17, 19a/01, 19a/07
- anlar**: I. Onlar (şahıs zamiri)
a. 18b/11
- a.+a 3b/10, 5b/13, 7b/04, 8a/03, 16a/16
a.+dan 7b/01, 18b/09
a.+ı 5b/11, 6a/05, 14b/01, 15a/01, a.+iñ 7b/09
II. İşaret zamiri
a.+ı 4a/09, 17a/04
ara: Ara yer, orta
a.+mda 13b/12, 14a/11
a.+sına 17a/06
'Arab: (A.) Arap
'A.+lar 14a/01
ard: Art
a.+ımdan 4a/03, 4a/05
a.+ınca 5b/02, 8a/06
a.+ında 5a/11
a.+ından 7b/07
'arış: *bkz.* 'arş
a. 13a/11
arıt-: Artırmak, tasfiye etmek
a.-ğıl (nefsiñi a.-ğıl)
2a/15
'ārif: (A.) Arif
'ā.+leri 13b/11
arğa: Arka
a.+sına 3b/03, 18a/01
armağan: Armağan
a.+dır 2b/08
arslan: *bkz.* arslan
a. 4a/09

'arş: (A.) İslam dini inancına göre göğün en yüksek katı	<i>ā. it-</i> Açıkça ortaya koymak
'a. 13a/11	<i>ā. idesin</i> 2b/02
'a.+a 13a/03, 13a/14, 18a/10	'aşk: (A.) Aşk
'a.+dan 8b/08, 11b/06, 17a/12	'a.+ıla 6a/04, 14a/15
'a.+ı 13b/02	aç yeli: At yelesi
'a.+ıma 13a/14	a.+si 2b/15
'a.+ıñ 13a/05, 13b/04	at-: Yürümek
arşun: Arşın	a. (adım a.-dum) 6a/10
a. 15a/15	āvāz: (F.) Ses, seda, ün
artık: Artık	<i>ā. geldi</i> 3b/12, 15a/10
a. 3b/01, 12b/15	'avrat: (A.) Avrat, kadın
'arz: (A.) Bir büyüğe sunma, bildirme	'a. 4a/06, 5a/05, 7b/03, 16a/15
'a.+ı kıldı 15a/13	'a.+lar 7a/12, 8a/13
'a.+ı kıldum 17b/14	ay: Ay
'a.+ı kılurlar 7a/05	a. 13b/03
aşıl-: Asılmak	a.+ınuñ 2a/04
a.-mişlar 7a/13	ayak(ğ): Ayak
a.-up 11b/12	a.+ı 3b/06, 6a/07, 8a/09, 11b/06, 15b/09
aslan: Aslan	a.+ı (eşek a.+ı) 8b/03
a. 5a/07	a.+ım 6a/10
assı: Fayda, yarar, kazanç	a.+ları 8a/08, 8b/02, 8b/08
a. 7a/05	a.+ların 7b/13
Aştafil: (A.) Hz. Muhammed'in miraç sırasında selamlaştığı meleklerden biri	<i>a.+ı üzere dur-</i> Ayakta beklemek
A. 15a/05	a.+ı üzere durur 16a/10
aşağı: Aşağı, alt taraf	āyet: (A.) Kur'an-ı Kerim'deki sureleri meydana getiren cümlelerden her biri
a. 8b/08, 11b/06	<i>ā.-i delili</i> 19a/06
āşikāre : (F.) Belli, açık, meydanda	ayrık: I. Artık, bundan sonra

a. 10b/10, 14b/16	‘a. 13b/09
II. Başka, diğer	āzīne: (F.) Cuma günü
a. 15b/12, 16b/12, 17a/04	ā. 15b/05
az-: Yoldan çıkmak, ahlâkı bozulmak, azmak	‘Azrā’il: (A.) Azrail, dört büyük melekten biri
a.-dîñ (yol a.-dîñ) 3b/13	‘A. 11a/08
‘azāb: (A.) Büyük sıkıntı, ceza	‘A.+dir 11a/01
‘a. 16b/14	‘azze: (A.) “Aziz olsun” anlamında dua
‘a.+ın 16b/01	‘a. cellā Allah isminden sonra “aziz ve şanı yüce olsun” anlamında kullanılır.
‘a. <i>ét-</i> Acı çektirmek	‘a. 15a/05
‘a. <i>èder</i> 8a/14	‘a. ve celle Allah isminden sonra “aziz ve şanı yüce olsun” anlamında kullanılır.
‘a. <i>èderler</i> 8a/10, 8b/03	‘a. 2a/11
‘a. <i>ètmem</i> 16a/08	
‘a. <i>eyle-</i> Acı çektirmek	
‘a. <i>eyler</i> 10a/09	
‘a. <i>gör-</i> Acı çekmek, manevi sıkıntı hissetmek	
‘a.+ı görmez 6b/15	
‘a. <i>kııl-</i> Acı çektirmek	
‘a. <i>kıılurlar</i> 7a/14, 7b/14	
‘a. <i>yedür-</i> Acı çektirmek	
‘a. <i>yedürürler</i> 7b/10	
āzād: (F.) Kurtulmuş, serbest, hür	
<i>a.eyle-</i> Serbest bırakmak	
‘a. <i>eyleye</i> 15b/17	
‘azamet: (A.) Büyüklük, ululuk, yücelik	
‘a. 10b/12, 12b/04	
‘a.+ın 13b/04	
‘a.+ini 2b/01	
‘azīm: (A.) Büyük	
‘ azīmü’ş-şān Şanı yüce, pek değerli	
	-B-
	bağışla-: Affetmek, bağışlamak
	b. (suçumu b.) 11a/06
	b.-yam (günahlarımı b.-yam) 15a/01
	bağla-: Bağlamak, tutturmak
	b.-mışlar 7b/14
	Bahr-ı lā-ahzār: (A.) Gök yeşili renginde olan, beş yıllık yol derinliğinde bir denizin adı
	B. 6b/03
	Bahr-i’l-akım: (A.) Üçüncü kat gökte derinliği vasfa gelmez bir denizin adı
	B. 10a/13
	Bahr-i’l-hayāt: (A.) Birinci kat gökte

derinliği beş yüz yıllık olan denizin adı	b.+ım 5b/08, 13b/01
B.+dur 9a/09	b.+ımdan ('aqlım b.+ımdan getdi) 10b/13
bak- : I. Görmek için gözlerini çevirmek, bakmak	b.+ında 9b/08, 10a/08
b. 6a/11	b.+ını 11a/02
b.-acak 15a/15	b.+ları 8a/08, 8b/02
b.-dığım 16a/09	<i>b. +dan b. +a</i> Tamamen, tamamıyla
b.-dım 13b/02, 16a/13	b.+dan b. +a 12b/09
b.-duğum 16a/01	başıra: Baş
b.-dum 13b/08	<i>b. var-</i> Başa götürmek, iletmek
b.-ıcağ 15b/01	b.- vardum 3a/10
b.-madum 11a/11	bağlı: (A.) Boş, beyhude, yalan
b.-mamışdur 16a/04	b. 17b/08
II. Görmek	beden: (A.) Beden, vücut
b.-dım 6a/11	b.+im 18a/09
b.-dum 6a/06	Behüş: Hz. Muhammed'in miraç sırasında gördüğü, öküzün adı
III. Beslemek, geçindirmek	B.+dur 16b/06
b.-salar 14b/13	bekce: Pekçe, çok sıkı, süratli
bal: Bal	b. 4a/02
b. 15b/03	bekle- : Beklemek, durup kollamak
balık: Balık	b.-di 5b/13
b. 16b/05, 16b/08, 16b/09	b.-r 8b/12, 9a/02
b. 16b/08	beli: (F.) Peki, evet
baş- : Basmak	b. 18a/13
b.-dum 6a/10	bellü: Belli, açık, aşikâr
baş: Baş, kafa	b. 15b/08
b.+ı 8a/08, 8b/07, 9b/08, 10a/07, 11b/05, 15b/09	ben: Ben, teklik birinci şahıs zamiri
b.+ı (çetik b.+ı) 8b/02	b. 2a/10, 2b/03, 2b/05, 3a/04, 3b/01, 3b/03, 3b/07, 3b/12, 3b/14, 4a/02,

- 5a/01, 5b/06, 5b/09, 5b/13, 6a/01,
6a/12, 6a/14, 6b/15, 7b/10, 7b/14,
8a/04, 10a/10, 11a/08, 11a/14,
12a/02, 12b/14, 13a/01, 13a/03,
13a/12, 13b/12, 13b/15, 14a/03,
14a/04, 14a/10, 14a/13, 14b/01,
14b/02, 14b/04, 14b/06, 14b/10,
15a/02, 15a/04, 15a/13, 17a/15,
17b/11, 17b/12, 18a/04
- b.+den 3a/05, 3a/13, 4b/10, 11a/05,
12b/14, 14a/02, 16a/06, 17b/16
- baña (yönelme hali)
- b. 2a/09, 4b/06, 9a/13, 11a/04,
11a/06, 12a/09, 12b/15, 14a/10,
15a/12, 17b/14, 18a/06
- b.+em 9a/12, 10a/02, 10b/03, 12a/07,
13b/09, 15a/08, 16a/05
- b.+i 4b/04, 4b/05, 6a/13, 6b/09,
6b/11, 13b/07, 13b/14, 15a/07,
17a/06, 17a/10, 18a/01, 18b/03
- b.+im 2a/06, 6b/07, 10a/02, 11a/04,
11a/05, 11a/12, 12a/07, 12b/15,
13a/13, 13b/11, 14a/08, 14a/11,
14a/15, 15a/08, 17a/03
- b.+imiçün 6a/06
- b.+imle 12b/12
- b.+üm 2b/11, 12b/12, 13a/01
- b.+ümile 3a/13
- ben-**: *bkz. binmek*
- b.-düm 12b/12
- b.-gil 12b/12
- bengilde-**: Ürkemek
- b.-dim 3a/05
- benî**: (A.) oğullar
- b. 18b/03
- beñize-** : Benzemek, andırmak
- b.-mez 9b/10
- berāber** : (F.) Beraber, birlikte bulunan
- b. 17a/07
- berkāt**: (A.) Uğur, mübareklilik, feyiz
- b.+ı 13a/13
- beri**: *bkz. berü*
- b. 13a/11
- berü**: Beri, bu tarafa, bu yana
- b. 6a/11, 11a/10, 13b/05,
13b/07, 15b/15, 16a/03
- bêrû**: *bkz. berü*
- b. 2a/07
- beş**: Beş, beş sayısı
- b. 6a/14, 8b/12
- beş yüz** : Beş yüz, beş yüz sayısı
- b. 6b/02, 6b/05, 9a/06, 9a/10, 9b/11,
10a/01, 10b/01, 12a/05
- beşāret** : (A.) Müjde, iyi haber
- b. gel-* İyi haber verilmek
- b. geldün 10b/04
- b. ol-* İyi haber verilmek
- b. olsun 2b/11, 11a/07, 14b/15,
16a/07
- beşinci** : Beşinci, beş sayısının sıra sayı sıfatı
- b. 16b/03
- beñnus**: (Yun.<petenos) Horoz
- b. 8b/07
- Beytü'l-ma'mür**: (A.) Beytülmamur, yedinci

kat gökteki köşk	bin- : Binmek, ata binmek, oturmak
B.+e 10b/06	b. 3a/03
Beytü'l-muqaddes : (A.) Mescid-i Aksa,	b.-düm 3b/03, 18a/01
Kudus'teki meşhur cami	b.-eler 15b/06
B. 18b/16	b.-eyem 3b/01
B.+e 4b/01, 4b/05, 18a/07	b.-meye 3b/01
Beyti'l-muqdes : (A.) Mescid-i Aksa,	bir : I. Bir (Belirsizlik sıfatı)
Kudus'teki meşhur cami	b. 2a/04, 2a/07, 2a/07, 3b/12, 4a/01,
B. 17b/16	4a/03, 4a/05, 4a/09, 5a/14, 7b/06,
bil- : I. Bilmek, anlamak,	7b/13, 8a/07, 8b/02, 8b/07, 8b/14,
farkına varmak	9a/01, 9a/05, 9a/06, 9b/08, 9b/10,
b.-gil 14b/03	9b/11, 10a/05, 10a/11, 10b/11,
II. Bilmek, tanımak	10b/13, 11b/05, 11b/11, 11b/14,
b.-medim 16a/06	12a/11, 12a/13, 12a/14, 12b/02,
b.-medüm 11a/06	12b/04, 12b/08, 13a/11, 15b/17,
b.-ürsin 17b/11	16a/03, 16b/04, 16a/09, 16a/11,
III. Bir şey hakkında malumatı olmak	16a/13, 17a/05, 17a/06,
b.-mem 18b/07	II. Bir (sayı sıfatı)
b.-mez 16b/13	2b/03, 2b/13, 4a/11, 4a/12, 4a/15,
b.-mezem 12a/03	6a/06, 6a/07, 6a/07, 6a/14, 7a/07,
b.-meziz 17b/02	7a/12, 7b/03, 7b/08, 8a/03, 8a/13,
b.-ür 7a/02	9b/09, 10a/09, 12b/09, 12b/10,
b.-ürler 14b/10	12b/10, 15a/14, 15a/14, 11b/12,
b.-ür mi sen 14b/10	11b/13, 13a/04, 14a/06, 14a/11,
b.-ür misin 14b/09	15b/09,
bildir- : Haberdar etmek, bildirmek	III. Bir (sayı adı)
b.-megil 18a/14	b. 4a/06, 15b/09,
bile : <i>bkz.</i> birle	IV. Tek tek, her bir
b. 6a/12, 6b/12, 7a/09, 12b/04,	b. 12b/02, 13a/07, 13a/08
13b/05	V. Başına geldiği kelimeye söyleyişte kuvvet katar.
	b. 16a/09
	<i>b. bir</i> Teker teker 18b/06
	<i>b. dem</i> Bir an 18b/06

- b. dürlü* Bir türlü, hiçbir şekilde
6b/12, 7a/13, 7b/14, 8a/09, 8a/14,
8b/03, 9b/09, 10a/08, 17b/13
- b. iki* Birkaç, biraz 4a/07, 6a/10
- b. kez* Bir defa 3a/10, 6a/04, 10b/07,
10b/10, 10b/11
- b. nece* Birçok 19a/06
- b. nicesi* Biri, bir başkası 15b/02,
15b/02, 15b/03
- biraz:** Biraz, bir parça
b. 2b/08, 3b/08, 3b/12, 3b/14, 4a/03,
4a/05, 4a/08, 4a/10, 4a/11, 4a/13,
13a/01
- birbiri:** Birbiri, karşılıklı olarak
biri ötekini
b.+ne 9b/10, 15b/06
b.+niñ 5a/11, 5b/02
- bire:** (<birez<biraz) Biraz
b. 4a/01, 4a/03, 6a/11
- bir:** Biri, herhangi birisi
b. 4b/07, 6b/11, 11b/02, 16b/04
b.+n 4b/08, 10b/08
b.+ne 7a/13, 8a/09, 8a/13, 8b/03,
16b/15
b.+niñ 15b/08
- birile:** *bkz. birle*
b. 7a/10, 12b/13, 13a/03, 14a/10
- birkaç:** Birkaç, bazı
b. 17b/10
- birle:** İle, birlikte, beraber
b. 2b/04, 2b/09, 2b/12, 5b/03, 6a/01,
9a/03, 10a/02, 10a/08, 10b/12,
- 12a/07, 12b/05, 13a/14, 13b/09,
14b/10, 14b/12, 15a/09, 16b/14,
18a/06
- birliğ:** Birlik, ahadiyet
b.+ime 14a/15
- bit-:** Bitmek, aniden ortaya çıkmak
b.-di 4a/06
- biz:** Biz, birinci çokluk şahıs zamiri
b. 3b/09, 14b/12, 15b/16, 17b/01,
17b/02, 17b/07
b.+e 4b/10, 15b/13, 17a/01, 18b/13,
19a/13
b.+im 17b/09
- boğaz:** Boğaz
b.+ıma 14a/07, 14a/08
- boş:** Dolu olmayan, boş
b.+ı 5a/10
b. çık- Boş olmak
b. çıkar 4a/12
- boyun:** Boyun
b.+larına 7b/14
b.+unda 2b/14
- bölük:** Bölük, grup
b. 7a/07, 7a/12, 7b/03, 7b/08, 7b/13,
8a/03, 8a/13, 10a/09
- böyle:** Bu şekilde, buna
benzer, böyle
b. 7b/10
- bu:** I. Bu (İşaret sıfatı)
b. 2b/07, 2b/12, 3a/03, 4b/11, 4b/13,
5a/05, 5b/06, 5b/09, 6b/01, 6b/02,

6b/12, 7a/01, 7a/06, 7a/09, 7b/02, 8a/10, 8b/04, 8b/09, 8b/11, 8b/15, 9a/08, 9a/09, 9b/01, 9b/06, 10a/04, 10a/12, 10b/14, 11a/08, 11b/02, 11b/07, 12a/02, 12a/03, 12a/15, 12b/01, 12b/05, 13a/03, 13b/10, 14a/12, 15a/13, 16a/02, 16a/05, 16a/12, 16a/15, 16b/15, 17a/11, 17a/15, 17b/07, 18a/06, 18a/14, 18b/13, 18b/14, 19a/06	bulut: Bulut b.+a 9a/02
	buñar: Pınar b. 15b/09
	bura: Bu yer b.+dan 11a/14 b.+dır 12b/15
II. Bu (İşaret zamiri)	Burâğ: <i>bkz. Burâk</i> B.+a 3b/01
b.+dur 8b/05, 9a/04	Burâk: (A.) I. Hz. Muhammed'in miraçta bindiği semavi binek B. 3a/06, 3a/07, 3b/02 B.+dan 4b/02 B.+dır 3a/03 B.+ı 3a/05, 3a/11, 17b/16
b. durur 12b/11	II. Allah Teâlâ'nın yarattığı semavi binek b. 3a/12 b.+lara 15b/05
b.+ña 6b/03, 10a/13, 11a/01, 12b/06, 16a/13	
b.+nda 14a/05	burc: (A.) Burç b.+a 9a/02 b.+ı 13a/07 b.+u 13a/07
b.+nı 16a/03, 19a/13	burun: Burun b.+undan 16a/11
b.+nlar 7a/10, 7b/05, 7b/10, 7b/11, 8a/01, 8a/04, 8a/05, 8a/11, 8b/04, 10a/10, 17b/13, 18b/10	büstân : (F.) Bahçe b. 15b/07 b.+lara 15b/12
b.+nlara 16a/08, 17b/14	
b.+nlardan 17b/12, 17b/15	buyur- : Buyurmak, söylemek b.-a 4a/15
b.+nları 7a/13, 7a/14, 7b/01, 7b/02, 8a/04, 8a/14, 14b/15, 17b/05	
b.+nları iken 7b/01	
b.+nlarıñ 7b/04	
b.+nlarıñ 7a/02	
b.+nu 6b/15	
b.+nuñ 16b/15	
bucağ: Bucak, köşe b.+ı 13a/05, 13a/06	
budağ: Budak b.+ı 12b/09, 12b/10	

b.-dı 16a/08	Cebbār : (A.) Allah'ın güzel isimlerinden biri
b.-ur 13a/04, 15a/06, 16a/16, 18a/14, 19a/03	C.+ı 13b/07
b.-sa 12a/13	Cebrā'il : (A.) Cebrail, dört büyük melekten biri
bühtān : (A.) İftira	C. 2a/08, 2a/11, 2b/03, 2b/04, 2b/05, 2b/07, 3a/02, 3a/03, 3a/06, 3a/08, 3a/09, 3a/11, 3b/03, 3b/08, 4b/02, 4b/07, 4b/14, 5a/02, 5b/09, 5b/13, 6a/10, 6b/02, 6b/05, 6b/06, 6b/15, 7a/01, 7a/09, 7a/14, 7b/04, 7b/11, 8a/01, 8a/05, 8a/10, 8a/14, 9a/08, 9a/11, 10a/02, 10a/10, 10a/12, 10b/02, 10b/03, 10b/14, 11a/03, 12a/02, 12a/06, 12a/15, 12b/11, 12b/13, 12b/14, 13a/02, 15a/07, 15a/08, 15b/14, 16a/04, 16a/14, 16b/14, 17a/05, 17a/10, 18b/06, 18b/15
b.+dan 17b/08	C.+den 5b/06
<i>b. éd-</i> İftara etmek	C.+e 8b/04, 8b/10, 12b/05, 15a/06, 16a/12
b. éderler 5a/11	C.+i 15a/07
büyük : I. Büyük, çok iri	cehennem : (A.) Cehennem
b. 2b/13	c. 15b/17
II. Geniş	c.+dir 16b/01
b. (gönlünü b. tütanlardır) 10a/11	celāl : (A.) Yücelik, büyüklük, ululuk, azamet
büyüklig : <i>bkz. büyüklüg</i>	c.+im 14a/14
b.+i 13a/09, 16b/05	c.+e (zü'l-c.+e) 13b/08
büyüküg : Büyüklük	c.+im ('izzim c.+im) 6a/03, 14b/09, 15b/11
b.+i 11b/13	c.+üm ('izzüm c.+üm) 17a/02
büyüre : (<büyürek< büyükrek) Daha büyük	cemā'at : (A.) İnsan topluluğu, halk
b. 4a/15	c. 14b/12
-C-	cennet : (A.) Cennet
cān : (F.) Can, ruh	
c.+ıdur 7a/05	
<i>c.+ın kıutar-</i> Canını kurtarmak	
c.+ın kıutarlar 11a/13	
c.+ın olsun 11a/14	
c.+ları 7a/04	
<i>c. al-</i> Öldürmek	
c.+ların alursın 11a/09	
c.+larını kıatı almayam 11a/07	
cānuvar : (F.) Canavar, canlı, ayvan	
c. 2b/13, 3a/03, 16b/07	

<i>Cenneti'l-firdevsi</i> Cennet	Ç.+dan 14a/13
C.+dür 15b/08, 15b/09	Ç.+ıñun 14b/04
<i>Cenneti'l-me'vâ</i> Yurt edinilecek cennet	Ç.+um 15b/16
C.+dur 15b/09	çayan: Eklem bacaklıların çok ayaklı sınıfından zehirli bir böcek
cevâb: (A.) Cevap	ç. 7a/09
c. <i>vër-</i> Karşılık vermek	çek-: Çekmek
c. <i>vërmedim</i> 3b/14, 4a/02, 4a/04	ç.-erüz (zağmet ç.-erüz) 17b/09
c. <i>vërmegil</i> 3b/11	çemen: (F.) Çimen, yeşillik
c. <i>vërseñ</i> 5a/03, 5a/04, 5a/06	ç.+ler 15b/04
cihân: (A.) Cihan, dünya	çetik: Kedi
c. 13a/06	ç. başı 8b/02
c.+da 14a/12	çık-: I. Dışarı çıkmak
c.+ı 12a/13	ç.-dım 2a/08
cühüt: (A.) Yahudi, çiftit	II. Çıkarmak
c. <i>ol-</i> Çiftit olmak	ç.-amağıl 13a/13
c. <i>olurdı</i> 5a/03	III. Ortaya çıkmak, görünmek
cümle: (A.) Bütün, hep	ç.-ar 4a/15, 5b/01, 7a/09
c. 5b/10, 6a/01, 11a/08, 12a/08, 15a/01, 15b/13, 15b/16, 18b/05	IV. Bulunduğu yerden yükselmek
c.+si 5b/11, 6b/11, 8b/13, 14a/12, 19a/02	ç.-ar 4a/12, 5a/10, 9a/07
c.+sinden 13b/03	V. Yüksekteki bir yere erişmek
c.+sine 12b/11	ç.-dım 9a/09, 13a/14
c.+sini 17b/11	ç.-dum 13a/03
c.+siniñ 19a/01, 19a/08	ç.-maz 9a/08
-Ç-	V. Yayılmak
çağırış- : Çağırışmak, hep birlikte bağırarak, çağırarak	ç.-ar 16a/11
ç.-ırlar 16b/16	ç.-a <i>ge/-</i> Ortaya çıkmak
Çalab: Allah, Tanrı	ç.-a geldi 2a/08
	ç.-ar (talar ç.-ar) 12b/01
	çakar-: I. (Giyilen ve takılan

şeyleri) vücuttan ayırmak	15a/04, 15b/03, 15b/12, 16a/07, 19a/04
ç.-magil 13a/12	
II. Yüksek bir yere çıkarmak	III. Dolayısıyla, bağlı olarak
ç.-dı 17a/11	d. 3b/03, 3b/07, 3b/09, 11a/06, 14b/16
çıkarmak: (Giyilen ve takılan şeyleri)	IV. Daha fazla, çok
vücuttan çıkarma	d. 3b/14, 7a/07, 10b/11, 11b/09,
ç.+a 13a/12	V. Bile
çiçek: Çiçek açan süs bitkisi	d. 4a/02, 4a/04, 4a/07, 4a/12, 4a/14, 4b/01, 7a/03, 7a/12, 7b/03, 7b/12, 8a/07, 8a/12, 8b/02, 8b/14, 9a/01, 9a/05, 9b/04, 9b/07, 9b/10, 9b/14, 10a/05, 10a/11, 10b/06, 11b/04, 11b/14, 12a/03, 12a/04, 12a/11, 12a/14, 12b/03, 12b/04, 13b/14, 14a/13, 14b/06, 15b/11, 17b/13, 17b/14, 17b/15
ç.+ler 15b/05	
çoğ: <i>bkz. çok</i>	VI. Hâlâ
ç. olsun 17b/04	d. 5a/09, 5a/10, 16a/03
çok: I. Çok (sıfat olarak) fazla, aşırı	dâne: (F.) Tane
ç. 4a/08, 4a/12, 14b/01, 15b/13	d.+si 13a/04
II. Çok (isim olarak)	darı: Darı
ç.+dur 9b/13	d. 13a/04
çün: (F.) I. Çünkü, mademki, zira	da'vâ: (A.) Dava
ç. 5b/08	<i>d. kııl-</i> İddiada bulunmak
II. İçin	d. kılmazız 17b/02
ç. 19a/07	dâ'yim : (A.) Devamlı, sürekli
-D-	d. 10b/13
da: da, de, dahi (<i>krş. de</i>)	de-: De mek, söylemek
d. 8b/15, 19a/01	d.-di 2b/08, 3a/03, 3a/05, 3a/08, 3b/11, 3b/13, 4a/04, 4b/08, 6a/05, 6b/07, 6b/10, 9b/01, 9b/06, 10a/04, 10b/05, 11a/04, 11a/06, 11a/08,
dahı: I. da, de, dahi	
d. 2a/08, 2b/10, 7b/10, 8a/01, 8a/04, 8a/11, 9b/05, 9b/06, 10a/10, 16b/16, 18b/12	
II. Ayrıca, bundan başka	
d. 2a/12, 2b/04, 4a/13, 6b/05, 6b/10, 7a/05, 7a/14, 7b/05, 7b/08, 8a/08, 8a/09, 9b/14, 11a/08, 11b/13, 14b/14,	

12a/03, 12b/07, 13a/14, 13b/12, 13b/14, 14b/02, 14b/16, 15a/07, 15b/12, 16a/06, 16a/07, 16a/08, 17a/05, 18b/04	d. 10b/10, 12b/02, 12b/13
d.-diler 2b/12, 5b/13, 6b/15, 11b/01, 11b/11, 17a/15, 18b/07, 18b/14	degme: Herhangi bir, her d. 10a/08, 13a/10, 13b/02
d.-dim 5a/02, 10b/14, 13a/01, 14a/14, 15a/13, 16a/14, 16b/15	dek: Kadar, gibi d.+dür 5a/11
d.-düm 3b/01, 12a/02, 15a/05	delîl: (A.) Şahit, tanık d.+i getürdiler (âyet-i d.+i getürdiler) 19a/06
d.-r 18b/07	dem: (F.) I. An, vakit, saat d. 18b/06
d.+diñ 14a/03	II. Soluk, nefes d. 14a/01
d.-rler 16a/13, 16b/16	deñiz: Deniz d. 6a/14, 9a/05, 9a/07, 9b/10, 10a/11, 11b/14, 12a/01, 12a/14, 16a/13
d.-yeler 7b/02	d.+dedir 16b/09 d.+dir 12a/02
d.-yü 18b/12	d.+dür 6b/02, 10a/12, 12a/03 d.+e 12b/01 d.+iñ 9a/06, 9a/08, 9a/09, 16b/09
d.-yüp 7b/06	deñlü: Denli, kadar d. 16b/03
<i>d.-yü ver-</i> Hemen söylemek, demek	dere: Genellikle kışın akan küçük su, dere d. 16b/14
d.-yü ver 18b/13	derecât: (A.) dereceler d. 14b/10, 14b/11
dê-: <i>bkz. de-</i>	deriñlig: Derinlik d.+i 6b/01, 9a/06, 9b/11, 10a/12
d.-dim 2a/10, 2b/07	destür: (F.) İzin, müsade d.+ı 9a/03
d.-düm 8b/11	
d.-r 6b/15	
d.-rler 6b/03, 8b/12, 10a/13, 11a/01, 12b/06, 16b/02, 16b/02, 16b/03, 17a/02	
d.-se 6a/05	
d.-yem 17b/12	
d.-yince 14b/15	
degil: Değil	
d.+dür 2a/14, 17b/03	
d. misin 14a/01	
degin: Kadar, dek	

deve: (A.) Deve	d. dutdı 12a/01
d. 8a/08, 8a/09, 18b/11	dīvār: (F.) Duvar
d.+lerin 18b/10	d.+dur 15a/15
devşir- : Derlemek, toplamak, bir araya	d.+ı 15a/14
getirmek	dizār: (F.) Tasavvufta Allah'ın tecellisi
d.-ür 5a/13	d.+ı 17a/12, 19a/11
di- : <i>bkz. de-</i>	d.+ını 2b/01, 18a/11
d.-yeler 17a/10	dizgin: Dizgin
diken: Diken	d.+in 3b/04
d.+leri 16a/12	doğun- : Değmek, temas
dil: I. Dil, konuşmaya yarayan organ	etmek, dokunmak
d.+i 9b/09, 10a/08	d.-sun 13a/14
d.+inde 9b/09	dol- : Dolmak
d.+leri 8a/07	d.-ar 4a/12
II. Dil, lisan	dolan- : Dönmek, dolaşmak
d.+i 14a/04	d.-uban 4a/08
d.+imizi 17b/07	dön- : Bir kimseye veya yere yönelmek,
dile- : Dilemek, bir şeyin olmasını istemek	geriye, arkaya dönmek
d.-di 11a/05, 16a/06	d.-meğıl 3b/11
d.-diñse 14b/09	dördüncü: Dördüncü
d.-düm 6a/02, 14a/13	d. 10a/14, 16b/02
d.-r misin 15a/03	dört: Dört, dört sayısı
dire- : Desteklemek	d. 15b/09
d.-diler (göge d.-diler) 6a/09	dörüt: <i>bkz. dört</i>
diri: Diri, yaşayan, canlı	d. 15b/07
<i>d. kal-</i> Canlılığını yitirmemek	dörüt yüz biñ : Dört yüz bin
d. kalmadı 14a/12	d. 10b/06
ditrimek: Titrim, sallanma	du'ā: (A.) Allah'a yalvarma, yakarma
<i>d. dut-</i> Sürekli titreme nöbetleri	<i>d. eyle-</i> Dua etmek, Allah'a
gelme	yalvarmak

d. eyledüm 6a/02	d.+ını 10b/07
dur-: I. Hareketsiz kalmak, beklemek	dükeli: Hep, hepsi, herkes d. 18b/02
d.-up 4a/09	dünyâ: (A.) Dünya, yeryüzü
d.-ur 2b/10, 4a/13, 9a/06,	d.+da 7a/04, 8b/11, 16a/15, 16b/06
d.-ur (ayağı üzere d.-ur) 16a/10	d.+ya 5a/06, 12b/09
II. Ayağa kalkmak	d.+yı 12b/09
d.-a geldi 5b/13	d.+yıldı 5a/05
d.-dı 18b/01	dürlü: Türlü, çeşitli
d.-ğıl 2a/15	d. 6b/12, 7a/13, 7b/14, 8a/10, 8a/14, 8b/03, 9b/09, 10a/08, 14a/09, 16b/08, 17b/13
<i>d.-a gel-</i> Ayağa kalkmak	d.+dür 15b/09
III. Tanık olma durumu	dürüş- : Karşı karşıya gelmek, çarpışmak
d.-ar (tanıklık d.-ar) 19a/02	d.-düm 14a/13
IV. Belli bir yerde bulunmak	-E-
d.-ur (aşılıp d.-ur) 11b/12	Ebū Bekir: (A.) Hz. Ebubekir, dört halifeden biri E. 14a/04, 19a/01
V. Yapmakta olduğu hareketi devam etmek	Ebū Zemzem: (A.) Hz. Muahmmmed zamanında yaşayan bir kişi E. (Beni Ebū Zemzem) 18b/03
d.-urdi (söyleyüp d.-urdi) 18b/12	ecel: (A.) Ölüm, ölüm anı e.+i gele 11a/13
dut-: I. Tutmak, ele almak, kavramak	eg-: Eğik duruma getirmek e.-erlerdi 8a/06
d.-aram 2b/08	eger: (F.) Eğer, şayet e. 4b/11, 4b/12, 5a/02, 5a/05, 12a/12
d.-arsın 2b/06	eger: Eyer e.+i 2b/15
d.-dı 2b/05, 3a/04	
d.-duñ (hâcı d.-duñ mı) 3a/09	
d.-mişdur (hâcı d.-mişdur) 3a/07	
II. Durumda kalmak	
d.-dı (ditrimek d.-dı) 12a/01	
duṭak: Dudak	
d.+ları 7a/08	
duvar: <i>bkz. dīvār</i>	

egil- : Eğilmek, bir yöne doğru çarpılmak e.-di 3b/02	e.-di 17a/06
eglen- : Eğlenmek, durup dinlenmek e. 4a/03	endir- : Yukarıdan aşağıya doğru getirmek i.-di 3b/02
eḥsān : (A.) İhsan, bağışlama, lütuf <i>i. éd-</i> Bağışlamak <i>i. ède</i> 19a/14	er : I. Erkek e.+ile 16a/15 II. Koca, zevc e.+leri 7b/01 e.+lerine 7b/02, 8b/01
el : El e.+inde 10b/12 e.+lerin 7b/13 e.+üm 3a/04 e.+üme 4b/08	ér : <i>bkz. er</i> è. 7b/01
elet- : Götmek, ulaştırmak, iletmek e.-di 4b/04	ér- : Vasıl olmak, erişmek è.-dim 9b/14 è.-düm 10b/07, 12a/04 è.-miş (hidāyet è.-miş) 17b/12
emecik : Meme e.+lerinden 7a/13	eri- : Çok zayıflamak, yıpranmak, erimek e.-di 13a/02 e.-miş 14a/08
en : Yılan deliği e.+inde 5b/01 e.+inden 4a/15	erte : Ertesi, gelecek, sabah e. durar 17a/08 e. olmuş 18a/04
èn : <i>bkz. en</i> e.+ine 4a/15, 5b/01	èrte : <i>bkz. erte</i> è. namāz Sabah namazı è.+ın 18a/12 è.+ın kıldum 18a/02, 18a/05
en -Yukarıdan aşağıya doğru gelmek, inmek e.-er 5a/10 e.-gil 4b/02 e.-miş 8a/08 e.-mişe 7a/08	eşek : Eşek, mer kep e.+den 2b/13 e. ayağı Eşek ayağı e. 8b/03
eñ : Eklem yeri e.+lerinden 7b/08	eşit(d)- : İştirmek, duymak e.-düm 4b/13
endir- : İndirmek	

e.-düm (ün e.-düm) 2a/07	ev: Ev, hane, mesken
e.-ecek 5b/06, 18b/14	e.+ine 2a/05
êt(d)-: Etmek, eylemek, yapmak	e.+leri 17a/07, 17a/08
è.-üp 10a/11	e.+lerinde 17a/07
e.-diler (günâh è.-diler) 7b/01, 7b/05	e.+leriñüz 17b/04
è. (eḥsân è.-e) 19a/14	e.+leriñüzden 17b/03
è.-er 8b/13	ev-: Acele etmek
è.-er (‘azâb è.-er) 8a/14	e.-megil 3b/13
è.-er (ḥalk è.-er) 12b/02	evvelâ: (A.) Önce, ilk önce, ilkin
è.-er (tesbîḥ è.-er) 9b/06, 9b/09, 10a/08, 12b/02	e. 17a/01
è.-er (tesbîḥi è.-er) 6b/13, 7a/06, 8b/09, 8b/15, 9a/06, 10a/04, 11b/02, 11b/07	evvelki : Daha önceki, önce
è.-erem 14a/05	gelen veya olan
è.-erler (‘azâb è.-erler) 8a/10, 8b/03	e. 6b/04, 16b/01
è.-erler (ğaybet è.-erler) 5a/11	eyt(d)- : Söylemek, demek
è.-erler (tesbîḥ è.-erler) 6b/12	e.-di 10b/14, 19a/05
è.-ivèrdi 19a/01	e.-em 11a/06
è.-di (şifâtın è.-di) 19a/08	e.-er 2a/11, 2b/02, 3a/09, 3a/11, 3b/13, 4a/01, 4a/06, 4b/07, 4b/11, 5a/01, 8b/12, 9b/06, 10b/04, 11a/02, 12b/11, 14a/14, 15a/03, 15b/15, 15b/17, 16a/06, 17a/02, 18a/02, 18a/03, 18a/13
e.-mem (‘azâb â.-mem) 16a/08	e.-erem 18b/01
et: et	e.-erler 17a/14
e.+lerin 7b/04	e.-ür 8a/01, 14b/08, 16b/13
et(d)-: bkz. èt-	eyet-: Söylemek, demek
e.-erler (kelece e.-erler) 5b/02	e. 6a/04, 14b/16
e.-mezlerdi (hürmet	e.-di 2b/07, 3a/02, 3a/06, 3a/07, 3a/09, 3b/04, 3b/08, 5a/02, 6a/11, 6b/02, 6b/07, 7a/01, 7a/10, 7b/05, 8a/05, 8a/11, 8b/01, 8b/04, 8b/11, 9a/08, 9a/12, 9a/13, 10a/02, 10a/03,
e.-mezlerdi) 8b/01	
Ettehiyât: (A.) Namazların kâidelerinde	
Okunan duanın ilk kelimesi Türkçede bu duanın adı olarak kullanılır.	
E.+iyi 14b/07	

10a/10, 10a/13, 10b/03, 11a/03,
11a/06, 11a/09, 12a/02, 12a/07,
12a/09, 12a/15, 12b/06, 12b/07,
12b/15, 13b/10, 13b/14, 14a/01,
14a/06, 14b/03, 14b/07, 14b/11,
15a/02, 15a/08, 16a/02, 16a/04,
16a/07, 16a/13, 16a/14, 16b/15,
17a/10, 17b/02, 18a/06, 18a/15,
18b/08, 18b/09

e.-diler 12a/11, 17b/01, 17b/02,
17b/06, 17b/10, 18b/05, 18b/13,
18b/16, 19a/02, 19a/08

e.-dim 4b/13, 7b/10, 12a/02, 12b/14,
13a/01, 13b/15, 14a/03, 14b/04,
14b/10, 15a/04, 17b/01, 17b/11

e.-düm 2b/05, 3b/01, 6a/12, 8a/01,
8a/04, 10a/10, 11a/08, 13b/12,
14b/02, 15a/02, 15a/13

e.-gil 13b/11

eyit- *bkz. eyet*

e.-diler 5b/12

eyle- Etmek, eylemek, yapmak

e.-di (ikrām e.-di) 11a/05

e.-di (var e.-di) 18a/16

e.-dim (imāmlık e.-dim) 5b/14

e.-dim (seyrān e.-dim) 15a/13

e.-dim (şükür e.-dim) 13b/01

e.-dügi (va‘de e.-dügi) 17a/01

e.-düm (du‘ā e.-düm) 6a/02

e.-r (‘azāb e.-r) 10a/09

e.-r (selām e.-r) 2a/11

e.-r (tesbīh e.-r) 13a/11, 16b/07

e.-rler (ziyāret e.-rler) 15b/06

e.-seler (günāh e.-seler) 14b/01

e.-ye (‘azād e.-ye) 15b/17

e.-ye (ikrār e.-ye) 14b/01

e.-ye (müyesser e.-ye) 15b/13

e.-ye (rūzī e.-ye) 15b/13

e.-yese (e.-yese dem) 14a/01

e.-yim (kıyās e.-yim) 15b/01

e.-yüp (ğaybete e.-yüp) 7b/07

e.-yüp (şükür e.-yüp) 5b/07

etmek: Etme, eyleme

e.+dür (hürmet e.-mekdür) 14b/14

-F-

Falk: (A.) Cehennemdeki iki dereden birinin

adı

F. 16b/16, 17a/02

fāriğ: (A.) Çıkma, vazgeçme, terk etme

f. ol- Vazgeçmek, el çekmek

f. olacak 5b/14

fāsık: (A.) Allah’ın emirlerini tanımayan,

günahkâr

f.+lar 4b/13

Fātiha: (A.) Kur’an-ı Kerim’in İlk süresinin

adı

F. 19a/14

fenā: (A.) Yokluk, fanilik

f.+ya 18a/10

f. ol- Yok olmak

f. oldu 14a/12

ferište: (F.) Melek

f. 9a/01, 9a/06, 10a/03, 10a/04

f.+dir 10b/14	fulân: (A.) Belirtilmesi gerekli görülmeyen
f.+ler 7a/01, 7b/09, 8a/09, 8b/03, 8b/05, 8b/13	isimlerin önüne gelerek onları belirsiz şekilde niteler.
f.+lerdür 8b/11	f. 18b/11
f.+lere 8b/14	-G-
feriştah : (F.) <i>bkz. ferişte</i>	ğarâ'ib : (A.) Garip, tuhaf
f. 2a/09, 2b/09, 6b/10, 6b/12, 8b/07, 9b/03, 9b/08, 9b/11, 10a/07, 10b/06, 10b/09, 10b/10, 10b/11, 11a/12, 11b/05, 11b/14, 12a/12, 12a/14, 12b/01, 12b/02, 12b/04, 13a/10, 15a/06, 16a/01, 16a/09, 16b/04, 16b/05, 18a/14	ğ. 3b/10
f.+dir 12a/15, 12b/05	Ğavaş: (?) Miraç'ta Hz. Peygamber'in gördüğü ve üstünde öküz bulunan balık adı
f.+e 12a/13, 15a/05	Ğ.+dır 16b/09
f.+iñ 9a/07, 11b/01	ğaybet: (A.) Çekiştirme, dedikodu yapma
f.+ler 8a/13, 11b/15, 12b/03	ğ.+den 17b/08
f.+lerden 11a/13	ğ. <i>eyle-</i> Çekiştirmek, gıybet etmek
fermân : (A.) Emir, buyruk, ferman	ğ. eyleyüp 7b/07
f.+ımda 11a/12	ğ. <i>ét-</i> Çekiştirmek, gıybet etmek
f.+ında 10b/05, 9b/03	ğ. éderler 5a/11
f.+ındadır 6b/10, 11b/14	ğayrı: (A.) Başka, diğer
feşâhat : (A.) İyi söz söyleme kabiliyeti	ğ. 11a/11, 16b/13
f. 14a/02, 14a/03	ğ.+ya 17a/03
fi'l-ḥâl: (A.) Bu anda, hemen, şimdi	gece: Gece
f. 18a/01	g. 18a/06
f. 18b/15	gêce: <i>bkz. gêce</i>
filân: <i>bkz. fulân</i>	g. 2a/06, 2b/12
f. 18b/08, 18b/11	g.+si 2a/05, 15b/05
	geç-: Geçmek, atlamak, ilerlemek
	g.-dim 4a/14, 9a/01, 10a/11, 10a/14
	g.-düm 4a/07, 4a/12, 4b/01, 7a/03, 7a/12, 7b/03, 7b/13, 8a/02, 8a/07, 8a/12, 8b/02, 8b/07, 8b/14, 9a/05, 9b/04, 9b/08, 9b/10, 9b/14, 10a/05,

10b/06, 10b/11, 11b/04, 11b/11,
11b/14, 12a/04, 12a/11, 12a/14,
12b/03, 12b/04, 17b/13, 17b/15

gêçir- Geride bırakmak, geçirmek

g.-di 17a/12

geçir- Takmak, geçirmek

g.-mişler 7b/14

geçmek: Geçme, atlama, ilerleme

g. 12b/15

gel- I. Varmak, bir yere ulaşmak

g. 3a/03, 13a/11, 13b/05, 13b/07,
15b/15

g.-di 4a/01, 4a/03, 4b/02, 4b/08,
6b/06, 9a/11, 10b/03, 12a/06, 13a/11,
13b/05, 13b/06, 14a/14, 14b/02,
14b/06, 15a/08, 18b/09, 18b/15

g.-diler 18b/11

g.-dim 17b/16

g.-ür 6a/12

II. (Ses ve sesle ilgili şeyler için)
duyulmak

g.-di (āvāz g.-di) 3b/12, 15a/10

g.-di (hıṭāb g.-di) 13b/12, 14b/07,
14b/08

g.-di (nidā g.-di) 15b/11

g.-en 5a/03, 5a/04

III. Dönmek, geri gelmek

g.-di (gerü g.-di) 3b/02

g.-di (hıṭāba g.-di) 15a/03

IV. Çıkmak, varmak, gelmek

g.-diler (karşu g.-diler) 17b/14

V. İsimlerle etmek yardımcı fiili
yerine kullanılır.

g.-diñ (şāz g.-diñ) 9b/06, 10a/03

g.-düñ (beşāret g.-düñ) 10b/04

g.-e (eceli g.-e) 11a/13

g.-idi (çıka g.-idi) 2a/08

g.-mesin (şehādet g.-mesin) 17b/14

g.-mez (vaşfa g.-mez) 11b/13

g.-mezdi (nevbet g.-mezdi) 10b/10

g.-mişler (hāzır g.-mişler) 18b/02

VI. Doğmak, yaratılmak

g.-memişdür 16a/03

gerçek: Gerçek, doğru

g. 19a/03

g.+dür 19a/09

g. mi 18b/07

gerü: I. Yine, tekrar, bir daha

g. 4a/12, 4a/13, 4b/05, 7a/09, 7b/04,
8b/14, 13b/12, 14a/14, 14b/02,
16a/15, 17b/06, 17b/10, 17b/13,
17b/16, 18a/01, 18a/02, 18a/05,
18a/12, 18b/16

II. Geri, arkaya doğru, arkada

g. geldi 3b/02

g. kaluruz 3b/09

get-: I. Yok olmak, kaybolmak g.-di
(‘aqlım başımdan g.-di) 10b/13

g.-di (uşşum g.-di) 16a/01

g.-sün 3b/04

II. Yakından uzağa göçmek, bir
yerden bir yere varmak

g. 4a/04	g.+den 3a/01
g.-di (ıraq g.-di) 3a/05	geydür- : Giydirmek, giydirmek işini
g.-düm 4a/03, 4a/05, 13b/06	yaptırmak
g.-mez (içerümüzden g.-mez) 17b/06	g.-mişler 8a/03
getmek : Yok olma, kaybolma	geyik : Geyik
g.+e 18b/05	g.+ler 4a/10, 5a/08
getür- : I. Alıp gelmek, getirmek	ğslin : (A.) İrin
g.-di 4b/06	ğ.+dir 16a/14
g.-mez 5a/13	gibi : Gibi, benzeri, ...e benzer
g.-mişler 6a/06	g. 2b/14, 2b/15, 3b/05, 8a/08, 8a/09, 8b/02, 8b/03, 9a/05, 12a/13, 13a/02, 16a/12, 16a/14
g.-ürler 11a/14	g.+dür 13a/04
II. Bir yere bir kimse veya şeyle gelmek, gelirken o şey ya da kimse ile beraber olmak	gice : <i>bkz. gece</i>
g.-di 4b/06, 17a/06, 18a/02	g. 17a/08
g.-diler 2b/13, 16a/09	git(d) : I. Uzaklaşmak, gitmek
g.-ür 7a/04	g.-er 5b/02
g.-seler 12b/09	g.-er (alup g.-er) 5a/12
II. Göstermek, getirmek	g.-ersin 4a/02
g.-di 17a/12	II. Gitmek, yürümek
III. İleri sürmek	g.-erken 3b/10
g.-diler (âyet-i delîli g.-diler) 19a/06	gir- : I. Girmek, dahil olmak g. 14b/15
IV. Salavat okumak	g.-dim 6b/08, 15a/14
g.-diler (şalavât g.-diler) 6b/11	g.-düm 15a/09, 15b/17
V. Ortaya koymak	g.-e 15b/12
g.-düm 6a/01	g.-meyüp durur 12b/11
VI. (Yardımcı fiil olarak) etmesini sağlamak	g.-mezdi 4b/12
g.-esiz (îmâna g.-esiz) 17a/13	g.-ür 12b/11
gevher : (F.) Değerli taş, elmas, cehver	II. Çıkmak
	g.-düm 6b/04

giri: *bkz. gerü*

g. 12b/14, 15a/02

gögüs: Göğüs, vücudun ön kısmı

g.+lerin 8a/08

gök(g) Gök, sema

g. 6b/04, 16b/04, 18b/13

g.+de 7a/01

g.+deki 9b/12

g.+den 17a/11

g.+e 6a/09, 6a/14, 6b/04, 9a/09,
10a/14, 18a/10

g.+e erdim 9b/14

g.+e erdüm 12a/04

g.+leri 13a/03

gök yaşlıg: Gök yeşili

g.+ı 6b/01

gökçek : Güzel, sevimli, hoş

g. 5a/05

gömlük : Gömlek

g.+ler 8a/03

göñ(ü): Gönül, kalp

g.+miçün 13a/01

g.+le 14b/16

g.+leri 17a/07

g.+üni büyük tut- Kibirilenmemek

g.+üni büyük tutanlardır 10a/11

gör-: I. Gözlerle ve ışık yardımıyla bir şeyin

varlığını hissetmek, görmek

g. 15b/15

g.-di 6b/09, 18b/02

g.-dim 4a/11, 8b/02

g.-düm 2a/08, 2b/09, 4a/05, 4a/12,
4a/14, 5b/08, 6a/06, 6a/11, 6a/14,
7a/08, 7b/03, 7b/08, 7b/13, 8a/03,
8a/07, 8a/13, 8b/07, 9a/01, 9b/04,
9b/08, 9b/10, 9b/14, 10a/05, 10a/09,
10a/12, 10b/11, 11b/10, 11b/11,
11b/14, 11b/15, 12a/12, 12a/14,
12b/04, 12b/08, 13b/02, 13b/03,
13b/08, 15b/02, 15b/03, 16a/01,
16a/10, 16a/11, 16a/17, 16b/14,
17b/16, 18a/04, , 18a/08

18a/11

g.-dümse 18b/01

g.-ecek 5b/11, 10b/13

II. Bakmak

g.- düm 4a/08, 7a/13

III. Rastlamak, karşılaşmak, görmek

g.-düñ mi 5a/01

g.-mem 14b/16

g.-sin 3b/10

g.-üp 6b/11

g.-ürüz 17b/05

III. Yapmak, ifa etmek

g.-em (uçmağa g.-em) 14b/02

g.-medim (zağmet g.-medim) 3b/03

g.-mez ('azābı g.-mez) 6b/15

g.-mezdim (zağmet g.-mezdim)
3b/07

**IV. Anlamak, sezme, kavramak,
fark etmek**

g.-esin 15a/04

V. Karşılıklı gelip konuşmak, yanına

gidip görüşmek	g. eyleseler 14b/01
g.-eyim 4a/04, 15a/04	g. <i>ķıl</i> - Günah işlemek
VI. Tanımak	g. <i>ķılurlar</i> 5a/13, 5a/14
g.-gil 13b/07	günāhkâr: (F.) Günah işleyen, suçlu
görün- : Kendisini gösterecek olmak,	g.+ları 15b/16
görünmek	güneş: Güneş
g.-ür 15b/01	g. 13b/03
göster- : Göz önüne koymak,	-H-
görmesini sağlamak	haber: (A.) Haber, bilgi, bir olay, bir olgu
g.-meyem 15b/12	üzerine edinilen bilgi
götür- : I. Uzaklaştırmak,	h.+in 18b/08
yakından uzağa götürmek	h.+lerin 2b/12
g.-di 4b/04, 4b/06, 5b/08	<i>h. vër</i> - Haber vermek, bilgilendirmek
g.-mez 4a/13	h. vèrdi 18b/16, 18b/17
II. Eriştirmek	hacet: (A.) İhtiyaç, lüzum, gerek
g.-di 15a/07	h. 17b/03
göz: Görme organı, göz	hâc (F.) Haç
g.+leri 9b/12, 16a/10	h.+ ı 3a/10, 17b/07
g.+üñ 13b/05	<i>h+ ı dut-</i>
gümüş: Gümüş	h. dutduñ 3a/09
g.+den 6a/07, 10b/08, 15b/02	h. dutmışdur 3a/07
gün: Gün	Hâk: (A.) Allah, Tanrı
g. 2a/04	H. 6a/02, 12b/12, 13a/04
g.+de 10b/09, 12b/01	H.+dan 15b/11, 17b/12
günāh: (F.) Suç, kabahat, günah	H. te'ālā Yüce, ulu Allah 2a/15,
g.+larımız 15b/13	2b/11, 3a/12, 5b/03, 6a/02, 6b/04,
g.+ların 15a/01	9a/02, 9a/10, 10a/01, 10a/13, 10a/14,
g. <i>êt</i> - Günah işlemek	10b/07, 12a/04, 12a/12, 12b/08,
g. <i>ètdiler</i> 7a/14, 7b/05	13b/10, 13b/14, 14a/01, 14a/05,
g. <i>eyle</i> - Günah işlemek	14a/09, 14a/10, 15a/05, 15b/10,
	17a/02, 17a/11, 19a/02, 19a/10

H. te‘ālānî 13a/03	tabakası
H. te‘ālāya 5b/07, 6a/01	H. 16b/03
ḥakīkat : (A.) Gerçek, doğrudan	ḥavuz : (A.) Havuz
ḥ. 14b/03	ḥ.+1 (keşer ḥ.+1) 2b/07
ḥākim : (A.) Hâkim, hakimiyeti altında	ḥāzır : (A.) Hazır, bir işi yapmak üzere
bulunduran	bekleyen
ḥ. 9a/02	ḥ. 18b/02
ḥakk : (A.) Gerçek ve doğru olan şey,	<i>ḥ. ol-</i> Hazır durumda bulunmak
doğruluk	ḥ. olmuşlar 5b/11
ḥ.+ıyçün 6a/03, 14a/15, 14b/09,	ḥ. тұrur 18a/01
15b/11, 17a/03, 18a/16	
Ḥālik : (A.) Yaratan, yoktan var eden	ḥāziret : <i>bkz. ḥāzrāt</i>
H.+1 13b/07	ḥ.+1 16b/13
ḥalk : (A.) Yaratma, yok iken var etme	ḥ.+inden 6a/02
ḥ.+ıma 14b/06	ḥāzrāt : (A.) Yüce, zat, hazret
<i>ḥ. ét-</i> Yaratmak, yoktan var etmek	ḥ.+1 14a/09, 14a/10
ḥ. eder 12b/02	ḥ.+ından 2a/04
ḥām : (F.) Tabî halde bulunan, işlenmemiş	heç : <i>bkz. hīç</i>
ḥ. 10b/08	h. 16a/03
ḥarāb : (A.) Yıkık dökük, viran	heç : <i>bkz. 1. hīç</i> (sıfat)
<i>ḥ. kıI-</i> Harap duruma	h. 2a/14
getirmek, yıkmak	2. hīç (zarf)
ḥ. kılam 18b/04	h. 16a/03
ḥarām : (A.) Haram, yasak	h. bir : Hiçbir
ḥ.+a 7b/12	h. 12b/10, 12b/10
ḥarīş : (A.) Bir şeyi elde etmek hususunda	helāk : (A.) Ölme, öldürme, yok etme
aşırı derecede istekli olma	<i>ḥ. kıI-</i> Helak eylemek, yok etmek
<i>ḥ. ol-</i> Hırslı olmak	h. kılmışdur 10a/14
ḥ. olurlardı 7b/12	helāl : (A.) Haram olmayan, helal
Hāviye : (A.) cehennemin en şiddetli yedinci	ḥ. 7b/11

hem: (F.) “Bir de”, “ayrıca”, “zaten” “aynı zamanda” kullanılır. h. 17a/13	h. ermiş 17b/12
hemân: (F.) Hemen, derhal, çabucak, aynı anda h. 3a/05	hilâf: (A.) Ters, aykırı <i>h. +ı et-</i> Aykırılık göstermek <i>h. +ı etnegil</i> 17a/01
hep: Tamam, büsbütün h. 4b/10, 4b/11, 5a/03, 5a/04	hisâb: (A.) Hesap, hesaplama <i>h. +ını</i> 12b/03
her: (F.) Her, bütün, her bir h. 6b/11, 6b/14, 7a/13, 8a/09, 8a/13, 8b/03, 9b/08, 9b/09, 10a/07, 11b/01, 12b/01, 13a/06, 13a/07, 13a/08, 13a/09, 14a/15, 14b/16, 15b/05, 19a/09, 19a/10, 19a/12, 19a/13	hitâb: (A.) Sözü veya yazıyı bir kimseye yöneltme, tevcih etme <i>h. kıI-</i> Söz söylemek, söz yöneltmek <i>h. kıldı</i> 6a/03 <i>h. +a gel-</i> Söz söylemek <i>h. +a geldi</i> 15a/03 <i>h. -ı 'izzet</i> Kulun gönlünde duyduğu Tanrı sözü 13a/13, 13a/12 <i>h. gel-</i> Kulun gönlünde Tanrı sözünü duyması <i>h. geldi</i> 13b/12, 14b/07, 14b/08
hevâ: (A.) Gökyüzü, sema h. 16b/10, 16b/11 h. +ya 18a/10	hüd: (F.) Kendi, bizzat <i>h.</i> 17b/11
heybet: (A.) Korku uyandıran görünüş, azamet, ululuk h. 10b/12 h. +inden 12a/01	hoş: (F.) Hoş, latif <i>h.</i> 7b/06
heybetlü: (A.+Tür.) Büyük, ulu, azametli <i>h. +dür</i> 16a/09	hoşnüd: (F.) Hoşnut <i>h.</i> 15a/02
hışım: (F.) Hışım, öfke, kızgınlık <i>h. +ından</i> 15b/16	hoşnüt: <i>bkz. hoşnüd</i> <i>h. ol-</i> Memnun olmak, gönlü hoş olmak <i>h. olduñ</i> 15a/02
hiç: (F.) 1. Hiç, asla (zarf) <i>h.</i> 3b/11 2. Hiç 4b/12, 5a/01 (sıfat)	hüb: (A.) Güzel, iyi <i>h.</i> 4a/06
hidâyet : (A.) Doğru yola girme, hakka sevk etme <i>h. ér-</i> Doğru yolu bulmak	hulk: (A.) Doğuştan olan huy, tabiat

h.+uma 11a/14	i.-di (tatlu i.-di) 4b/09,
Huṭame: (A.) Hz. Muhammed'in miraç	14a/08
sırasında gördüğü üçüncü tamunun	İblīs: (A.) Şeytan
adı	İ. 5a/12
H. 16b/02	İbrāhīm: Hz. İbrahim
hürmet: (A.) Hürmet, saygı	İ. 18a/08
<i>h. ét-</i> Saygı göstermek, saymak	İ.+iñ 19a/07
h. étmezlerdi 8b/01	İbrāhīm Halīl: <i>bkz. İbrāhīm</i>
<i>h. eyle-</i> Saygı göstermek, saymak	İ.+iñ 5b/05
h. eylemekdür 14b/14	'ibret: (A.) Ders, ibret
-I-	<i>'i. al-</i> Kendi payına bir
ırak: Irak, uzak	ders çıkarmak
ı. 17a/08	'i. aluruz 17b/05
ı.+dur 17b/03	iç-: (Su, şarap, şerbet vb.) içmek
<i>ı. get-</i> Uzaklaşmak	ı. 4b/08
ı. getdi 3a/05	ı.-dim 4b/09
ırmak(ğ): Irmak, nehir	ı.-düm 18b/10
ı.+ı 15b/03	ı.-erler 17a/03
ı.+lar 15b/04	ı.-irler 4a/10
ısmara-: Tevdi ve teslim	ı.-medim 4b/10
etmek, emanet etmek	ı.-señ 4b/11, 4b/12
ı.-ğıl 15a/06	iç: Bir şeyin içerisi, iç kısım
-İ-	ı.+inde 6a/04, 7a/11, 9a/05, 9b/11,
issi: Sahip, malik	11b/15, 14a/02, 16a/09, 16a/16,
ı. 14a/02	18b/13, 18b/15
i- : imek ek fiili, cevher fiil	ı.+indedir 12a/14
ı.-di (cevāb vērseñ i.-di) 5a/03	ı.+indedür 16b/09
ı.-di (içseñ i.-di) 4b/11, 4b/12	içerü: İçeri, içerdeki kısım, iç taraf
ı.-di (nürdan i.-di) 6b/01	ı. 6b/08, 15b/17
ı.-di (şoğuk i.-di) 14a/07	

i.+den 6b/06, 9a/11, 10b/02, 12a/06, 15b/01	i. eyleye 14b/01
i.+müzden 17b/06	İlahî: (A.) Ey Allahım
içün: Sebep, maksat, vesile bildirmek için kullanılır.	İ. 13b/15, 14a/03, 15b/12, 15b/16
i. 3a/12, 15a/04, 15b/10, 15b/15	İ. 14a/13, 15a/04, 17a/01
içür-: İçirmek, içmesini sağlamak	ile: İle, beraber, sebebiyle, dolayısıyla
i.-ürler 16a/16	i. 10b/03, 15b/13, 15b/16
id-: bkz. éd-	ilerü: I. İleri, herhangi bir şeye göre daha ötede olan
i.-er (tesbîhi i.-er) 9b/01	i. 2b/08, 3b/08, 3b/12, 3b/14, 4a/08, 4a/11, 7a/07, 11b/09, 12b/15, 13a/01
i.-esin (âşikâre i.-esin) 2b/02	i.+de 17a/09
İdrîs: (A.) Hz. İdris	i.+si 15a/15
İ.+i 11b/09	II. Önce, daha önce
iki: İki, iki sayısı	i.14b/01
i. 3b/06, 4a/07, 4b/02, 4b/03, 4b/05, 5b/04, 5b/14, 6a/10, 13a/08, 15a/11, 15a/12, 16b/13	imâmlık: (A.+Tür.) İmam olan imsenin yaptığı iş
i. +si 16b/16	<i>i. eyle-</i> İmamlık etmek
iki biñ: İki bin	i. eyledim 5b/14
i. 13a/07	<i>i. kızl-</i> İmamlık etmek
iki yüz biñ: İki yüz bin	i. kıldum 18a/09
i. 9b/03	İmân: (A.) Allah'a inanma, iman etme
ikinci: İkinci	<i>î.+a getir-</i> İnanırmak, iman ettirmek
i. 9a/09, 16b/02	İ.+a getüresiz 17a/13
ikrâm: (A.) İkrâm, konuğu ağırlama	imdi: Şimdi, artık
<i>i. eyle-</i> İkrâm etmek	i. 2a/14, 4b/08, 14a/03
i. eyledi 11a/05	in-: bkz. en-
ikrâr: (A.) Bildirme, kabul	i.-er 4a/11
<i>i. eyle-</i> Kabul etmek, açıkça söylemek	inan-: İnanmak, iman etmek
	i.-a 14a/15
	i.-masa 19a/12

i.-mayalar 18a/15	‘i.+im celâl.im 6a/03, 14b/09, 14b714, 15b/11, 17a/02
i.-sa 19a/10	
i.-uruz 17b/07	-K-
incü: İnci	ķabağ: Kapak
i.+den 2b/15, 9a/10	ķ.+ın 16a/09
İnşa’līh: (A.) Allah’ın izni ile	ķabila-: Kaplamak, muhasara etmek, sarmak
İ. te‘ālā 19a/11	ķ.-lar 12b/09
iriñ: İrin, cerehat	ķabir: (A.) Kabir, mezar
i. 7b/09, 16a/14	ķ. 6b/15
iriş-: Kavuşmak, erişmek, yetişmek	ķabristān: (A.+ F.) Mezarlık
i.-di 13a/13	ķ.+iñuz 17b/04
‘İsā: (A.) Hz. İsa	ķabūl: (A.) Kabul, razı olma
‘İ. 5b/05, 5b/08, 9b/04	ķ. <i>ķıl-</i> Kabul etmek, onaylamak
‘İ.+niñ 19a/07	ķ. <i>ķıluruz</i> 17b/10
ise: İse, olunca, olursa, -diği için	ķ. <i>ol-</i> Uygun bulmak, uygun karşılanmak
i. 6b/15	ķ. olmaya 19a/12
İsrāfil: (A.) İsrafil, dört büyük melekten biri	ķaç-: Kaçmak, uzaklaşmak, çekilmek
İ. 12b/06	ķ.-arın 3a/08
iş: İş, hareket, davranış, amel	ķ.-arsın 3a/07
i. 14b/10	ķ.-aruz 17b/09
i. +i 17b/10	ķaçan: Ne zaman, ne vakit, -diği zaman
işbu: Bu, işte bu	ķ. 3b/05, 16b/16
i. 11a/10, 12a/13, 13a/06	ķadar: Denli, miktar, kadar
işburdan: Buradan	ķ. 9b/12, 12b/03, 13b/06, 14a/02, 14a/09, 14a/10, 14b/01
i. 11a/14	ķ.+dır 7a/01, 13a/06
işid-: <i>bkz. eşid</i>	ķadeh: (A.) Bardak, kadeh
i.-irsin 3b/11	ķ. 4b/06
‘izz: (A.) Yüce lik, ululuk	ķ.+i 4b/08

ķ.+lerũn 4b/07	ķaldır- : Yukarı doğru hareket ettirmek
ķādı : (A.) Kadı, hâkim	ķ.-dım 13b/02
ķ.+ñuz 17b/02	ķ.-madı (başını ķ.-madı) 11a/02
ķadım : (A.) Eski, ezel	ķalem : (A.) Yazmak, çizmek gibi işlerde
ķ.'de (kelâm-ı ķ.+de) 16a/16	kullanılan çeşitli biçimlerde araç
ķāf : (A.) Masallarda adı geçen	ķ.+e al- Yazmak
arzın etrafını kuşatan dağın adı	ķ.+e almağ 12a/01
ķ. Tağı 17a/06	ķalñlığ : Kalınlık
ķāfile : (A.) Birlikte yolculuk eden topluluk	ķ.+ı 6b/05, 9a/10, 10a/01, 10b/01,
ķ. 18b/08, 18b/08, 18b/12	12a/05, 15a/14
ķāfir : (A.) Kāfir, küfür ehli, imanı olmayan	ķamu : I. (sıfat olarak) Bütün, hep, her
ķ.+ler 4b/13, 15b/15	ķ. 5a/01, 13b/07, 18a/16, 18b/15
ķ. ol- Allah'ın varlığı ve birliğine	II. (zamir olarak) Hepsi, herkes
inanmamak, küfretmek	ķ.+dan 14b/01
ķ. olurdu 5a/05	ķ.+ñızı 17a/13
ķak- : El veya ayakla itmek,	ķ.+sı 2b/10, 5b/10, 17a/15, 17b/15
ittirmek, itip dürtmek	ķ.+sın 19a/08
ķ.-dı 6b/06, 9a/11, 10b/02, 12a/06,	ķ.+sımñ 16a/17
15a/08, 18b/04	ķan : Kan
ķal- : I. Kalmak, geriye	ķ. 7b/09, 16a/14
kalmak	ķanat(d) : Kanat
ķ.-dı 6a/13, 13a/02, 14a/11	ķ.+dur 15a/12
ķ.-ursın 12b/14	ķ.+uñı 2b/06
II. Olmak, kalmak, herhangi bir	ķ.+ıyıla 4b/04
durumda bulunmak anlamlarında	ķ.+ların 2b/05
yardımcı fiil olarak kullanılır.	ķancaru : Nereye, hangi tarafa
ķ.-dı (mütahayyir ķ.-dı) 18b/14	ķ.+dır 14a/03
ķ.-madı (diri ķ.-madı) 14a/12	ķandil : (A.) Kandil
ķ.-uruz (gerü ķ.-uruz) 3b/09	ķ. 13a/09
ķal'a : (A.) Kale	ķ.+de 13a/09, 13a/10
ķ.sın 13b/03	

kapkara: Çok kara, simsiyah	<i>ķ. ķıl/-</i> Niyetlenmek, karar vermek
ķ. 16a/10	ķ. ķıldum 2a/06, 2b/03, 13a/12
<i>ķ. ķıl/-</i> Simsiyah hale getirmek	ķat: I. Kat, tabaka, üst
ķ. ķılmışlar 8a/04	ķ. 6b/04, 8b/08, 9a/09, 9b/14, 10a/14, 11b/06, 12a/04, 17a/11
ķapu: Kapı	II. Ön, huzur, nezd
ķ. 9a/13, 10b/02, 12a/07, 15a/10	ķ.+ında 12b/07, 13a/04, 14a/04
ķ.+da 2a/09, 6b/06	ķatı: Şiddetli, acıklı
ķ.+dan 2a/07, 15a/10	ķ. 7b/09
ķ.+ları 17a/08	<i>ķ. al/-</i> Şiddetli almak
ķ.+sı 15a/11	ķ. almayam (cânlarını ķ. almayam)
ķ.+yı 6b/07, 9a/11, 10b/04, 12a/06, 15a/08, 15a/09	11a/07
ķapucı: Kapıcı, kapı bekçisi	ķatr: Katır
ķ. 6b/08, 6b/10, 6b/12, 9a/12, 12a/09	ķ.+dan 2b/13
ķ.+sı 11b/01	ķavim: (A.) Kavim, cemaat
ķar: Kar	ķ. 8a/03, 8a/07, 8b/02, 15b/05, 17a/06, 17a/10, 17a/14, 17b/01, 17b/11, 18b/02, 18b/13, 19a/06
ķ.+dan 4b/09, 8b/14, 14a/07	ķ.+dür 7a/09
ķarañu: Karanlık	ķ.+e 17a/09, 17b/06, 17b/13, 18b/16
ķ. tamlar 17a/07	ķ.+i 10a/13, 18b/05
ķarındaş: kardeş	ķ.+ine 18a/14
ķ.+ım 2a/08, 9b/04	ķ.+lerdür 8b/04
ķarın: Karın	ķavl: (A.) Söz, yemin, ahit
ķ.+ın 3b/02	<i>ķ. ķıl/-</i> Sözleşmek, ahit yapmak
ķarşu: Karşı	ķ. ķılsun 3a/13
ķ. 8a/06	ķeffe: (A.) Terazî gözü, kefe
<i>ķ. ġel/-</i> Birine doğru yürümek, karşılamak	ķ.+sı 11b/12, 11b/13
ķ. ġeldiler 17b/14	ķelâm: (A.) Söz, kelâm
ķaşdı: (A.) Bile bile, isteyerek	ķ.-ı ķadîm Kur'an-ı Kerim
	ķ.+de 14b/13, 16a/16

k.+inde 19a/03	k. havzı 2b/07
kelece: <i>bkz. kelecî</i>	kez: Kez, defa, kere
k. <i>ét-</i> Söylemek, haber vermek	k. 3a/10, 6a/04, 10b/10, 12b/01
k. <i>ederler</i> 5b/02	kıç: Kıç ayak, arka ayak
kelecî: Söz, kelime	ķ.+ları 3b/06
k. <i>ķıl-</i> Söylemek, haber vermek	ķıl- I. Etmek, yapmak, kılmak anlamında
k. <i>ķıldı</i> 13b/09	yardımcı fiil olarak kullanılır.
k. <i>ķıldım</i> 18a/12	ķ.-a (rahmet ķ.-a) 19a/14
kelime: Kelime	ķ.-alar (namāzı ķ.-alar) 14b/12
k.+sin 17b/14	ķ.-alım (şenā ķ.-alım) 13b/15
k.+yi 17a/15	ķ.-am (harāb ķ.-am) 18b/04
kendi: <i>bkz. kendü</i>	ķ.-am (rūzī ķ.-am) 15a/01
k. 16b/07	ķ.-am (şefā'at ķ.-am) 11a/07, 16a/07
kendü: Kendi, kendisi, bizzat	ķ.-an (ziyāret ķ.-an) 10b/10
k. 2b/01, 7b/11, 17a/12	ķ.-anlardır (zinā ķ.-anlardır) 16a/15
kerāhet : (A.) İğrençlik, iğrenme	ķ.-dı ('arzı ķ.-dı) 15a/13
k.+dir 2b/06	ķ.-dı (hıtāb ķ.-dı) 6a/03
kerāmet: (A.) Velilerin gösterdikleri	ķ.-dı (kelām-ı ķadīmde yād ķ.-dı) 14b/13
fevkalade hâl	ķ.-dı (kelecî ķ.-dı) 13b/09
k.+i 2a/13	ķ.-dım (ķaşdı ķ.-dım) 13a/12
k.+ler 2a/12	ķ.-dım (namāz ķ.-dım) 4b/03, 4b/05
kerpiç: Kerpiç	ķ.-dım (secde ķ.-dım) 13b/01
k.+i 15a/14	ķ.-duğumda (yatsu namāzın ķ.-duğumda) 2a/06
kes-: Bir şeyi koparmak,	ķ.-dum ('arzı ķ.-dum) 17b/14
kesmek	ķ.-dum (erte namāzın ķ.-dum) 18a/02, 18a/05
k.-er 4a/13	ķ.-dum (imāmlik ķ.-dum) 18a/09
k.-üp 7b/04	ķ.-dum (ķaşdı ķ.-dum) 2a/06, 2b/03
kevşer: (A.) Cennette bir havuz	
adı	
k.+dür 15b/10	

ķ.-dum (namāz ķ.-dum) 5b/14	II. Yapmak (asıl fiil olarak)
ķ.-dum (secide ķ.-dum) 5b/07	ķ.-sa 10b/11
ķ.-dum (teferrüc ķ.-dum) 18a/11	ķ.-sun 13b/12
ķ.-dum (yanuñda ķ.-dum) 18a/13	ķırķ : Kırk, kırk sayısı
ķ.-dum (yatsu namāzın ķ.-dum) 18a/03, 18a/06	ķ. 16b/06
ķ.-ğıl (namāz ķ.-ğıl) 4b/03	ķıssa al- : (A.) Kısa adım atmak
ķ.-iñ (namāz ķ.-iñ) 5b/04	ķ.-urđı 3b/06
ķ.-mazam (şıfātın ķ.-mazam) 13b/04	ķıyāmet : (A.) Ahiret, kıyamet ķ.+de 3a/13
ķ.-mazız (davā ve savaş ķ.-mazız) 17b/03	ķ.+e 10b/10, 12b/02
ķ.-mazlar (tevbe ķ.-mazlar) 5a/14	ķ. <i>güni</i> Kıyamet günü 16b/16
ķ.-mışdur (helāk ķ.-mışdur) 10a/14	ķıyās : (A.) Karşılaştırma, oranlama
ķ.-mışlar (ķapķara ķ.-mışlar) 8a/04	ķ. <i>eyle-</i> karşılaştırmak
ķ.-mışlar (yād ķ.-mışlar) 18b/10	ķ. eyleyim 15b/01
ķ.-sa (rūzī ķ.-sa) 19a/11	ķızıl : Kırmızı
ķ.-sun (ķavl ķ.-sun) 3a/13	ķ. 2b/15, 6a/08, 10a/01, 10b/01, 10b/07
ķ.-up (mu [‘] in ķ.-up) 2b/02	ķi : Ki (bağlama edatı)
ķ.-ur (nażar ķ.-ur) 10b/13	k. 2a/06, 2a/13, 2a/15, 2b/11, 3b/05, 4a/08, 5a/10, 5a/11, 5a/12, 5b/04, 6b/02, 7a/08, 7a/13, 7a/14, 7b/03, 7b/06, 9b/06, 10a/05, 11a/07, 11b/15, 12a/11, 12b/03, 12b/10, 14a/05, 14a/11, 14a/12, 14b/16, 15a/06, 15a/15, 15b/11, 15b/15, 16a/07, 17a/07, 17b/16, 19a/02
ķ.-ur (rūzī ķ.-ur) 2a/12	ķim I. Ki (bağlama edatı)
ķ.-ur (yād ķ.-ur) 7a/11	k. 3b/02, 5a/13, 5b/01, 5b/02, 5b/08, 6a/04, 6b/13, 7b/11, 8a/06, 9b/12, 11a/13, 11b/02, 13b/07, 13b/15, 14b/09, 14b/12, 14b/15, 15a/03, 15b/02, 16a/03, 17a/03, 17a/13, 17b/04, 17b/05, 17b/09, 18b/01, 18b/02, 18b/06, 19a/10, 19a/12, 19a/13
ķ.-urđı (ķ.-urđı) 5b/04	
ķ.-urđı (münācat ķ.-urđı) 5b/03	
ķ.-urlar (‘azāb ķ.-urlar) 7a/14, 7b/14	
ķ.-urlar (‘arzi ķ.-urlar) 7a/05	
ķ.-urlar (günāh ķ.-urlar) 5a/13, 5a/14	
ķ.-urlar (teferrüc ķ.-urlar) 15b/06	
ķ.-urlar (ziyāret ķ.-urlar) 10b/09	
ķ.-uruz (ķabül ķ.-uruz) 17b/10	
ķ.-uruz (namāz ķ.-uruz) 17b/07	

II. Kim ki, her kim ki	ķ.-muşdur (hâkim ķ.-muşdur) 9a/02
k. 5b/04, 6b/15, 14a/01, 14a/15, 14b/16, 19a/09	ķ.-r 4a/14
k.+lerdir 7b/10, 8a/01, 8a/11, 10a/10	ķoĝa: Kova
k.+lerdür 8a/04, 8b/01	ķ. 4a/11, 5a/10
k.+sin 6b/06, 9a/11, 10b/03, 15a/08	ķon-: Konmak, konaklamak, yerleşmek
k.+ün 11a/13	ķ.-mişlar 18b/09
ķimi: Bir takımı, bazıı, kimisi	ķop-: Bağlı bulunduğu yerle bağlantısı
k.+si 15b/03, 15b/04	esilmek
ķimse: I. Herhangi bir ķişı, kim olduĝu	ķ.-muş 6a/12
bilinmeyen bir ķişı	ķork-: Korkmak, korku duymak, ürkemek
k.+niñ 16a/04	ķ.-arın 17b/11
II. (Olumsuz cümlelerde) Hiçbir ķimse	ķorku: Korku, kaygı, üzüntü
k. 4b/12, 16b/13	ķ.+ları 17b/06
k.+ye 18b/04	ķoy-: Koymak, yerleştirmek, bırakmak
k.+nüñ 11a/11	ķ.-sam 17a/05
ķişı: Kişı, ķimse	ķoyver-: Bırakmak, salıvermek
k. 4a/12, 17a/05	ķ. 3b/04
k.+ler 6a/04, 7b/01, 17a/03	ķoyın: koyun
k.+lerdür 7b/06, 7b/11, 8a/05, 8a/11	ķ.+lara 4a/08
k.+sin 7b/06	ķoşk: (F.) Kōşk
ķo-: I. Koymak, bırakmak	k. 12b/10
ķ.-duĝum 3b/05	k.+leri 15b/02
ķ.-dular 6a/09	ķudret: (A.) Allah'ın her şeye kadir olması
ķ.-dum 4b/10	ķ. 16b/12
ķ.-mayınca 17a/04	ķ.+ini 2b/01
ķ.-yup 7b/12	ķul: Allah'a göre insan
II. Bir şeyi bir yere yerleştirmek, tayin etmek	ķ.+larım 14b/09
	ķ.+ların 18b/05
	ķulak(ĝ): Kulak

1. **ḳ.**+ıma 13a/11
 2. **ḳ.**+larından 7a/08
Ḳur'ān : (A.) Kur'an, Hz. Muhammed'e inen kutsal kitap
 K. 7a/10
ḳurb: (A.) Yakınlık
 ḳ.+ında 17a/09
Ḳureyş : (A.) Kureyş kabilesi
 Ḳ.+e 18b/05
ḳutar-: Bir canlıyı, bir tehlike veya zor durumdan uzaklaştırmak
 ḳ.-lar (cānın ḳ.-lar) 11a/13
ḳutlula-: Kutlamak, tebrik etmek
 ḳ.-dı 9b/05, 7a/03, 11a/05
 ḳ.-dılar 12a/09
ḳuyu: Kuyu
 ḳ.+ya 4a/11, 5a/10
ḳüçük: Küçük
 k. 4a/15
ḳüllī: (A.) Bütüne ait, bütünle ilgili, tamamen
 k. 4b/12
 k.+sin 5a/09
ḳüngüre: (F.) Kubbenin en yüksek yeri, her şeyin tabaka tabaka yüksek olan tepesi
 k. 13a/08
 k.+de 13a/08
ḳürsī: (A.) Arşın altında bulunan, yeri ve gökleri kaplayan sekizinci felek
 k. 10a/07, 10b/12, 11a/10, 11b/05, 11b/11, 12a/12, 12b/05, 12b/13, 13a/03, 13a/04, 18a/10
 k.+den 17a/12
 k.+sine 12b/13
 k.+ye 12b/11, 12b/12
-L-
Lāt: (A.) İslamiyetten önce Araplar'ın Kabe'de bulunan putlarından biri
 L. 3a/10
lāyīḳ: (A.) Bir kimseye ve şeye uygun olan, yaraşan
 l. 13b/15
Lazzā: (A.) İkinci cehennem adı
 L. 16b/02
levḥ: (A.) Levha
 l.+i 10b/13
leyle: (A.) Bir tek gece
 l.-i mi'rāce 2a/02
loḳma: (A.) Ağıza bir defada götürülecek olan yiyecek parçası, sokum
 l. 12a/13
-M-
mağrib: (A.) Batı
 m.+de 11b/12
maḥall: (A.) Mahal, yer, yöre
 m.+ine 7a/05
maḥlūk : (A.) Halk olunmuş, yaratılmış
 m.+atıñ 11a/08
maḥlūkāt: (A.) Yaratılmışlar,

canlılar	m. 2a/10
m. 14a/04	melek: (A.) Melek
makâm : (A.) Makam, durulan yer, mevki	Meleki'l-mevt: Ölüm meleği, Azrail
m.+ıdur 5b/05	m. 11a/01
m.+larına 15b/07	Menât: (A.) Cahiliye devrinde Kabe'de
m.+um 12b/15	Hüzeyl ve Huza kabilelerinin
makâmlu: Makam sahibi	mabudu olmak üzere konulan put
m. 15b/07	M. 3a/10
makbere: (A.) Kabristan, mezarlık	meneñ: biçim, şekil
m.+leri 17a/08	m.+dür 3a/11
mâl: (A.) Varlık, servet, mal	menevşe: (<F. benefşe) Menekşe
m.+ın 7a/10	m.+ler 15b/04
m.+ların 5a/08, 7b/12, 8a/02	merhabâ: (A.) Bir selamlaşma sözü
Mâlik: (A.) Cehennemi muhafaza ve idare	m. 9a/14, 10b/04
etmekle görevli melek	Meryem: Hz. İsa'nın annesi
M. 16a/04, 16a/05, 16a/08	M. 5b/05
mâlik: (A.) Sahip, malik	mescid: (A.) Cami, mescit
m.+idür 16a/02	m.+e 14b/12, 18b/01
maşrık: (A.) Doğu	m.+i 17b/03
m.+da 11b/13	m.+iñ 18b/17
ma'zür : (A.) Özürlü	m.+leri 17a/07
<i>m. tut-</i> Özürlü kabul etmek	meşgûl: (A.) Bir işle uğraşan, iş yapmakta
m. tut 16a/06	olan
meger: (A.) Ancak, yalnız	<i>m. ol-</i> Vaktini vermek, uğraşmak
m. 12b/03, 13b/04, 13b/15	m. olup 5a/06
Mekke: (A.) Hz. Muhammed'in doğduğu ve	m. olurlar 8b/13
Kabe'nin bulunduğu şehir	mıñ: (A.) Çivi, kazık
M.+de 18a/02	m.+ları 6a/08
M.+ye 18a/01	Mikâ'il: (A.) Mikail, dört büyük melekten
melâ'ik ve'r-rüh: (A.) Cebrail, ruh meleği	biri

- M. 2b/09, 3a/04, 4b/04, 4b/11, 11b/11, 18a/15
- mi'râc:** (A.) Hz. Muhammed'in yedi kat semayı aşır Allah'ın huzuruna yükselerek onunla görüşme mucizesi
- m.+a 2a/12, 6a/12, 17a/11, 19a/06, 19a/09
- m.+ı kıtulladı 7a/03
- m.+ım 12a/09
- m.+ımı 2b/11, 11a/05, 11b/10
- m.+ın 5b/12, 6b/09, 9a/14, 10a/04, 10b/05, 12b/07
- m.+ın 9b/05
- mîrâs:** (A.) Miras
- m.+ı 7b/03
- misk:** (A.) Ceylanın karın derisinin altında bulunan kese şeklinde bezden elde edilen güzel kokulu siyah madde, misk
- m.-i 'amber** Misk
- m.+den ve 15a/14
- muallaka:** (A.) İslamiyet öncesi Araplar'ın çok beğenip duvara astıkları kasidelerden her biri
- m.+da 6a/13
- Muhammed:** (A.) Hz. Muhammed
- M. 2a/02, 2a/11, 2a/15, 2b/07, 3a/03, 3a/07, 3a/09, 3a/12, 3b/04, 3b/08, 3b/09, 3b/13, 4a/01, 4a/03, 4a/06, 4b/02, 4b/07, 4b/11, 5a/01, 5a/02, 5b/13, 6a/03, 6a/11, 6b/07, 6b/09, 7a/02, 7b/11, 8a/05, 8a/11, 9a/12, 9a/14, 9b/06, 10b/03, 10b/04, 11a/06, 11a/07, 11a/09, 12a/07, 12a/11, 12b/07, 12b/11, 12b/15, 13a/11, 13a/13, 13b/05, 13b/07, 13b/10, 13b/12, 14a/01, 14a/06, 14a/14, 14b/02, 14b/06, 14b/08, 14b/11, 14b/15, 15a/02, 15a/03, 15b/10, 15b/11, 15b/15, 16a/02, 16a/06, 16a/07, 16b/15, 17a/11, 17a/14, 17b/10, 18b/01, 18b/13, 18b/17, 19a/03
- M.+den 3a/07
- M.+dür 11a/03
- Muhammedü'l-Muştafa :** *bkz.* **Muhammed**
- M.+dır 10a/02, 15a/09
- M.+dur 16a/05
- mu'în:** (A.) Yardımcı
- m. kıI-* Yardımcı olmak
- m. kıIup 2b/02
- Mûsâ:** (A.) Hz. Musa,
- Musevilerin peygamberi
- M. 5b/03, 5b/09
- Muştafa:** (A.) *bkz.* **Muhammed**
- M.+dır 6b/07, 9a/12, 10b/03
- M.+dur 17a/11
- muştıla-** Müjdelemek
- m.-dılar 2b/11
- Mu'tî ibn 'Abdu'l-melek:** (A.) Hz. Muahmmmed zamanında yaşayan Kureyş kavminden bir kişi
- M. 18b/02, 18b/05
- muvaḥḥid:** (A.) Allah'ın varlığı ve birliğine inanan

m.+dür 19a/10	<i>m. kal-</i> Şaşakalmak, hayrette kalmak
m.+ler 15b/16	m. kaldı 18b/14
mü'min: (A.) İslam dinine inanmış, Müslüman	müyesser: (A.) Nasip olan
m. 19a/10	<i>m. eyle-</i> Nasip etmek
m.+e 7b/06	m. eyleye 15b/13
m.+ler 7a/05, 8b/12	-N-
m.+leri 8a/12	n'éd-: Ne yapmak
mübârek: (A.) Uğurlu, hayırlı, feyizli	n.-elüm 13b/15
<i>m. ol-</i> Kutlamak, kutlu olsun demek	n'ol-: Ne olmak, nasıl olmak
m. olsun 5b/12, 6b/09, 9a/14, 10a/04, 10b/05, 11b/10, 12b/07	n.-duñ 4a/06
mü'min: (A.) İslam dinine inanmış	nâ-ħak: (F.+A.) Haksız
m.+ler 15a/04	n. 5b/02
münâcat: (A.) Allah'a dua etme, yalvarma	n. yere Boşu boşuna, haksız yere, haksız olarak 7b/02, 8a/12
<i>m. kııl-</i> Allah'a yalvarmak	nâ'ib: (A.) Vekil, birisinin yerine geçen
m. kıılurdu 5b/03	n.+lerdir 5a/08
münâfik: (A.) Ara bozucu,	na 'il: <i>bkz. na'1</i>
fesatçı	n.+imi 13a/14
m.+lardur 8b/04	na'1: (A.) Nal
münkir : (A.) İnkâr eden	n.+inim 13a/12
m. 19a/06	n.+iniñ 13a/13
m. olsa 19a/09	namâz: (F.) Allah'a edilen ibadet, namaz
Müslimân: (A.+ F.) Müslüman	n.+dan 5b/14
M.+lar 15b/13	n.+ı 19a/12
<i>M. ol-</i> İslamiyeti kabul etmek	<i>n. kııl-</i> Namaz kılmak
M. oldılar 17b/15	n. kııldım 4b/03, 4b/05
M. olmaya 19a/10	n. kııldum 5b/14
mütahayyir: (A.) Hayrette	n. kılgıl 4b/03
kalan, şaşmış	n. kılıñ 5b/04
	n. kıılıruz 17b/07

n.+1 kıllalar 14b/12	nesne: Şey, herhangi bir şey
nazar: (A.) Bakma, göz atma, bakış	n.+den 17b/08
n. <i>kıl/-</i> Bakmak, göz atmak	n.+ler 3b/10
n. kıllur 10b/13	netekim: Gerçekten, nasıl ki, netekim
ne: I. Ne, nasıl, hangi (sor u sıfatı)	n. 7a/10, 13a/04, 16a/16, 19a/03
n. 3a/10, 6b/002, 7a/01, 7a/09, 7b/05, 8b/04, 8b/11, 9a/08, 10a/12, 10b/14, 12a/02, 12a/03, 12a/15, 12b/05, 14a/05, 14b/09, 14b/10, 16a/12, 17b/05, 17b/09, 18b/01,	n. 14b/13
II. Niçin, niye (zarf)	nevbet: (A.) Sıra, sıra ile görülen iş, nöbet
n. 4a/02, 14b/01,	n. <i>gel/-</i> Sıra gelmek
III. Ne, hangi, hangi şey (soru zamiri)	n. gelmezdi 10b/10
n. 6b/02, 7a/14,	nice: Bu kadar, bunca
IV. Ne, hangi hangi şey	n.+si 15b/02, 15b/03
n. 15a/13, 15b/15, 17b/12, 18b/13, 18b/15	nidā: (A.) Çağırma, seslenme
n.+dir 9a/08, 10b/14	n. 15b/11
n.+dür 16b/15	ni‘met: (A.) Lütuf, ihsan, bağış
nece: <i>bkz. nice</i>	n.+im 17a/03
n. 19a/06	n.+ler 15a/03
neçün: Niçin, ne için	n.+lerin 5a/09, 15a/12
n. 2b/06, 3a/06, 12b/14, 17b/01, 17b/02, 17b/03, 17b/04	nişān: (F.) Nişan, iz, belirti n.+ın 19a/01
nef(i)s: (A.) Öz varlık, kişilik	nitelig: Nitelik
n. <i>+iñi arıt-</i> Nefsi ıslah etme	n.+in 13b/08
n.+iñi arıtğıl 2a/15	Nūh: (A.) Hz. Nuh
nerdibān: <i>bkz. nerdübān</i>	N. 10a/13, 11b/09
n.+a 6a/10	nūr: (A.) Nur, parlaklık, ışık
nerdübān: (F.) Merdiven	n. 4b/06, 16b/12, 16b/12, 17a/07
n. 6a/06	n.+dan 6b/01, 12a/05, 12b/08
	-O-
	od: Ateş
	o. 16a/11
	o.+dan 8b/15, 16a/12
	odun: Odun

o. 4a/14, 5a/12	anı (ol'un belirtme hali)
o.+lar 4a/13	a. 6b/04,
oğlan: Erkek, erkek çocuk	anı (ol'un belirtme hali)
o. 7b/02	a. 9a/10, 10a/01, 10b/01, 10b/09, 10b/13, 12a/05, 12b/08, 15b/10, 15b/13
oku-: Çağırarak, davet etmek	anıñ (ol'un ilgi hali)
o.-dı 6a/13	a. 2b/04, 9b/11, 10b/07, 11b/15
o.-madı 6a/13	anuñ (ol'un ilgi hali)
o.-r 2a/12	a. 6b/01, 8b/12, 12b/10, 13b/04
o.-ya 14b/07, 14b/08, 19a/13	a.+çün 3a/08, 17b/03
ol: I. O (şahıs zamiri)	a.+içün 2b/08, 17b/05
o. 5a/07, 5a/10, 5a/13, 5b/01, 7a/03, 9a/15, 9b/01, 9b/05, 9b/06, 17b/16,	II. O (işaret sıfatı)
o.-dur (derecât o.-dur) 14b/11	o. 2a/06, 2a/13, 2b/05, 3a/05, 3b/02, 4a/10, 4a/14, 5a/05, 5a/12, 5a/14, 5b/04, 6a/11, 6b/08, 6b/10, 6b/12, 8b/05, 8b/15, 9a/06, 9a/07, 9a/07, 9b/03, 10a/03, 10a/04, 11a/13, 11b/01, 12a/01, 12a/09, 12a/12, 12b/08, 12b/13, 13a/03, 14a/03, 14a/04, 14a/07, 14a/08, 15a/06, 15a/10, 15b/04, 16a/02, 16b/05, 16b/05, 16b/07, 16b/08, 17a/09, 17a/14, 17b/06, 18a/16
o.-dur (yatmak o.-dur) 14b/12	ol-: I. Olmak, meydana gelmek
aña (ol'un belirtme hali)	o.-dı 13a/02
a. 4a/02, 4a/04, 5a/05, 19a/14	II. Yardımcı fiil olarak ismin veya sıfatın belirttiği hali olmak
anı (ol'un belirtme hali)	o.-acak (fâriğ o.-acağ) 5b/14
a. 7b/07, 9a/02	o.-dı (fenâ o.-dı) 14a/12
anuñ (ol'un ilgi hali)	o.-dılar (Müslimân o.-dılar) 17b/15
a. 9a/03, 9a/03, 10b/05, 11b/14, 12b/07, 15b/16	o.-du (şâz o.-du) 6b/09
a.+la 10a/13, 14a/11	o.-dukları (münkir o.-dukları) 19a/07
II. O (işaret zamiri)	
o. 5a/08, 5a/09, 5a/12, 5b/02, 5b/04, 9b/03, 18b/12, 18b/16	
aña (ol'un belirtme hali)	
a. 10b/13	
andan (ol'un çıkma hali)	
a. 6b/03, 7b/08	
a. <i>şoñra</i> Ondan sonra 11a/04	

o.-dum (şāz o.-dum) 5b/06	oruc: (<Far. rūze) Oruç
o.-duñ (hoşnūd o.-duñ mı) 15a/02	<i>o. tut-</i> Oruç tutmak
o.-alardı (fāsiqlar o.-alardı) 4b/13	o.+1 tutarız 17b/07
o.-maya (ķabūl o.-maya) 19a/12	o.+u 19a/12
o.-maya (Müslimān o.-maya) 19a/10	‘Oşmān: (A.) Hz. Osman, dört halifeden biri
o.-muşlar (hāzır o.-muşlar) 5b/11	‘O. 14a/04, 19a/01
o.-sa (münkir o.-sa) 19a/09	ot: Ot, otlak
o.-sun (beşāret o.-sun) 2b/11, 11a/07, 14b/15, 16a/07	o.+lardan 9b/13
o.-sun (cānın o.-sun) 11a/14	otla-: Otlamak, otlatmak
o.-sun (çoğ o.-sun) 17b/04	o.-rdı 4a/08
o.-sun (mübārek o.-sun) 5b/12, 6b/09, 9a/14, 10a/04, 10b/05, 11b/10, 12b/07	otur-: Oturmak
o.-up (meşğūl o.-up) 5a/06	o.-miş 10a/07, 11b/12
o.-urdu (cūhūt o.-urdu) 5a/03	o.-mişam 11a/10
o.-urdu (kāfir o.-urdu) 5a/05	o.-ur 10b/12, 11b/05, 12a/12, 12b/05, 13a/10
o.-urlar (meşğūl o.-urlar) 8b/13	otuz: Otuz, otuz sayısı
o.-urlardı (hāriş o.-urlardı) 7b/12	o. 13b/11
III. (zaman bildiren bir isimle)	otuz biñ: Otuz bin
Yaklaşmak, gelip çatmak	o. 13b/10, 13b/11
o.-miş (erte o.-miş) 18a/04	-Ö-
o.-sa (ķiyāmet günü o.-sa) 16b/16	ög-: Övmek, methetmek
olar: <i>bkz. anlar</i>	ö.-erler 7b/07
o.+1 17a/07	ögüt: Ögüt, nasihat
omuz: Omuz	ö. <i>vér-</i> Nasihat etmek
o.+unda 16b/04	ö. <i>vér</i> 17b/10
on iki biñ: On iki bin	öküz: Öküz, erkek sığır
o. 13a/07, 13a/09	ö. 16b/04, 16b/07, 16b/08
on sekiz biñ: On sekiz bin	ö.+üñ 16b/05
o. 13a/09	öl-: Ölmek
	ö.-en 7a/04

öldür- : Öldürmek	Muhammed
ö.-ürler 8a/12	p. 2b/02, 11a/02, 18a/02, 18b/14, 19a/09
'Ömer : (A.) Hz. Ömer, dört halifeden biri	p.+i 15a/06, 15b/17, 16b/13, 18a/05
'Ö. 14a/04, 19a/01	p.+le 18a/03, 18a/05
'ömr : (A.) Ömür	II. Nebi, resul
ö.+i 6a/04	p. 5b/03, 5b/08, 5b/10, 18a/15, 18b/16, 19a/07
öñ : I. Ön, ön taraf	p.+i 5b/05, 9b/04
ö. 3b/06	p.+ler 6a/01, 17a/04
ö.+ündedir 17b/05	p.+lere 2a/14, 18a/09
II. Huzur, nezd	peygamberliğ : Peygamberlik
ö.+ünde 7b/06, 11b/12, 16a/11	p.+ına 14a/15
öñdin : Önce, önceden, evvel	-R-
ö. 2a/13	rağıya'llāhu 'anhu : (A.) Allah ondan razı olsun anlamında dua cümlesi
örtülü : Örtüsü olan, kapalı, gizli	r. 2a/03
ö. 4b/06, 16b/14	rahmet : (A.) Rahmet, ihsan, acıma
'özür : (<A. 'özü) Özür	r. 17b/04
ö. <i>dile</i> - Bir hata veya kusurdan dolayı affedilmesini istemek	r. <i>kı/-</i> Rahme etmek, acımak
'ö. diledi 11a/05, 16a/06	r. kıla 19a/14
-P-	rāzı : (A.) Uygun bulan, benimseyen
pādişāhlıg : Padişahlık, sultanlık	r.+yam 15a/02
p.+ın 2b/01	receb : (A.) Arabî aylardan yedincisi, recep ayı
perde : (F.) Kulun Allah'la rabitasına engel olan düşünce ve duygu	r. 2a/04
p. 14a/11	reng : (F.) Renk
perruze : (<F. pīrūze) Mavi renkli ve değerli bir süs taşı	r.+indendür 6b/01
p.+den 6b/04	renglü : (F.+Tür.) Renkli
peygamber : (F.) I. Hz.	r. 18b/12

resûl: (A.) Hz. Muhammed	yoksullara karşılıksız
r. 17b/06, 18b/06, 18b/07	olarak verilen şey
r. 18b/08	ş.+sı 19a/12
Resûlla'llâh <i>bkz. Resûlu'llâh</i>	şâğ: Sağ
R. 18a/13	ş. 3b/12, 6a/10, 16a/05
Resûlu'llâh: (A.) Hz. Muhammed	ş.+ından 5a/02
R. 2a/03, 2a/07	sağ-: Sağmak
Rıdvân: (A.) Rıdvan, cennetin muhafızı	s.-ardı 4a/09
olan meleğin adı	sağrak: Kadeh, bardak, maşraba
R. 15a/09, 15a/12	s. 2b/03
ribâ-ğor: (A.+F.) Faizci	şahrâ taş: Sahra taşı, Akîm denizinin üstünde
r.+lardı 8a/01	durduğu taş
rik'at: (A.) Rekat	ş. 6a/08
r. 4b/03, 4b/05, 5b/04, 5b/14	ş.+ı 16b/10
rivâyet: (A.) Rivayet, bir haberin ve sözün nakli	sakın- Sakınmak, yapmaktan uzak durmak
r.+dür 2a/03, 18a/03	s.-ıruz 17b/08
rûzî: (F.) Rızık	Sakar: Dördüncü cehenneme verilen ad
r. <i>eyle</i> - Nasip, kısmet etmek	S. 16b/03
r. <i>eyleye</i> 15b/13	şal- Bırakmak, koyuvermek
r. <i>kııl</i> - Nasip, kısmet etmek	ş.-u <i>vér</i> - Bırakıvermek
r. kıılam 15a/01	ş.-u <i>vérdüm</i> 18b/10
r. kıılsa 19a/11	şalavât: (A.) Hz. Muhammed ve onun
r. kıılır 2a/12	soyundan gelenlere saygı bildirmek için okunan dua
-S-	ş. <i>getür</i> - Salâvat getirmek
sâ'at: (A.) Saat, vakit, zaman	ş. getürdiler 6b/11
s. 3b/05, 13a/02, 14a/09, 15a/10, 16a/01, 16a/09	şan- Sanmak, zannetmek, olacağını düşünme
s.+dür 4a/06	ş.-dum 14a/12
şadaka: (A.) Sadaka,	sabkın: (?)
	s. 16a/12

savaş: Savaş, mücadele	sen: Teklik ikinci kişiyi gösteren zamir
s. <i>ķıl</i> - Savaş etmek	s. 3b/08, 7b/06, 11a/09, 13b/08,
s. <i>ķılmazız</i> 17b/02	13b/15, 14a/01, 14a/14, 14b/10,
secde: (A.) secde	14b/11
s. <i>ķıl</i> - Secde etmek	saña (yönelme hali)
s. <i>ķıldım</i> 13b/01	s. 2a/11, 2a/12, 2b/01, 11a/03,
secide <i>bkz. secde</i>	11a/07, 13b/15, 14b/14, 16a/07
s. <i>ķıldım</i> 5b/07	s.+den 2a/13, 3b/01, 13b/14
segird- : Koşmak	s.+i 2a/12, 4a/04, 6a/13, 11a/06,
s.-irlerdi 7b/07	11a/10, 13b/15, 15a/06, 15b/11,
selâm: (A.) İnsanların birbiriyle	19a/02
karşılaştıklarında kullandıkları	s.+iñ 2b/12, 5a/08, 5a/10, 5a/13,
dostluk, yakınlık, saygı ifade eden	5b/01, 13a/13, 14a/15, 18a/06
söz, yaptıkları işaret ve davranışlar	s.+iñle 4a/01, 4a/07
s. <i>al</i> - Selam almak	s. mi 11a/09
s. aldılar 5b/12	s.+üñ 14b/03, 18a/12
s.+ı almadı 11a/02	s.+üñiçün 15a/03
s.+ım aldı 16a/05	s.+üñle 13b/11
s.+ın algıl 11a/04	şenâ: (A.) Sena, övme
s.+um aldılar 12a/08	s. <i>ķıl</i> - Övmek
s.+um alup 11a/04	s. <i>ķılalım</i> 13b/15
s. <i>ey/e</i> - Selam göndermek	serçe: Serçegillerden sıçrayarak yürüyen,
s. eyler 2a/11	küçük ötücü kuş, serçe
s. <i>vér</i> - Selam vermek	s. 13a/02
s. <i>vér</i> di 9a/13, 12a/08	seyir: (<A. seyr) Bir yerden başka bir yere
s. <i>vér</i> diler 2a/09, 2b/10	gitmek için yola çıkma, gezme,
s. <i>vér</i> dim 6b/08, 12b/06	dolaşma
s. <i>vér</i> düm 5b/11, 9b/05, 11b/10,	s. 2b/12
15a/09, 17a/09	seyrân: (A.) Gezme, dolaşma
s. veren 11a/03	s. <i>eyle</i> - Gezmek, dolaşmak
	s. <i>eyledim</i> 15a/13

şifât: (A.) Hal, şekil, varlık	ş. 14a/07
ş.+ın 18b/17	şol: Sol
ş.+ın <i>éd-</i> Vasfını söylemek	ş. 3b/14, 5a/04
ş.+ın <i>ëdivèrdi</i> 19a/08	şoñra: Sonra,
ş.+ın <i>kıl-</i> niteliğini anlatmak, vasfını dile getirmek	ş. 2a/07, 2a/13, 11a/04
ş.+ın <i>kılmazam</i> 13b/04	şor-: Birine soru yöneltmek, sual etmek
ş.+u 15b/17	s. 18b/06
ş.üt's-semâi'l-evvel Göğün birinci katı	ş.-dılar 18b/08
ş. 6b/03	ş.-dum 6b/02, 7a/09, 7a/14, 7b/05, 8a/10, 8a/14, 8b/04, 8b/11, 9a/08, 10a/12, 10b/14, 12a/15, 12b/05, 16a/12, 16b/14, 17a/10
ş.üt's-semâ-i şâlişe Göğün üçüncü katı	şovuk: <i>bkz. şoğuk</i>
s. 9b/14 9b/13	s.+dı 4b/09
ş. ü's-sema er-rabi' Göğün dördüncü katı	şög-: Sövmek, küfretmek, kaba sözler
ş. 12a/03	s.-erlerdi 8a/06
şığ-: Sıgmak, uymak	şöyle-: Söylemek, konuşmak
ş.-maz 4b/01, 5b/01, 10a/12	s.-di 14a/10
şıva: Sıva	s.-gil 13b/14
ş.+sı 15a/14	s.-seler 14a/05
şilkin-: Şiddetle sarsılıp üstünde ne varsa düşürmek	s.-yüp dururdu 18b/12
s.-ir 12b/01	şöylemek(g): Söyleme, deme
şiz: Çokluk ikinci kişiyi gösteren zamir	s.+e 16b/01
s.+dendi 7b/02	şöyleş- : Karşılıklı konuşmak
s.+e 17a/04, 17b/12	s.-ir 2b/12
s.+i 3a/11	şöz: Söz, kelma, konuşma
s.+iñ 11a/11	s.+i 4b/13, 5b/06, 5b/09, 18a/14, 18b/14
şoğuk: Soğuk	s.+üm 4a/01
	s.+üñ 13b/10
	<i>s.+üm var-</i> Konuşmak

s.+üm varmadum 4a/07	süd: Süt
sözlü: Konuşma şeklinde olan	s. 4b/07, 4b/08, 9a/05
veya yapılan, şifahî	s.+i 4a/10, 4b/11
s. 19a/03	-Ş-
şu: Su	şağış: Sağış, sayı, adet
ş. 2b/04, 2b/07, 15b/03, 18b/04, 18b/09	ş.+ını 7a/02
ş.+yu 2b/05, 6a/14, 9a/05, 9b/10, 16a/14	Şām: Şam şehri, bugün
ş.+yum 14a/06	Suriye'nin başkenti
şuç: Törelere, ahlak kurallarına aykırı	Ş.+a 18a/07
avranış, suç	şāz: (F.) Sevinçli, mesrur, hoş
s.+umı 11a/06	ş. <i>gel-</i> Sevinmek
şulıcağ : Sulu, suyu bol	ş. geldiñ 9b/06, 10a/03
ş. 16a/11	ş. <i>ol-</i> Sevinmek
sultān: I. Sultan, hükümdar,	ş. oldu 6b/09
padişah	ş. oldum 5b/06
s.+dır 5a/07	şecide: <i>bkz. secide</i>
s.+ıñuz 17b/01	ş.+den 13b/01
II. Allah	ş.+den götürdüm 5b/08
s.+ıñun 14b/03	şefā'at : (A.) Birinin suçundan
şun- : Takdim etmek,	geçilmesi veya dileğinin yerine
göndermek	getirilmesi için edilen
ş.-aram 11a/14	aracılık
ş.-dum 4b/08	ş. <i>kıl-</i> Birinin suçundan geçilmesi
şüret: (A.) Görünüş, biçim,	için aracılık etmek
kılık	ş. kılām 11a/07, 16a/07
ş.+inde 8b/07	şehadet: (A.) Tanıklık, şahitlik
süci: Şarap	ş. <i>gel-</i> Tanık olmak
s. 4b/07, 4b/12, 15b/04	ş. gelmesin 17b/14
	şehir: (<F. şehir) Şehir, büyük
	belde

ş. 12b/10, 13b/02	yerine getirme, ibadet	ş.+e 8b/13
ş.+iñ 13b/03	ş.+leri 5a/12	
şehvet: (A.) Cinsel istek	şab-: Bulmak	
ş.+idir 16a/15	ş.-ayın 3a/11	
şeker: (F.) Şeker	tahta: Tahta	
ş.+den 4b/09, 14a/07	t.+ları 6a/08	
şol: Şu	şal-: Bir şeyin dibine doğru	
ş. 4b/07, 5a/10, 5a/13, 5b/01, 6a/03, 7b/05, 7b/11, 8a/05, 8a/11, 9b/12, 12b/03, 14a/09, 14a/10, 15a/03, 16a/15, 17a/03	gitmek, içine sokulmak, dalmak	
şöyle: Öyle, onun gibi, o şekilde	<i>t.-ar çık</i> Suyun içinde bir görünüp bir kaybolmak	
ş. 3b/02, 3b/05, 4a/15, 14a/11, 15a/15, 18a/01	ş.-ar çıkar 12b/01	
şöyleş- : <i>bkz. söyleş-</i>	ş.-madan 12b/02	
ş.-irdi 12b/12	Şalibe Ümmü Hân: Hz.	
ş.-irlerdi 7b/01	Peygamber'in amca	
şu: Şu	kızı	
ş.+nlar 8b/01	Ş.+iñ 2a/05	
şükür: (<A. şükr) Görülen nimete karşı ortaya	tamām: (A.) Tamam, bütün,	
konulan kadir bilirlilik	tam	
ş. <i>ey/e-</i> Şükretmek	t. 14b/08	
ş. eyledim 13b/01	şamla: Damla	
ş. eyleyüp 5b/07	ş. 14a/06, 14a/07, 14a/08	
-T-	şamla- Damlamak	
tā: (F.) -a kadar	ş.-dı 14a/07	
t. 12b/02, 12b/12, 18a/09	t.-r (karañu ş.-r) 17a/07	
ta'ām: (A.) Yiyecek, taam	şamu: (Soğd.) Cehennem	
ş. 16b/07	ş. 16a/17, 16b/01	
ş. vèreler 14b/13	ş.+da 16b/13	
taş'at: (A.) Allah'ın emirlerini	ş.+niñ 16a/08	
	ş.+nuñ 16a/02	
	ş.+ya 4b/12, 16b/02, 16b/03	

<p> tanıklık: Tanık olma durumu, şahitlik <i>t. dur</i>- Tanık olmak <i>t. durar</i> 19a/02 Taîrı: Tanrı, Allah T. 13b/05, 18a/16 T.+dan 14b/07, 17b/11 T.+nınun 14b/04 T.+sıyam 13b/08 T. te'âlâ 2a/11, 6a/12, 7a/02, 19a/14 T. te'âlâya 6b/11 T.+ya 9a/06, 9b/09, 13a/11, 13a/14, 16b/07, 17b/07, 17b/09 T.+yadan 16b/12 tap-: Tapmak, itaat etmek, bağlanmak <i>t. -arlar</i> 17a/04 taş: Taş <i>t. 6a/11, 6a/12, 6a/13, 16b/10</i> taşra: Dışarı, dış <i>t. +dan</i> 15a/15 <i>t. +sı</i> 15b/01 tatlı: Tatlı, lezzetli, şeker tadında <i>t. 4b/09, 14a/08</i> te'âlâ: (A.) "Şanı yüce olsun" anlamında Allah, Hak ve tanrı kelimelerinden sonra kullanılır. <i>t. (Allâh t.) 12b/04</i> </p>	<p> <i>t. (Allâhu t.) 11a/09, 16a/03</i> <i>t. (Hak t.) 2a/15, 2b/11, 3a/12, 5b/03,</i> <i>6a/02, 6b/04, 9a/02, 9a/10, 10a/01,</i> <i>10a/13, 10a/14, 10b/07, 12a/04,</i> <i>12b/08, 13b/10, 13b/14, 14a/01,</i> <i>14a/05, 14a/09, 14a/10, 15a/05,</i> <i>15b/10, 17a/02, 17a/11, 19a/02,</i> <i>19a/10</i> <i>t. (Hak t.) 12a/12</i> <i>t. (inşa'llâh t.) 19a/11</i> <i>t. (Taîrı t.) 2a/11, 6a/12, 7a/02,</i> <i>19a/14</i> <i>t. (Allâh t.) 12b/02</i> <i>t.+niñ (Hak t.+niñ) 13a/03</i> <i>t.+ya (Hak t.+ya) 5b/07, 6a/01</i> <i>t.+ya (Tâîrı t.+ya) 6b/11</i> teferrüc: (A.) Gezinti, gezintiye çıkıp gam dağıtma <i>t. kız/-</i> Seyretmek, eğlenmek <i>t. kıldum</i> 18a/11 <i>t. kıllurlar</i> 15b/06 tekebbürlük: Büyüklünme, kibirlenme <i>t. 10a/10, 17b/02</i> ten (F.) İnsan vücudunun dış yüzü, ten <i>t.+im</i> 16a/01 <i>t.+imi</i> 12a/01 terâzû: (F.) Terazî <i>t. 11b/12</i> tereyağı: Tereyağı <i>t.+ndan</i> 4b/09 </p>
--	--

ters: İnsan ya da hayvan dışkısı	‡. 13b/09, 18a/12
t.+i 3a/02	‡ol-: Dolu hale gelmek, dolmak
tesbîh: (A.) Sübhanallah kelimesini söyleyerek Allah'ı tazim etme	‡.-ar 5a/10
t.+i 8b/05, 9a/03	‡olu: İçine bir şeyler konmuş olan, içi boş olmayan, dolu
t. <i>éd-</i> Tesbih etmek, Allah'ı tazim etmek	‡. 2b/03
t. <i>éder</i> 9a/06, 9b/06, 9b/09, 10a/08, 12b/02	‡oprag: Toprak
t. <i>éderler</i> 6b/12	‡.+ı 15a/14
t.+i <i>éder</i> 6b/13, 7a/06, 8b/09, 8b/15, 10a/04, 11b/02, 11b/07	‡optolu: Tamamen, büsbütün, dolu, ağzına kadar dolu
t.+i <i>ider</i> 9b/01	‡.+dur 15b/05
t. <i>eyle-</i> Allah'ı tazim etmek	‡opuğ: Topuk
t. <i>eyler</i> 13a/11, 16b/07	‡.+ına 9a/07
tevbe: (A.) Tövbe	‡oy-: Tok hale gelmek, doymak
t. <i>kı/-</i> Tövbe etmek	‡.-mazlar 5a/09
t. <i>kılmazlar</i> bir 5a/14	‡.-mazlardı 4a/10
‡ırnağ: Tırnak	‡ur-: I. Kalmak, beklemek, durmak
‡.+ları 3a/01	‡. 4a/01
‡itre-: Titremek	‡.-dılar 2a/09
t.-di 16a/01	‡-ğıl 11b/03
‡oğ-: (Güneş, Ay, yıldız) ufuktan yükselerek görünmek, doğmak	<i>‡.-ı gel-</i> Kalmak
‡.-ar 13b/04	‡.-ı geldi 18b/04
‡oğur-: Doğurmak	II. Hareketsiz kalmak, kımıldamamak
‡.-mışdur 5b/09	‡.- dılar 2a/09
‡.-muşdur 5b/05	‡.-ur 16b/04, 16b/04, 16b/05, 16b/10, 16b/11, 16b/12
‡.-up 7b/02	III. İsim cinsinden kelimelerle birleşerek birleşik fiil yapar.
‡oksan bin: Doksan bin	‡.-ur (hâzır ‡.-ur) 18a/01

Ṭür: (A.) Cebel, dağ	‘u.+in 16b/01
Ṭ. Ṭağı Sina yarımadasında Allah’ın Hz. Musa ile tekellüm ettiği dağ	ulaşdur-: Eriştirmek u.-ur 17b/09
Ṭ.+dur 5b/02	ulaya: Muttasıl, sürekli
Ṭ.+na 4b/04	u. 15b/01
turş: (F.) Turşu	ulu: Ulu, büyük, yüce
t. 15b/17	u. 14b/11
ṭut-: I. Tutmak, eline almak, kavramak	unud-: Unutmak
ṭ.-ar 10b/13	u.-urlar 5a/07
II. Yardımcı fiil olarak kullanılır.	uşş: Akıl, fikir
ṭ. (ma‘zūr ṭ.) 16a/06	<i>u.+um get-</i> Aklı başından gitmek u.+um getdi 16a/01
ṭ. (gönlünü büyük ṭ.-anlardır) 10a/11	uş: İşte, şimdi
t.-arız (orucu t.-arız) 17b/07	u. 18b/10
-U-	utan-: Utanmak, mahcup olmak
uç-: Havada yol almak, uçmak	u. 16a/04
u.-du 3b/05	u.-maz mısın 3a/06
uçmak(ğ): (Soğd.) Cennet	uyan: Gem, dizgin
u. 15a/11, 15a/13, 15b/05, 19a/11	u.+ı 3a/01
u.+a 14b/02, 14b/15, 15a/01, 15a/07, 15b/06	uyu-: Uyumak
u.+da 12b/10, 15b/07	u.-dum 18a/04
u.+ı 15a/12	uzat-: Baş, boynu, elleri, kolları bir yere yöneltmek
uğra-: I. Rastlamak, karşılamak	u.-dum 3a/04
u.-dım 7a/03, 8b/14, 17b/13	uzun: Uzun, iki ucu arasında fazla uzaklık olan
u.-dum 9a/05, 11b/05	u. 8a/03
II. Girmek, yönelmek, yönelmek	uzun al- Adımlarını uzun almak
u.-sa (yoğuş u.-sa) 3b/05	u.-urdu 3b/07
‘ukūbet: (A.) Eziyet, işkence, azap	
‘u. 16b/14	

-Ü-	ün: Ses
üçüncü: <i>bkz. üçüncü</i>	ü. 2a/07, 4a/01, 4a/03, 6b/06, 9a/11,
ü. 9b/14	10b/03, 12a/06, 13a/11, 13b/05,
üçün: <i>bkz. için</i>	13b/06, 14a/14, 14b/02, 14b/06,
ü. 6a/08, 6a/09	15a/08
üçüncü: Üçüncü	ü.+e 5a/03
ü. 16b/02	ü.+in 8b/13
ülfet: (A.) Dostluk, arkadaşlık, yakınlık	üst: Bir şeyin yüzeyde olan kısmı, üst
ü.+ler 14a/10	ü.+i 4b/06
ümmet: (A.) Hz. Muhammed'in çevresinde	ü.+ü 6a/09
toplanan Müslümanların tümü,	ü.+ünde 11b/05, 12b/05, 16b/04,
ümmet	16b/05, 18b/11
ü.+içün 14a/13	ü.+ündedir 16b/08
ü.+im 14a/14	ü.+üne 4a/14
ü.+imi 6a/02	üzengü : Eyerin iki yanında aslılı duran ve
ü.+imize 15a/13	hayvana binildiğinde ayakların
ü.+iñ 4b/13, 5a/03, 5a/04, 5a/06	basılmasına yarayan, altı düz demir
ü.+iñçün 12a/11	halka
ü.+iñden 4b/11	ü.+si 2b/15
ü.+ler 5b/01	ü.+sin 3a/04
ü.+lerdeñdür 5a/11	üzere: Üzerine, üstüne; üstünde
ü.+lere 14b/16, 15b/12	ü. 6a/09, 12a/12, 13a/12, 13b/02,
ü.+lerinden 17a/05	16b/10, 16b/11, 16b/12
ü.+lerüñdür 5a/13	ü. (ayağı ü. durur) 16a/10
ü.+üñ 5a/08	üzeri: Üzeri, bir şeyin yukarı, göge doğru
ü.+üñe 11a/07, 14b/15, 16a/07	olan kısmı
ü.+üñü 15b/11	ü.+nde 11a/10, 13a/06, 13a/07
Ümmü Hân(î): <i>bkz. Tālibe Ümmü Hân</i>	ü.+ne 10a/07, 10b/12, 11b/12, 17a/06
Ü. 18a/06, 18a/13, 18a/15	üzerleri: Üstleri
Ü.+den 18a/03	ü.+ne 7a/08

-V-

va'de: (A.) Bir iş için verilen süre, zaman v. <i>eyle</i> - Süre vermek v. eylediği 17a/01 v.+ye 17a/01	v.+dır 9b/04, 13a/07, 13a/08, 13a/08, 13a/09, 15b/09 v.+dur 9b/12, 11a/12, 13a/06, 14a/05, 15b/07 v.+ısa 17b/09, 18b/15
vakıt: (<A. vakıt) Vakit, zaman v. 8b/12, 17b/05 v.+dan 16a/02	v. <i>eyle</i>- Yaratmak v. eyledi 18a/16
vallah: (A.) Allah hakkı için manasına gelen yemin v. 13b/15	vaşif: (<Ar. vaşf) Nitelik, sıfat v.+a gelmez 11b/13 v.+a sığmaz 10a/12
vallāhu a'lam bi's-şavāb: (A.) Doğrusunu ancak Allah bilir v. 19a/15	ve: (A.) Ve, hem, ayrıca v. 2a/10, 2a/12, 2a/13, 2a/14, 2a/15, 2b/01, 2b/05, 2b/08, 2b/10, 2b/11, 2b/13, 2b/13, 2b/15, 3a/01, 3a/02, 3a/04, 3a/06, 3a/08, 3a/11, 3b/03, 3b/04, 3b/06, 3b/07, 3b/09, 3b/10, 3b/11, 3b/12, 3b/14, 4a/02, 4a/05, 4a/07, 4a/09, 4a/10, 4a/11, 4a/12, 4a/13, 4a/14, 4a/15, 4a/15, 4b/01, 4b/05, 4b/07, 4b/09, 4b/10, 4b/12, 4b/13, 5a/02, 5a/04, 5a/05, 5a/07, 5a/08, 5a/09, 5a/10, 5a/11, 5a/14, 5a/14, 5b/05, 5b/06, 5b/09, 5b/13, 6a/02, 6a/07, 6a/08, 6a/09, 6a/13, 6a/14, 6b/01, 6b/04, 6b/05, 6b/09, 6b/10, 6b/11, 6b/14, 7a/05, 7a/07, 7a/08, 7b/09, 8a/08, 8a/09, 8b/02, 8b/03, 8b/15, 9a/02, 9a/12, 9b/13, 10a/02, 10a/08, 10a/09, 10b/08, 10b/10, 10b/12, 11a/05, 11a/11, 11b/09, 11b/10, 11b/13, 11b/15, 12a/07, 12a/09, 12b/10, 13a/01, 13a/05, 13b/05, 13b/08, 13b/11, 13b/12, 13b/14, 14a/07, 14a/15, 14b/04, 14b/07, 14b/12, 14b/14, 15a/02, 15a/08, 15a/14, 15a/14, 15a/14, 15b/02, 15b/03, 15b/04,
var-: İstenilen yere ulaşmak, varmak, erişmek v.-alar 14b/12, 15b/07 v.-aruz 17b/07 v.-dı 15a/07, 18b/01 v.-dım 4a/11, 7a/07 v.-dım (alıru v.-dim) 2b/08 v.-duğı 13a/01 v.-dum 2a/04, 2a/05, 3a/10, 3b/12, 3b/14, 4a/08, 4b/01, 10a/14, 11a/13, 11b/09, 12b/13, 14a/11, 17a/09, 18a/04, 18a/07, 18a/08 v.-ğıl 3b/08, 13a/01 v.-madum 4a/07 v.-urlar 11a/13	
var: Bulunan mevcut olan v. 4a/02, 9b/08, 9b/09, 9b/12, 10a/07, 10a/08, 10b/06, 11b/01, 13b/15, 16a/12, 16a/13, 18b/12, 18b/13	

15b/05, 15b/06, 15b/07, 15b/08,
15b/09, 15b/13, 16a/03, 16a/06,
16a/13, 16a/14, 16a/16, 16b/01,
16b/03, 16b/04, 16b/06, 16b/11,
16b/14, 17a/03, 17a/12, 17b/02,
17b/08, 17b/09, 18a/10, 19a/11,
19a/13

velâkin : (A.) Amma, fakat, ancak

v. 4a/10, 16a/17

veled: (A.) Çocuk, erkek evlat

v.+i 4a/15

ver-: I. Bilgi, düşünce, haber, cevap, selam

vb. gibi şeyler için) başkasına
iletmek, bildirmek, vermek

v.-düm (selâm v.-düm) 15a/09

v.-en (selâm v.-en) 11a/03

v.-señ idi (cevâb v.-señ idi) 5a/03

II. Birisine eriştirmek, iletmek,
uzatmak

v.-esi 2a/14

v. (deyü v.) 18b/13

v.-eler (ta‘âm v.-eler) 14b/13

v.-enlerdir (‘ammeye v.-enlerdir)
8a/02

v.-gil 17a/01

vër- I. Demek, söylemek, (dua) etmek

v.-di (haber v.-di) 18b/16, 18b/17

II. (Bilgi, düşünce, haber, cevap,
selam vb. gibi şeyler için) başkasına
iletmek, bildirmek, vermek

v.-di (selâm v.-di) 9a/14, 12a/08

v.-diler (selâm v.-diler) 2a/09, 2b/10

v.-dim (selâm v.-dim) 6b/08, 12b/06

v.-düm (selâm v.-düm) 5b/11, 9b/05,
11b/10, 17a/09

v.-medim (cevâb v.-medim) 3b/14,
4a/02, 4a/05

v.-megil (cevâb v.-megil) 3b/11

v.-señ (cevâb v.-señ) 5a/04, 5a/06

III. Bırakmak

v.-düm (şalu v.-düm) 18b/10

IV. Birisine eriştirmek, iletmek,
uzatmak

v.-di (şu v.-di) 2b/04

v.-meyem 18b/04

V. Bağışlamak, feda etmek

v.-düm 14b/09, 17a/04

v.-medi 2a/14

v.-üpdür 17a/13

VI. Faydalandırmak

v. (öğüt v.) 17b/10

veyâ: (A.) Yahut, veya

v. 17a/02

Veylî: Cehennemdeki derelerden biri

V. 16b/15, 17a/02

-Y-

yâ: (A.) Ey, hey anlamlarında hitap sözü

olarak kullanılır.

y. 2a/01, 2a/02, 2a/02, 2a/10, 2a/11,
2a/15, 2b/05, 2b/07, 3a/03, 3a/06,
3a/07, 3a/09, 3a/11, 3b/04, 3b/08,
3b/09, 3b/13, 4a/01, 4a/03, 4a/06,
4b/02, 4b/07, 4b/11, 5a/01, 5a/02,
5b/13, 6a/03, 6a/11, 6a/12, 6b/09,
7a/02, 7b/11, 8a/05, 8a/11, 9a/14,

- 9b/06, 10a/10, 10b/04, 11a/06,
11a/08, 11a/09, 12a/02, 12a/11,
12b/07, 12b/11, 12b/14, 12b/15,
13a/11, 13a/13, 13b/05, 13b/06,
13b/10, 13b/12, 13b/15, 14a/01,
14a/03, 14a/06, 14a/14, 14b/02,
14b/06, 14b/08, 14b/11, 15a/02,
15a/03, 15b/11, 15b/12, 15b/15,
15b/16, 16a/02, 16a/04, 16a/06,
16a/07, 16b/15, 17a/02, 17a/10,
17a/14, 17b/01, 17b/06, 17b/10,
17b/11, 18a/06, 18a/13, 18a/15,
18b/05, 18b/13, 19a/03
- y. Rabbi:** “Ey Allah’ım” anlamında olan bu söz Allah’tan yardım isteme, şaşkınlık, korku vb. durumlarında Allah’a sığınma ifadesidir.
- y. 15b/14
- yād:** (F.) Anma, hatırlama; hatır, gönül
- y. *kı/-* Hatırlamak
- y. kıldı (kelâm-ı kadîmde y. kıldı)
- 14b/13
- y. kılmışlar 18b/10
- y. kıılır 7a/11
- yağ-:** Yağmak, yağmur yağmak
- y.-ar 9a/03
- yağ:** Yağ
- y.+dan 14a/08
- yağmur:** Yağmur
- y.+a 9a/02
- yāhūd:** (F.) Yahut, veya, ya da
- y. 18b/07
- yakın:** Uzak olmayan, yakın
- y. 14a/11
- yākūt:** (A.) Parlak, kırmızı renkte değerli taş,
yakut
y.+dan 2b/15, 6a/08, 10a/01, 10b/07,
15b/02
- yalan:** Yalan
y. mı 18b/07
- yan:** Birinin bulunduğu yer; birlikte,
beraberinde olma
y.+ımdan 3b/14, 3b/12
y.+ında 15b/04
y.+uñda *kıl/-* Yanına almak
y.+uñda kıldım 18a/13
- yaña:** Tarafa, yöne, yana; tarafta; taraftan
y.+dan 5a/02, 5a/04, 15a/12
y.+umda 5b/10
- ya’nî:** (A.) “Kısacası, demek,şu demek ki”,
anlamlarında kullanılır.
y. 8a/02
- yarad-** *bkz. yarat-*
y.+aldan 11a/10
- yaramaz:** Fayda vermek
y. 12a/01
- yārān:** (F.) Dostlar
y.+ları 19a/03
- yarat-:** (Allah) olmayan bir şeyi var etmek,
yaratmak
y.-dı 15a/04, 16a/03
y.-miş 6b/05, 10a/01
y.-mişdur 3a/12, 9a/10, 10b/01,
10b/09, 12a/05, 12b/08, 15b/10,
15b/15

yarı: Yarı	y.-yeler 5a/09
y.+sı 8b/14, 8b/15	y.-yelerdür 7a/10
yarın: Gelecek, ileriki zaman	yed: el
y. 3a/13	y. 15a/04
yarlığa- : Suç bağışlamak, mağfiret etmek	yedi: Yedi, yedi sayısı
y. 14a/14	y. 8b/08, 11b/06, 12b/01, 16a/02,
y.-yam 6a/05	16a/17, 17a/11, 18a/10
yarlığanmak: Suçu bağışlanmak	yedinci : Yedinci
y. 14a/13	y. 12a/04
yaşıl: Yeşil	yedür- I. Yemesini sağlamak
y. 9b/11, 11b/15	y.-ürler 7b/04
yaşılığ: Yeşillik	II. Hoşa gitmeyen kötü bir durumda
y.+ı 6a/14	bırakmak
yaşlı: (Göz için) yaşla dolmuş	y. -ürler ('azāb yedürürler) 7b/10
y. 16a/10	yegrek: Daha üstün tutulan, tercih edilen
yat- : Yatmak	y.+in 14b/10
y.-dum 18a/04	yek: Tek, bir
yatmak: Yatma	y. 13b/01
y. 14b/12	yel: Havanın yer değiştirmesi sonucu
yatsu: Yatsı	meydana gelen esinti, rüzgâr
y. namāz Beş vakit namazdan yatsı	y. 3b/05, 16b/11
vakti kılınanı	yeli: Aslan, at vb. hayvanların ensesinde veya
y.+ın kılduğumda 2a/06	boynunda bulunan gür kıllar, yele
y.+ın kıldum 18a/03, 18a/06	y.+si 2b/14
yaz- : Yazmak	y.+si (at y.+si) 2b/15
y.-maz 16b/01	yer: Yer, arz, dünya, yaşanılan
ye- : Ağızda çiğneyerek yutmak	mekân
y.-dire 16b/07	y.+de 5b/04
y.-rler 17a/03	y.+deki 9b/13
y.-rlerdi 7b/03	y.+den 8b/08, 11b/06

- y.+e 3b/02, 4a/03, 18a/10, 18b/09, 18b/11
y.+e (nâ-*hâk* y.+e) 7b/02, 8a/12
- yerince** : Gerektiği yere
y. 16b/07
- yetim**: (A.) Babası ölmüş olan çocuk, yetim
y.+ler 7a/10
- yetmiş**: Yetmiş, yetmiş sayısı
y. 6b/10, 9b/08, 9b/09, 10a/08, 13a/05, 15a/15
- yetmiş biñ**: Yetmiş bin, yetmiş bin sayısı
y. 2a/08, 2b/09, 3a/12, 10a/07, 10b/09, 11a/12, 11b/13
- yılan**: Yılan
y. 4a/15, 5a/14
- yıldız**: Yıldız
y.+lar 9b/12
- yıllık**: Yıllık
y. 6b/02, 6b/05, 9a/07, 9a/10, 10a/01, 10b/02, 12a/05, 13b/06, 16b/06
y.+dur 9b/11
- yigirmi yedinci** : Yirmi yedinci
y. 2a/04
- yine**: Yeniden, gene, tekrar
y. 3a/11, 4a/02, 4a/05, 4a/07, 4a/11, 4a/15, 5a/14, 5b/01, 7a/12, 7b/03, 7b/08, 7b/13, 8a/03, 8a/07, 8a/13, 9a/01, 9b/08, 10a/08, 10a/09, 10b/11, 11a/08, 11b/05, 12a/11, 12a/14, 12b/03, 12b/04, 13a/05, 13b/01, 13b/05, 13b/06, 14b/07, 16a/13
- yok**: Yok, bulunmaz, mevcut olmayan
y. 17b/01, 17b/02
- y.+dan 18a/16
y.+dur 12b/10, 12b/15, 14a/02
- yokuş**: Yokuş
y. uğrasa 3b/05
- yol**: I. Mesafe, uzaklık
y. 13b/06
y.+dur 6b/02, 6b/05, 9a/07, 9a/10, 10a/01, 10b/02, 12a/05, 16b/06
II. Bir yerden başka bir yere giderken geçilen yer
y.+da 3b/10, 5a/01, 12b/12, 17b/13
y. *az*- Doğru yoldan çıkmak
y. azdın 3b/13
- yukarı**: Yukarı
y. 8b/08, 9a/07, 11b/06
- yumuşak**: Yumuşak
y.+dı 4b/10, 14a/08
- yut(d)**:- I. Yemek, yutmak
y.-ayıdı 12a/13
II. Ağızda olan bir şeyi boğazdan aşağıya indirmek
y.-duğum 14a/09
- yük**: Araba, hayvan vb. nin taşıdığı şeylerin hepsi, yük
y. 18b/12
y.+ün 18b/15
- yüz**: Yan, yön, taraf
y. *biraz* Biraz o tarafa 3b/12
- yüz**: Yüz, çehre

y.+i 2b/14, 16a/10,	olan ve zümrüt kadar değeri olmayan
y.+ine 8a/06, 11a/11, 16a/01	bir süs taşı
y.+iñüzden 11a/11	z.+den 3a/01, 15a/14, 15b/03
y.+lerin 8a/04	zehin: (A.) Anlayış, kavrayış, zihin
y.+üne 16a/04	z.+im 14a/09
yüz biñ : Yüz bin, yüz bin sayısı	zehre: (F.) Öd, cesaret
y. 11b/01, 13a/10, 13b/02, 13b/03,	z.+m 14a/05
13b/06, 15b/01	zencir: (F.) Zincir
yüz biñ yigirmi dör(ü)t biñ : Yüz yirmi	z. 13a/08
dört bin, yüz yirmi dört bin sayısı	z.+de 13a/08
y. 5b/10, 18a/08	zerre: (A.) Zerre, en küçük parça
yüzli: Yüzü herhangi bir	z. 4b/10
nitelikte olan	zinā: (A.) Nikâhsız kadın ve erkeğin
y. 16a/01	birleşmesi
-Z-	z. <i>kı/-</i> : Zina etmek
za'if: (A.) Zayıf, güçsüz, kuvvetsiz	z. kılanlardır 16a/15
z. 5a/08	zinhār: (F.) Asla, sakın, olmaya, aman
za'ferān: (A.) safran	z. 3b/09
z.+dan 3a/02, 15a/14	zirek: (A.) Anlayışlı, uyanık
zahmet : (A.) Sıkıntı, eziyet	z.+i 14a/02
z. <i>çek-</i> Güçlülükle karşılaşmak, sıkıntı	ziyāret: (A.) Birini görmeye, biriyle
çekmek	görüşmeye gitme, görüşme
z. çekerüz 17b/09	z. <i>eyle-</i> Ziyaret etmek
z. <i>gör-</i> Zahmet çekmek, güçlülükle	z. eylerler 15b/06
karşılaşmak, sıkıntı çekmek	z. <i>kı/-</i> Ziyaret etmek
z. görmedim 3b/03	z. kılan 10b/10.
z. görmezdim 3b/07	z. kılurlar 10b/09
zakkūm: (A.) Zakkum, ağı ağacı	zulmet: (A.) Karanlık
z. 16a/13	z. 16b/11, 16b/12
zeberced(t): (A.) Zümrütten daha açık yeşil	zulüm: (A.) Eziyet, cevr, cefa

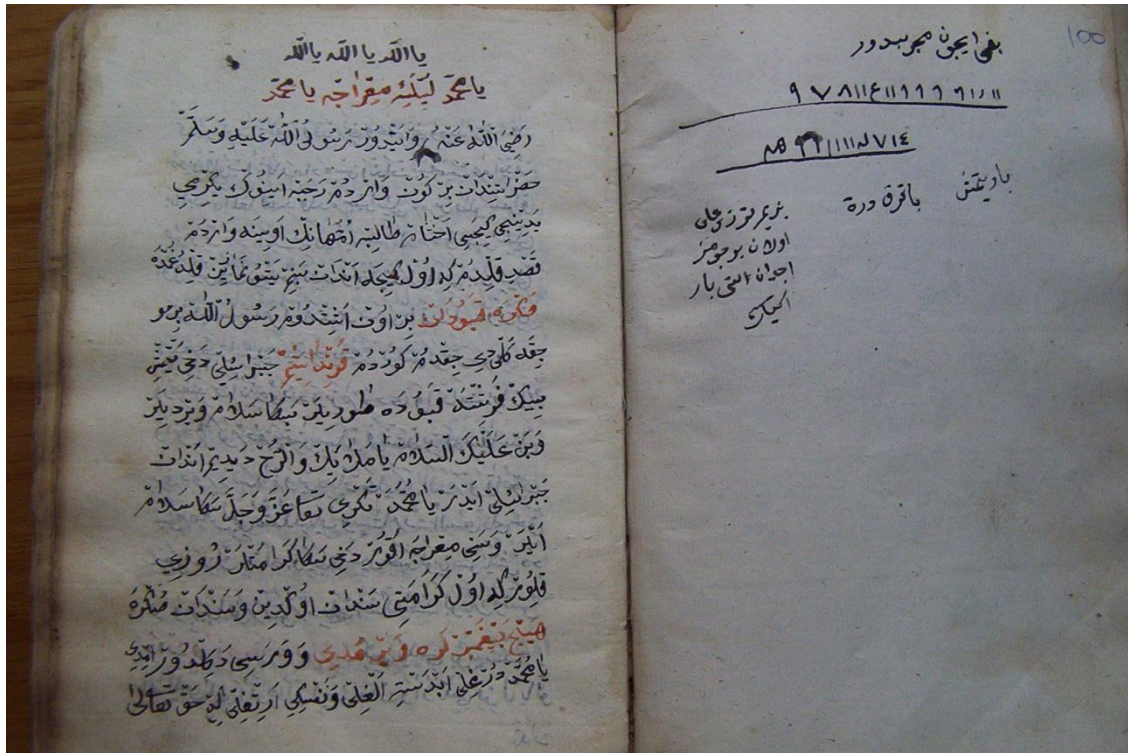
z. 7a/10	zümürüt: (A.) Cam parlaklığında, yeşil renkte,
zü'l-celâl: (A.) Ululuk sahibi olan Allah	saydam bir süs taşı, zümürüt
z.+e 13b/08	z.+den 10b/08, 11b/15

KAYNAKÇA

- AKAR Ali (2010). "Lehçe Oluşma Şartları ve Evreleri Bakımından Eski Türkiye Türkçesi" **Türklük Bilimi Araştırmaları-Journal of Turkology Research**, S: 28, s. 15-29.
- AKAR Metin (1987). **Türk Edebiyatında Manzum Mirâc-nâmeler**, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- ÇİÇEK Yakup (1995). "Kur'an'da İsrâ ve Mi'rac" Mirac Sempozyumu, **Sempozyum Bildirileri**, 17 Aralık 1995, s. 25-74.
- Dini Kavramlar Sözlüğü (2006). Ankara: Diyanet İşleri Bakanlığı Yayınları.
- DEMİR Necati (2004). **Dânişmend-nâme**, Ankara: Akçağ Yayınları.
- Derleme Sözlüğü** (2009). C. I-VI, Ankara: TDK Yayınları.
- DEVELİ Hayati (1998). "Eski Türkiye Türkçesi Devresine Ait Manzum Bir Miracnâme" **İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi**, S: 28, s. 81-205.
- DEVELİ Hayati (2002). "Eski Türkiye Türkçesi Ağızlarının Sınıflandırılmasında Morfolojik Esaslar", **Türkbilig**, s. 117-124.
- DEVELİ Hayati (2008). "Eski Türkiye Türkçesi Ağızlarının Sınıflandırılması", **Turkish Studies-Türkoloji Araştırmaları Dergisi** Volume 3/3 Spring, s. 212-230.
- DUMAN Musa (1997). "İbrahim Bey'in Mi'rac-nâmesi: İmlâ Özellikleri, Metin, Sözlük ve Ekler Dizini", **İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi**, S: 27, s. 169-238.
- ERAYDIN Selçuk (1995). "Mi'rac'ın Tasavvufî Mahiyeti" **Mirac Sempozyumu, Sempozyum Bildirileri**, 17 Aralık 1995, s. 75-95.
- EMİROĞLU H. Tahsin (1974). **Esbâb-ı Nüzûl (Kur'an Âyetlerinin İniş Sebepleri ve Tefsirleri) Yedinci cild**, Konya: Mustafa Naci Gücüyener Matbaacılık ve Gazetecilik T.A.Ş.
- GÜLSEVİN Gürer-BOZ Erdoğan (2004). **Eski Anadolu Türkçesi**, Ankara: Gazi Kitabevi.
- GÜLSEVİN Gürer (2010). "Oğuzca Olmayan Türk Lehçelerindeki Oğuzca Unsurlar ve Bunlara Teorik Bir Yaklaşım", **Turkish Studies-Türkoloji Araştırmaları Dergisi**, Volume 5/1 Winter, s. 57-76.

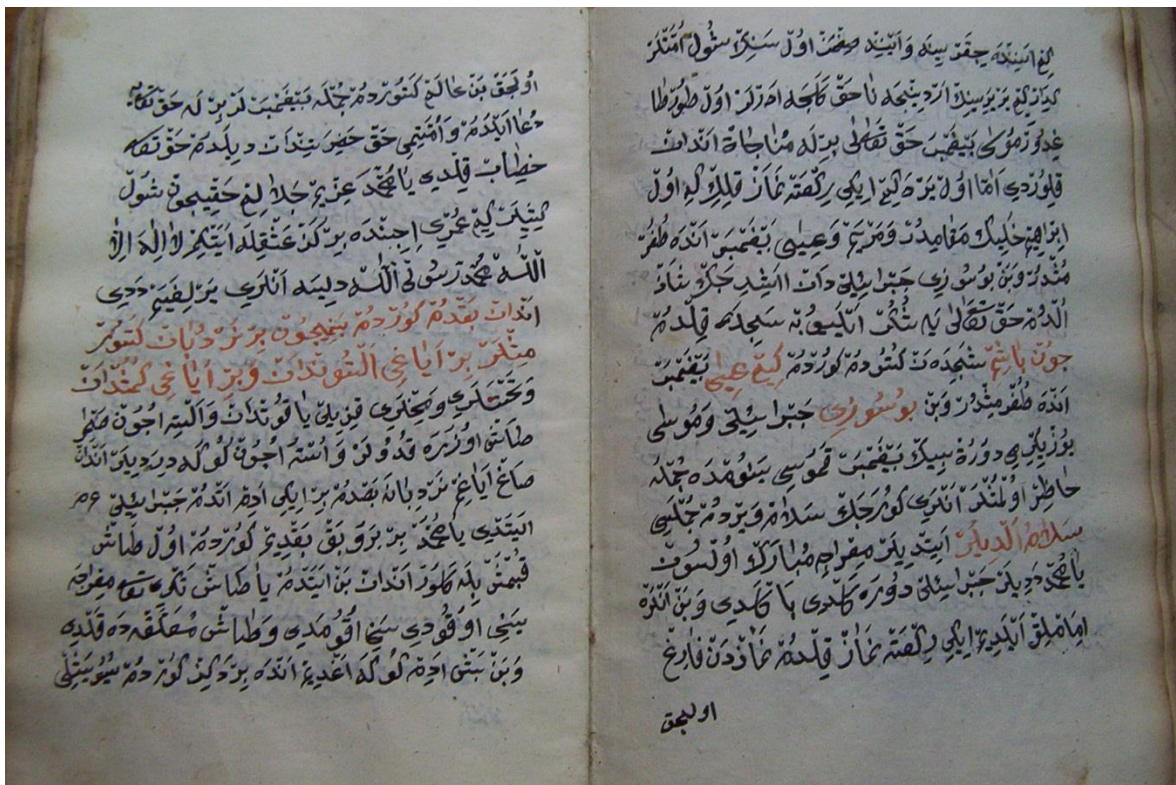
- KARAHAN Leyla (2006). “Eski Anadolu Türkçesinin Kuruluşuna Yazı Dili - Ağız İlişkisi”, **Turkish Studies-Türkoloji Araştırmaları Dergisi**, Volume 1/1 Summer, s. 1-11.
- KANAR Mehmet (2009). **Osmanlı Türkçesi Sözlüğü**, İstanbul: Say Yayınları.
- KARAMANLI Naci (1988). “Mirac Olayı” **Din Öğretimi: Eğitim, Bilim ve Sanat Dergisi**, s. 137-139.
- KORKMAZ Zeynep (1972). “Eski Türkçedeki Oğuzca Belirtiler” **Birinci Türk Dili Bilimsel Kurultayı**, s. 433-446.
- KORKMAZ Zeynep (2010). “Oğuz Türkçesinin Tarihî Gelişme Süreçleri” **Turkish Studies** ”, **Turkish Studies-Türkoloji Araştırmaları Dergisi**, Volume 5/1 Winter, s. 1-41
- KÖKSAL M. Âsım (1954). **Mi’râc Gecesi**, Ankara: Diyanet İşleri Reisliği Yayınları.
- KÖKTEKİN Kâzım (2007). **Yûsuf-ı Meddâh Varka ve Gülşah**, Ankara: TDK Yayınları.
- ÖZKAN Mustafa (2000). **Türk Dilinin Gelişme Alanları ve Eski Anadolu Türkçesi**, İstanbul: Filiz Kitabevi.
- ŞAHİN Hatice (2011). **Eski Anadolu Türkçesi**, Ankara: Akçağ Yayınları.
- ŞENTÜRK Lütfi (1978). “Mirac’da Resûl-i Ekrem (sav.) Allah’ı Gördü mü?” **Diyanet Dergisi**, s. 133-139.
- Tarama Sözlüğü** (1996). C. I-VI, Ankara: TDK Yayınları.
- TATLI Bekir (2008). **Âyet ve Hadislerde İsrâ ve Miraç Olayı**, Adana: Çukurova Üniversitesi Basımevi.
- TİMURTAŞ F. Kadri (1994). **Eski Türkiye Türkçesi XV. Yüzyıl (Gramer-Metin-Sözlük)**, İstanbul: Enderun Kitabevi.
- Türkçe Sözlük** (2005). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- ULUDAĞ Süleyman (2005). **Tasavvuf Terimleri Sözlüğü**, İstanbul: Kabalcı Yayınevi.
- UZUN Mustafa (2002). “Mi’râciyye” İslâm Ansiklopedisi, **Türkiye Diyanet Vakfı Yayını**, s. 135-140.
- YAZIR Elmalı Hamdi (2007). **Kur’ân-ı Kerim Türkçe Meali**, İzmir: Sad. Kamil Yüce, Birleşik Yayınları.

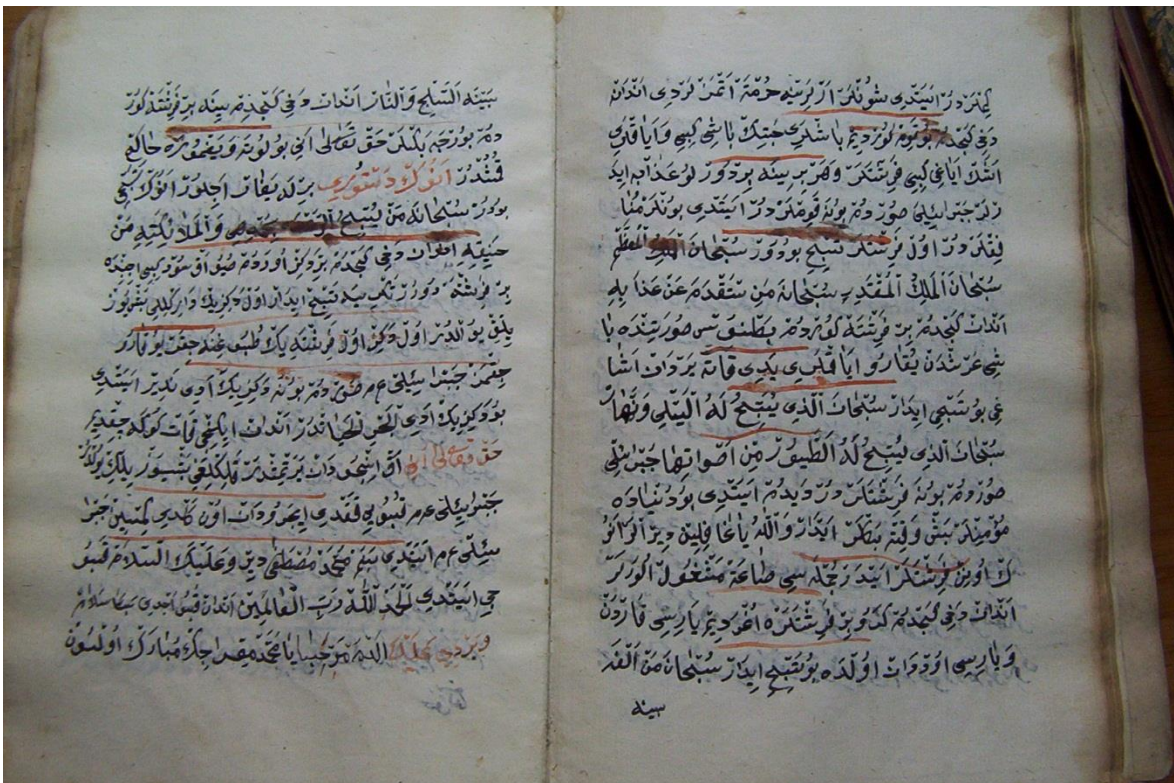
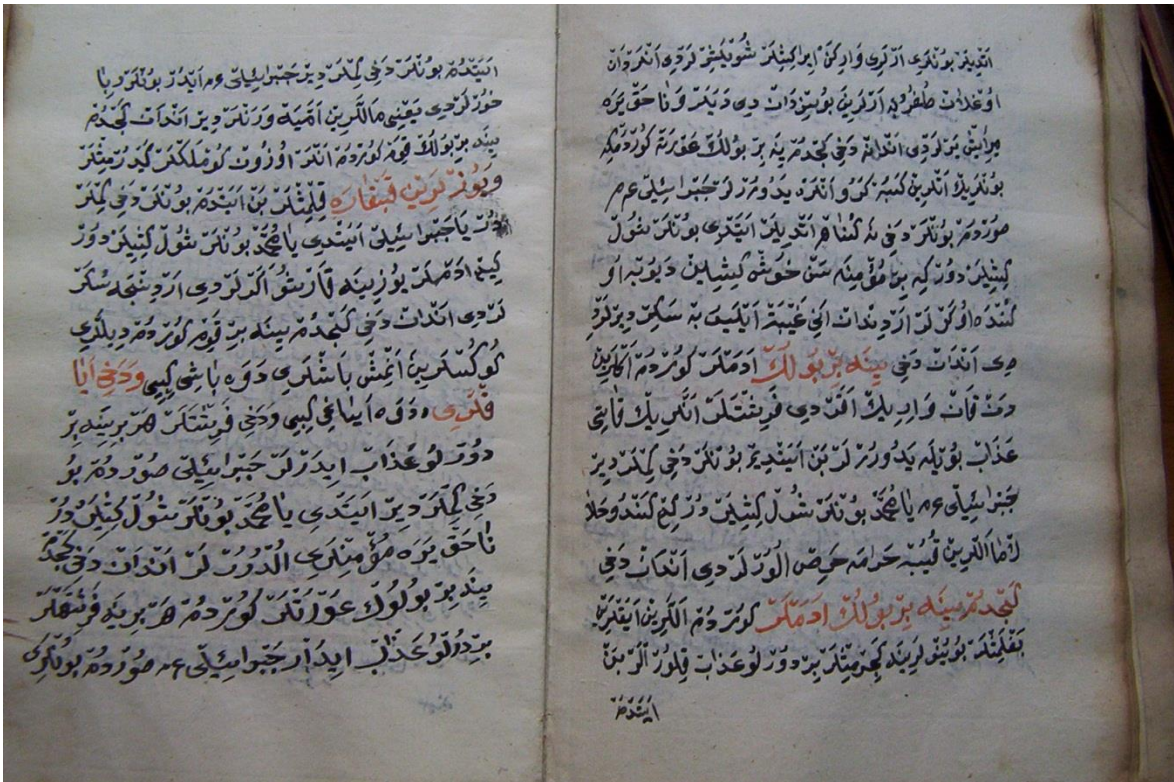
Tıpkıbasım

Turkish Studies

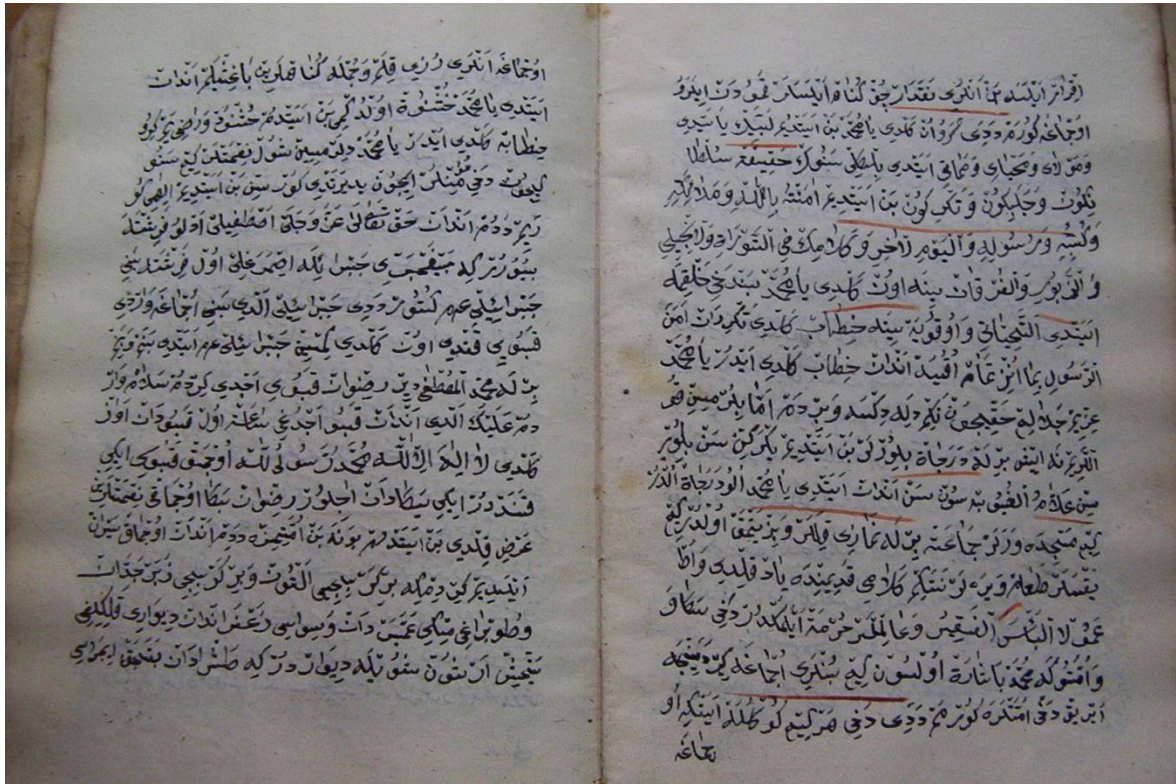

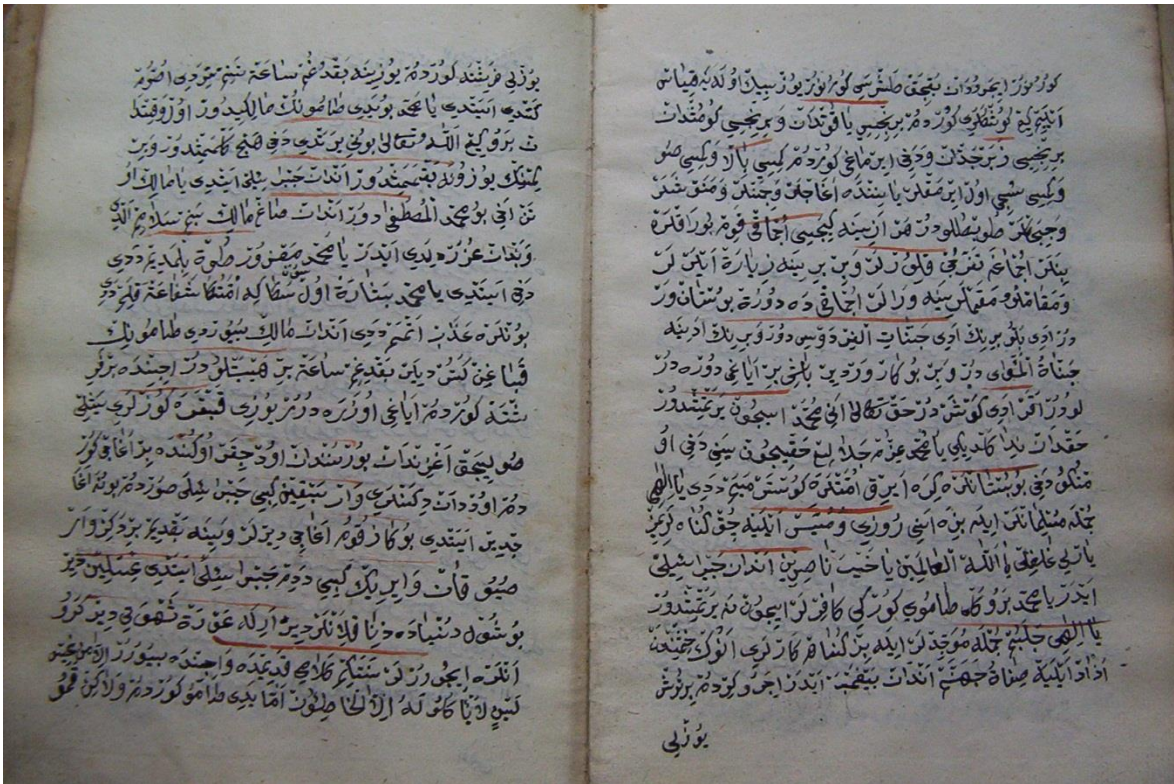

Turkish Studies

Turkish Studies